

శ్రీ K. S. R. విద్యా కళాశాల

ములుగు చంద్రమౌళి శాస్త్రి గారిచే

రచియింపబడిన

7 అంకముల నాటకము.

ప్రథమ ముద్రణము 1000 ప్రతులు.

ప్రకాశకుడు

తోట వేంకటాచలదాసు

ఎడిటర్, పబ్లిషర్, అండ్ బుక్ సెల్లర్,

సుబోధినీ గ్రంథనిలయము

తెనాలి

రజత ముద్రణాలయము.

1924.

చందాదారులకు రు 0-12-0

ఇతరులకు రు 1-0-0

,, ,, ఆచంట.
 ,, ,, నందీగారు,
 ,, చింతా పల్లయ్యనాయుడుగారు, రాజమండ్రి.
 ,, రావుల గోపాలకృష్ణయ్య పంతులుగారు,
 ,, డిప్యూటీ నాజరు, తెనాలి.
 ,, కాకుమాను వుళ్లక్కిగారు, యం.బి.సి.హెచ్.బి. తెనాలి
 ,, గోవిందరాజుల వేంకటసుబ్బారావుగారు,
 ,, యల్.యం.యస్. తెనాలి

ప్రధాన పోషకులు

మ.రా.రా.శ్రీ సంకా వీరభద్రయ్య శ్రేష్ఠిగారు, తెనాలి.
 ,, కొమ్మూరి చినహనుమంతరావు శ్రేష్ఠిగారు ,,
 ,, పెద్దిభొట్ల రామయ్యగారు, ,,
 ,, మారాతు కోటయ్య చౌదరిగారు, పేరకలపూడి.
 ,, వాళిరెడ్డి కోటయ్య చౌదరిగారు, చినపాలెం.
 ,, కన్నెగంటి వేంకటరావు చౌదరిగారు, నందివెలుగు.
 ,, చదలవాడ వుమామహేశ్వరరావు చౌదరిగారు,
 ,, పెదపూడి.
 ,, గవిని శాయన్న చౌదరిగారు, జంపని.
 ,, సుంకర వున్నారాయుడు చౌదరిగారు, పల్లెకోన.
 ,, కామిశెట్టి రాజారావు నాయుడుగారు, తెనాలి.
 ,, అళహరి శేషచలం నాయుడుగారు, ,,
 ,, పిల్లలమర్రి చినసోమయాజులుగారు, ,,

Kadamba Rama Grantha Lim.
పోషకులు Telaprolu.

(Kirtana) Viri
Gannanara.

- మ.రా.రా.శ్రీ చుండూరు కామయ్య శ్రేష్ఠిగారు, 218 శైవాలి.
- “ చుండూరు చినసాంబయ్య శ్రేష్ఠిగారు, “
- “ చుండూరు రామమూర్తి శ్రేష్ఠిగారు, “
- “ గుండాబత్తుల కుమారస్వామి నాయుడుగారు, “
- “ అనుగోలు రుద్రయ్య నాయుడుగారు, “
- “ భమిడిపాటి వేంకటరమణయ్యగారు, “
- “ గుడిమెళ్ల రామానుజాచార్యులుగారు, “
- “ పసుపులేటి తాండవకృష్ణయ్య నాయుడుగారు, “
- గుంటూరు.
- “ పి. వి. రాఘవాచార్యులుగారు, ఉప్పలూరు.
- “ వేమూరి బక్కరామయ్య నాయుడుగారు, శైవాలి.
- “ తిమ్మరాజు సుందర రామయ్యగారు, గుంటూరు.
- “ రాయడు వెంకటసుబ్బారాయుడుగారు, “
- తాడేపల్లిగూడెం.
- “ యల్లాప్రగడ సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు, పెదపల్లి.

సీ మం తి ని .

ఈ నాటకమును ముద్రించుటకును బ్రదర్శించుటకును గ్రంథ
కర్తవలన వ్రాతమూలకమగు ననుమతి బొందవలయును. నియమాము
నతిక్రమించువారు నష్టమునకు బాధ్యులగుదురు.

ఇట్లు,
ప్రకాశకుడు.

ప్రకటన

సుబోధిన్ గ్రంథ నిలయము తెనాలి

మావద్ద విశయమునకు సిద్ధముగనున్న గ్రంథరాజములు.

కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారి వాల్మీకీములు

10 మావద్దకలవు. వాల్మీకీము 1-కి రు 3-0-0

పదివాల్మీకీము లొక్కసారికొనువారికి రు 25-0-0.

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి సాక్షి 4 భాగములు

4 భాగము లొక్కసారికొనువారికి రు 7-0-0

అత్యద్భుతములగు డిటెక్టివ్ నవలలు.

1 మనోరమ	1-12-0	17 నేనే	1-8-0
2 మాయావి	1-8-0	18 కాయారాయి	1-12-0
3 మాయావిని	0-12-0	19 కోటీశ్వరనయ	1-8-0
4 నీలాంబరి	1-8-0	20 వేంకటరావు	1-8-0
5 జీవన్మృతరహస్యం	1-8-0	21 ఘోరప్రతిక్రియ	1-8-0
రహస్యవిప్లవము	1-8-0	22 నరాధమ	1-4-0
7 అపరాజిత	1-8-0	23 హత్యారహస్యము	1-8-0
8 ప్రతిజ్ఞాపాలనము	1-8-0	24 చోరశిఖామణి	1-8-0
9 మరకతమంజూష	1-8-0	25 మృత్యురంగిణి	1-0-0
10 జయాపజయములు	1-8-0	26 అగ్నిరాముడు	0-12-0
11 పరమరహస్యము	1-8-0	27 సాంఘిక దౌర్జన్యం	1-0-0
12 రజని	1-0-0	28 చిత్రలేఖ	0-12-0
13 పరిమళ	1-0-0	29 కన్నపుదొంగ	0-12-0
14 సాధన	0-12-0	30 పగటిచుక్క 1 భాగం	0-12-0
15 లక్షరూపాయలు	0-12-0	31 ,, 2 భాగం	0-12-0
16 వాడేవీడు	1-8-0	32 మంగళసూత్రం	1-8-0

వలయువారిట్లు వ్రాయవలయును: టి. వి. సి. దాసు,

ఎడిటర్, పబ్లిషర్ అండ్ బుక్కుశెల్లరు.

సుబోధిన్ గ్రంథనిలయము, తెనాలి. గుంటూరుజిల్లా.

1

శ్రీరాస్తాం.

సీమంతిని.

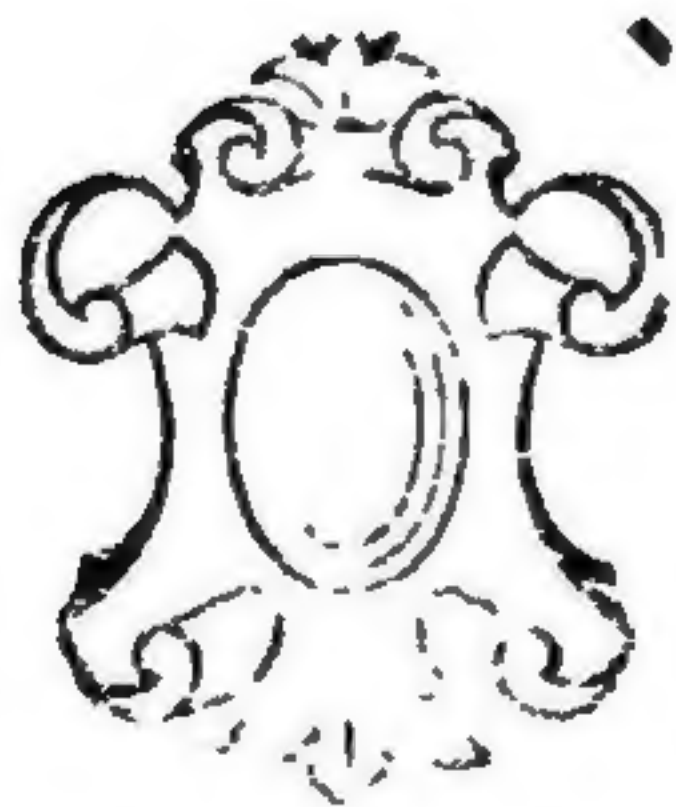
కథాసంగ్రహము.

యమునా నదీతీరమున అరుణాస్పదమను పురముకలగు. ఆపురమును చిత్రవర్మయను నృపాలుడు పాలింపుచుండెను. ఆతనికి వాగ్ధకమున శ్రీపురసుందరీదేవి ప్రసాదమున సీమంతినియను పుత్రికకలిగెను. చిరకాలమునకుఁ గలిగిన యాసీమంతిని నెక్కువ ప్రేమతో పెంచుచు పదునాలుగేండ్లు నచ్చునప్పటికి తలిదండ్రులమొకు సర్వవిద్యల నుపదేశించిరి. ఇట్లుండ నొకనాడు చిత్రవర్మ సీమంతిని జాతకమును వైషణ్యలకు జూప వారాజాతకము దుష్ప్రగహ సంకులమగుటచే ఈజాతకురాలికి వివాహమైన కొలది కాలములో వైధవ్యము కలుగునని చెప్పిరి. అందులకు రాజదంపతులత్యంతము చింతించుచుండ యాజ్ఞ్యసర్వి-ముఖేభుడరుదెంచి వారి నోదార్చి సీమంతినికి భర్తృవియోగము గలుగుండ నొక సోమవారవ్రతము నుపదేశించెను. సీమంతిని గుఱూపగిష్టమగు సోమవార వ్రతము నాచరించుచుండునెడ మైత్రేయుడను ముని వచ్చి చిత్రవర్మ తనను బరామరికచేయలేదను కోపమున గూషించి మీరాచరించు వ్రతమును భంగము గావించునని పలికిపోయెను. అట్లు బలికి తనయాశ్రమమునకు జని మైత్రేయముని తాను నిష్కారణముగ సీమంతినిని వ్రతభ్రష్టురాలినిగ జేతునని పలికినందులకెంతయు బాశ్చాత్తాపమునొందియు తనమాట చెల్లించుకొననెంచి ముందుగా నానెను నయమున బరీక్షింపదలచి యామెకు నిషధాధిపతియగు చంద్రాంగదుని గూర్తుననితలచి యుద్ధయాతాభిముఖుడగు నాతనికి మృగయా ప్రయాణమును గల్పించెను. చంద్రాంగదుడు వేటకైయరిగి వేటాడి మృగయుల నింటికిబంపియుండుతరి నాతనికడకొక సింగపు బిల్లవచ్చుటచే దానిని బట్టుకొందునని మోబడించెను. ఆసింహము చంద్రాంగ

దుని యమునా సమీపారామమున విహరించు మధురికా సీమంతినుల
 కడకుగొనిపోయి యదృశ్యమయ్యెను. చంద్రాంగదుడు తన చిత్రపట
 మును జూచి వర్ణించుచున్న సీమంతినిగాంచి మోహపరవశుడై
 యుండెను. మధురిక చంద్రాంగదునకు సీమంతిని వృత్తాంతముజెప్పెను.
 సీమంతినిచే చంద్రాంగదుడు సత్కరింపబడి జ్ఞాపకార్థము తనయుంగర
 మామెకొనగి మరల సమాగమ మగుగాకయని వెళ్లిపోయెను.
 సీమంతిని విగ్రహవస్థ. సుమేధసుడు మైత్రేయునితో తానుజేసినసీమంతినీ
 చంద్రాంగదుల సంఘటనము జెప్పట. అరుణాస్పదపురమున దిరుగు
 చున్న సింగపు గొదమను చంద్రాంగదుడు పట్టుకొనుట. భటులు
 చంద్రాంగదుని రాజదర్శనమునకు గొనిపోవుట. చిత్రవర్మ సీమంతినిని
 చంద్రాంగదునకిడి వివాహముజేసి సోమవార వ్రతమునకు వార్షికోత్స
 వముజరుగు వటకాతని నరుణాస్పదపురము నందేయుండ నియమిం
 చెను. లోకోత్తరుడునగు భర్తనుగూర్చినను తన శిష్యమున కనుకూల
 యుగ వ్రతపరిత్యాగము జేయకుండుటచే సీమంతినిపై గినిసి మైత్రే
 యుడు తన శిష్యుడగు సుమేధసుని బిలచి సోమవంతునితో గూడి
 కృత్రిమదంపతులై సీమంతినివలన బూజింపబడిరమ్మని చెప్పట సుమేధ
 సుడు సోమవంతున కనేకరీతులజెప్పి కృత్రిమాంగనా రూపము
 దాల్పించి సీమంతినికడ పూజింపబడెను. అట్లుపూజింపబడి యామెను
 బొగడుచువచ్చుచుండ సోమవంతు డాసీమంతిని ప్రభావమున స్త్రీయై
 విరహవస్థనొంద సుమేధసుడెరిగి తరుకు గలిగిన పరాభవమునకు
 దుఃఖించి మైత్రేయముని సమీపమునకు బోవుట. ఇదియట్లుండ
 చంద్రాంగదుడు మ్మితుడగు గొతముడును సీమంతినియు వెంటరా యము
 నానదిలో పడవమీద నెక్కి విహరింపబోవ పడవ మునుగుట. సీమంతిని
 గొతములు దైవయోగమున దరికిజేరి చంద్రాంగదుడు మరణించెనని
 విలపించుట. చంద్రాంగదుడు పాతాళలోకమున కేగి తక్షకునితో
 సంభాషించుట. తక్షకుడు రాజకుమారుని మాటలకుకోపించి యాతని
 జంపబోవ అశరీరవాణి నివారింప తక్షకుడు పశ్చాత్తాపమున రాజ

కుమారు నాలింగనముజేసుకొని గారవించి భూలోకమునకు బంపుట.
 తానాచరించు సోమవార వ్రతము ఫలమొసగగలదను నమ్మకమున
 సీమంతిని సహగమనము జేతుక చంద్రదాంగదుని దర్శనమెన్నడు గలు
 గునా యని చింతించుచు నొక సోమవారమున స్నానమునకై యము
 నానదికి బోవుచుండ మైత్రేయుడు వచ్చి సీమంతినితో సోమవార
 వ్రతమును విడతువేని సీపతి బ్రతుకగలడని చెప్పట. సీమంతిని మైత్రే
 యుని నిరాకరించి పోవుచుండ నొకపొదలోనుండి చంద్రదాంగదుడు
 బయలుదేరి సీమంతినిని గుర్తుపట్టి కొగలించుకొని పట్టణములోనికి
 పోవుట. చంద్రదాంగద మార్తాండులయుద్ధము. చంద్రదాంగదుడు
 మార్తాండుని జంపుట. పట్టాభిషేక మందిరమునకువచ్చి మధురికసీమం
 తినితో నెవరో దుర్మార్గులు నీవ్రతము భంగజేయ కుటిలదంపతులై
 నీవలన బూజింపబడిరని వదంతికలిగినదనిచెప్ప సీమంతిని ప్రాణత్యా
 గము జేయదలచుట. మైత్రేయుడరుదెంచి నివారింపబోవ సీమంతిని
 యాతనిని దిరస్కారము జేయుట. శంకరుడు ప్రత్యక్షమై సీమంతిని
 భక్తికిమెచ్చి యనేక వరములొసంగుట.

భరతవాక్యము.

ఈ నాటకమందలి పాత్రములు.

పురుషులు.

సూత్రధారుడు
 పారిపాశేన్ద్రుడు
 చంద్రాంగదుడు (కథానాయకుడు)
 చిత్రవర్మ (సీమంతిని తండ్రి)
 మార్తాండుడు (శత్రురాజు)
 దక్షుడు (పాతాళిలో కేశవుడు)
 మృగి
 యాజ్ఞసల్లి (చిత్రవర్మగురువు)
 మైత్రేయుడు (ఒకముని)
 సుమేధసుడు } (మైత్రేయుని శిష్యులు)
 సోమవంతుడు }
 గౌతముడు (చంద్రాంగదుని మిత్రుడు)
 శంచుకి
 పడవవంతుడు
 శంకరుడు (వ్రతాధిదేవత)

స్త్రీలు.

సీమంతిని (కథానాయిక)
 మధురిన (చెలి)
 ఇందుకళ (సీమంతిని తల్లి)
 సోమవతి (కృత్తికూంగన)
 నాగకన్యలు

మీనాక్షీ సహిత సుందరేశ్వరాయనమః

ఇష్టతేవతాప్రశంసనాదికము.

చ॥ శ్రితజన గక్షణాభిరతిః ♦ జేసి నిరంతరవాసమైన ప
ర్వతమున నున్నివీడి మధు ♦ రా పురమున్ శ్వశురాలయంబుగా
సతము వసించి మాద్యశుల ♦ సన్నతిఁగైకొను సుందరేశుఁడీ
కృతి కినుఁడై కుశీలపుల ♦ కిష్టశుభప్రదిపాది యయ్యెఁడున్.

మ॥ తనకారుణ్యమె లోక సౌఖ్యములనో ♦ ద్యత్కారణంబై తగ్గ
దనసాంగత్యమె సుందరేశ్వరున క ♦ త్యంతంబు మోదంబుగా
గను శ్రీమన్నధురాపురంబున జగ ♦ త్కళ్యాణ సంధాతియై
యనయంబున్ వసియించుభద్రదనుమీనాక్షీమదిగొల్పెదన్.

చ॥ నిముసమయేని మమ్ము విడ ♦ నేరక కన్నులఁ గప్పికొంచు స
క్రమమగు శిక్షచేత సుక ♦ రంబగు శాస్త్రమునేర్పగించెఁ బు
ణ్యమతి యతండు మాకుఁ బిత ♦ నందయ సూరివరేశ్వఁడస్త్రుడీ
యమగుఁ గవిత్వమెల్లకడ ♦ లందు వెలింగెడినస్త్వనరృఁడున్.

ఉ॥ నేరనివాడనై చదువునేర్పెడి యొజ్జ లసహ్యమొందగా
వారలవీరలన్ గలసి ♦ వాదములాడుచు సంచరించు స
న్నారసి చేరఁదీసి యనయంబు శ్రమంపడి విద్యనేర్పెమా
భైరవమూర్తి సద్గురుఁ డ ♦ పారకృపాకలితుండుగాఁడొకొ.

తే॥ తనకు ఛాతులయెడఁ గల ♦ దయనుజూప

సకల శుభలక్షణావళం ♦ సయగుఁ గవిత

నాకొసంగెను ముదిగొండ ♦ నాగలింగ

శాస్త్రీగారికి నానమ ♦ స్కారశతము.

శా॥ వీనల్పజ్ఞుఁడనౌట నాకవితయం ♦ దేదోపముల్ గల్గినన్
వానికబోకడఁబెట్టి యీశ్వరియె యా ♦ నందంబుతోగన్గొనన్
మీనైపుణ్యము వేషుకొందు నెవరే ♦ నిన్ బీనవత్సోజన
మానూనాంగిని గౌరవంబు మెయి ని ♦ త్యంబెత్తి ముద్దాడరే.

విద్వాన్ మఃలుగు చంద్రమాళిశాస్త్రీ.

సీమంతినీనాటకము.

ప్రథమాంకము.

నాంది

చ॥ జలముల మున్గినన్, గుటిల ♦ సంతతి పైకొనినన్, మహాపదల్
గలిగిన, నైజతత్వ మబ ♦ లాత్వము నొందిన, ఘోరపన్నగా
వలి తన చుట్టు ముట్టినను ♦ భావవికారము నొందకుండు నా
రలయెడఁ గల్గునట్టి వ్రత ♦ రాజము మాకు యశంబుగూర్చుతన్.

తే॥ అలరు దక్షుని కతన గా ♦ హాస్థ్యపదముఁ
దగిలి సీమంతినీసతి ♦ దారిసేయ
భుజగనాథునితోడ సరి ♦ పూణామైత్రిఁ
జేలఁగుఁ జంద్రాంగదుఁడు మాకు ♦ శ్రేయమొసఁగు.

సూ॥ త—(అనంతరము ప్రవేశించి పుష్పాంజలిజల్లి) ఏమి? నాయనాత్మ
జ్ఞత నా సామర్థ్యము నెఱుంగకయే సకలకలా విశారదులగు
బుధులకేనిఁ గష్టసాధ్యమగునిప్పనిని నివహింతునని యెంచితిని?

తే॥ తనసమర్థత నెఱుంగ కె ♦ ద్దానినైన
నలువఁ బూనిన నజ్ఞుండు ♦ సమయకున్నె
ప్రజ్వలించెడి వహ్ని ద్రా ♦ వంగబోవు
శలభ మింధనమట్లు భ ♦ స్మమగుఁగాదె.

అట్లైన నీ యచిరకాల విధృతమహాకార్యనివహాణప్రయత్నము
నుండి తొలఁగవలసినదేనా? పండితప్రకాండ నిదిష్టశాసనా
తిక్రమణ దోషంబావహిల్లదా? (విచారించి) అయ్యో నందిగ్ధా
నస్థ గలిగెనే? ఏమి చేయవలయును? (ఆలోచించి) చేయుట
కేమికలదు. నాయిష్టదేవతయగు సోమసుందరేశ్వరుఁడే దిక్కు.

అట్లుగాక యీ కార్యచరణమునుండి విముఖుడ నగుదునేని
దుభిరమగు నపయశము వాటిల్లును.

తే॥ కష్టమగుఁగాక లేక సౌ ♦ ఖ్యమగుఁగాక
యిష్టమగుగాక ♦ నిష్టమై యెసఁగుఁగాక
యెదియొనఁపఁగఁ దలఁబూను ♦ నది యొనర్చి
పూర్ణ సంకల్పుడగుట యె ♦ వృథును వలయు .

కావున దీని కేదేని యొకసాధనము నాజ్ఞించెదను. ఆ, మఱచి
తిని నాకెల్లఁ బనులందుఁ దోడునీడయై నాయాననడచుఁ బారి
పాశ్వకుఁడుండ నీ విచారమెందులకు ? (తెఱవంక జూచి)
అదిగో కాకతాళియముగ నాతఁడిట్లే వచ్చుచున్నాఁడు. కార్య
ము ఫలించినట్లే.

పారి—(ప్రవేశించి) భావా! ఈ నాఁడేలకో దీక్షుముగా నాలోచించు
చున్నట్లున్నావు కారణమేమి?

నూత్ర—ఓయీ,

తే॥ ఇతర సన్మానముంగోరి ♦ యెవ్వఁజేనిఁ
దనకు మించినకార్యమా ♦ దల ధరించి
సాధనంబు లభింపని ♦ సమయమందుఁ
జింతిలక సంతసంబును ♦ జెందగలఁడే .

అయినను జాతవేదసునకుఁ బ్రభంజనమట్లు నీవు నాకు సహాయుఁ
డవుగావున విచారముండదు.

పారి—సకలకార్య సాధనానుకూలపాప చతురులగు మీకు సహస్ర
కరునకు మిడుఁగురుబురువు వలె నేనా సహాయము చేయువాఁ
డను? ఎగతాళి కట్లందువు? కాని యాకార్యమెదియో
యెఱింగించి నాయనుమానముఁ దీర్పుము.

నూత్ర—నీ వెలుగవా ? రసగ్రహణ ధురీణులగు నీసభాసదు లెల్లరు
సుందరేశ్వరోత్స వారంభమున నొకనాటకముఁ బ్రయోంపు
మని నా కాజ్ఞయిడిరి. దానికి నీ సాయముకలిమి నియ్యకొంటిని.

వారి—ఆ నాటకము పేరెయ్యది ?

నూత్ర—ఆ నాటకముపేరు సీమంతినియందురు.

పారి—ఇంతమాత్రమున నిందలి యితివృత్తమెద్దియో బోధపడుటలేదు.
ఇదిగాక యింకొకపేరెద్దియేని కలదా ? ఈ నాటకమునకు.

నూత్ర—ఆ, కలదు. ఈ నాటకమునందు సోమవారవ్రత మాహాత్మ్యము
వ్రధానముగ వర్ణింపఁ బడుటచే మనీషిలెల్లజులు దీనిని సోమ
వార వ్రతమాహాత్మ్యమని కూడఁ జెప్పుదురు.

పారి—“సీమంతిని”యను నామముగూడ నన్వధా సంజ్ఞయేనా ?

నూత్ర—కవి లోకము తమ గ్రంథములకు సాధాకముగాని పేరిడునా?
ఈ శృతియందెల్ల సీమంతినియను రాజకన్య ముఖ్యస్థానము నాశ్ర
మించి యుండుటవలన గ్రంథకర్త “సీమంతిని”యను పేరుగూడ
నొసఁగెను.

పారి—ఇప్పటికి నా సందేహము తీరినది. కాని పురాతన కవుల మహా
నాటకములెన్నియో ప్రసిద్ధములై యుండ నీ యపరిచిత కథానక
గ్రథితమగు నూతననాటక మే యెలఁ బ్రయోగింపవలయును ?

నూత్ర—ప్రయోగించుటకు నూతనమనియుఁ బురాతనమనియుఁ
జర్పింపఁబనిలేదు. కుశలుఁడగుఁ గుశీలపుఁడు రసపూరితమగు
నాటకమునే ప్రదర్శించును. మత్తేభకుంభవిపాటన సమర్థులగు
హర్యక్షము నల్లిపిల్లలపై కురుకునా ?

పారి—అవునవును. దీనిని రచించిన కవియెవరు?

సూత్ర—

సీ॥ కృష్ణానదీకుల్య ♦ తీరమా తెన్నాలి

పుర మనయంబుఁ గా ♦ పురముగాఁగ

పులిపాక భైరవ ♦ మూర్తి సద్గురుపాద

కమలముల్ వందసి ♦ యములుగాఁగ

సనకాదిమానిష్యా ♦ జలభస్మదక్షిణా

మూర్త్యు పాసనయె స ♦ మృదముగాఁగ

సకలదిగ్దేశ నా ♦ యక సమపితములొ

బిరుద్దముల్ వెల్లల్లెన్ని ♦ సరులుగాఁగ

తే॥ సకలవిధ కావ్యనిర్మాణ ♦ చతురుడగుచు

సాటివారలలోఁ గడు ♦ మేటియగుచు

నెనఁగు మన ముల్లు చందమా ♦ లీశ్వరుండు

కర్తయైయొప్పు నీరూప ♦ కమున్నకరయ.

పారి—ఓహూ ! తెలిసినది. విద్యత్పరీక్షయం దుత్తీర్ణుడై ప్రభుత్వమువారిచే “విద్యా” అను బిరుద మొసఁగఁబడినయాతఁడేనా ? అయినచో ముఖ్యముగా నీనాటకము బ్రయోగింపఁదగినదే.

సూత్ర—సామాజికులు వేచియున్నారు. ప్రస్తుత మీ వసంత ఋతువునుగూర్చి యింనుక వర్ణింపుము. వేగమపోయి పాత్రముల నాయత్త మొనర్తుము.

పారి—

ల య గ్రాహి.

కోకిలలు మావిచిగు ♦ రాకులను మెక్కియల

వోకొకఁడొకండు వెనఁ ♦ బైకొనుచునుండన్

మూకలుగఁ జేరిపలు ♦ పోకలుగఁ గీరతతు

లాకసము వెంటనెగఁ ♦ బ్రాకుచు ధ్వనింపన్

నాక జలజాకరము ♦ శీకరములెత్తి చాలి ♦ బోక
మలయానిలుడు ♦ పై కెగరజల్ల
శ్రీకర వసంత కుసు ♦ మాకరములోకహిత
మైకనుగొనన్ గనుల ♦ కేకసుఖమిచ్చున్ .
మఱియును—

తే॥ రమ్యసహకార లాభ సం ♦ ప్రాప్తిగోరి
వననివాసంబుఁ బూని స ♦ ద్వితముసల్పు
నాగ నలరెడి మృదు కాంచ ♦ నములతోడ
పట్టణమోదకరమగుఁ ♦ జైత్రలక్ష్మి.

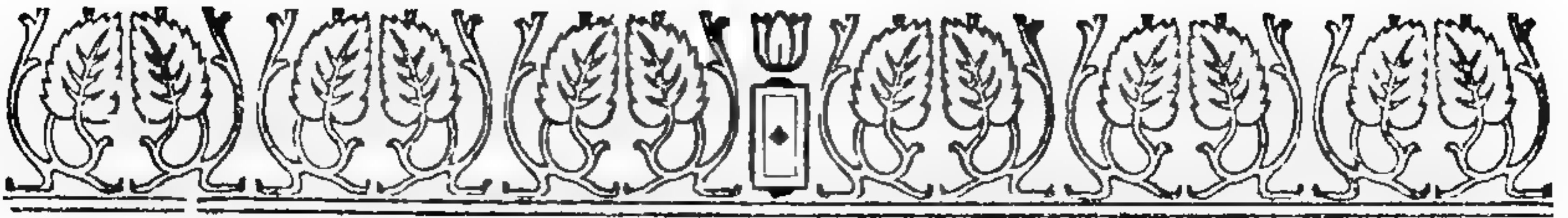
సూత్ర—అవు నట్లేయున్నది కాని కాలస్వభావము దెలియ శక్యము
కాదుగదా ? ఒకచో దులలేని వేషకల నొందువారును మఱి
యొకచో ననల్పచింతా సాగరనిమగ్నులునుగదా యెల్లపుడును.

బారి—నిజమే లోకమంతయు నొక్కరీతిగ నుండునా ? కొందఱు
సంతానార్థులై తపించుచుండఁ గొందఱు సంతానాభివృద్ధి విఘ్న
కారులగుఁ బ్రతిబంధకములఁ దొలఁగింపఁ గుందుచుండుట.

సూత్ర—ఓహూ! ఇక నాలసింపరాదు. చిత్రవర్మమహారాజు పాత్ర
మును నేనే ధరింపవలసియున్నది. సామాజికులు వేచియున్నారు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీమీనాక్షై నమః .

సీ మం తి నీ నా ట క ము .

ప్రథమాంకము.

(రంగము. అంతఃపురము. ఇందుకళ, చిత్రవర్మ, మధురిక ప్రవేశింతురు)

ఇందు-మనోహరా! అనేక సంవత్సరములు రాజ్యమంతయు మంత్రుల
కొప్పించి మహారణ్యములందు మునులతోఁ బాటుగఁ జెక్కు
కప్పములఁబడి భక్తరక్షణ పరాయణురాలగు మీనాక్షీ దేవి
యనుగ్రహమునఁ బుత్రుని గాకున్నను బదునాలుగు తరములఁ
దరింపఁ జేయఁగల పుత్రికారత్నమును బడసినందులకు మనమెం
తయు నదృష్టవంతులమే. ఆహా! ఆదేవినేమని పొగడఁగలము.

చ॥ నిరతము భక్తితోఁ దనను ♦ నిష్ఠమెయిన్ భజించు వారి పైఁ
గరుణ వహించి దేవతలు ♦ గాఢురటంచు శ్రుతుల్ వచించు వా
క్సరణి యసత్యమానె చిర ♦ కాలముఁ బుత్ర ముఖావలోకన
త్వరను దపింపఁగా మనకుఁ ♦ బట్టి నొసంగదె యాదిశక్తియున్ .

చిత్ర—(స్వగతము) ఇంకను నా ప్రాణేశ్వరి తన కూతునకు రాబోవు
దృష్టి నెఱుగదు కాబోలు. ఆహా! ఎంతలో నెంతయశుభవార్త
వినవలసెను. ఇట్టి మహాసంతోషముతోఁ దననే యదృష్టవంతు
రాలఁగఁదలంచు నా దేవికి కఠినవార్త నేమని వినిపింపఁగలను.
(ప్రకాశము) దేవీ!

చ॥ సతత నృపాలమౌళి విల ♦ సన్మకుటాగ్రమణీమయూఖరం
జితచరణాబ్జునై న న స ♦ దృగ్వి భవాహత సర్వదేవతా
పతియగు వానినై నఁ దన ♦ ప్రౌఢిచెలంగఁ గృశింపఁజేసి దు
గఁతిఁబడఁదోయుఁగాదె యుడు ♦ రాజనిభాస్యవిచారముగమై.

పురాకృత కలుషపరిపాక జనితదుఃఖ సరంపరలోనికెల్ల దుభా
రమై దురంతమై దుర్విచారమై విచార దుఃఖము ప్రతివానిని
బాధించునుగదా .

ఇందు—(స్వగతము) ఇదేమీ ? ఇట్టి సంతోషసమయమున నా మనో
హరుఁడు తలంపరాని విచారమును గూర్చి చెప్పుచున్నాఁడు.
(పకాశముగా) నాథా ! సంసార మసారమనితలఁచి మహారణ్య
ములఁ బవన పక్షాంబు భక్షణంబునఁగృశించి దుస్సంగపరిత్యా
గముఁగావించిన మహాషులకేని యొకవిధమగు విచారముండఁ
బుట్టినది మొదలు జచ్చువఱకును ధనలోభులై యధర్మం బాచ
రించుచు ససత్యమునకు వెఱపుఁజెందని పామరులకు విచారముం
డు టబ్బురమా ? అట్టి విచారము బాధింపకుండునా ? అయి
నను దత్కాలశాంతిఁ గావించి సంసారధము నడపుట లోకా
చారమై యున్నది. ఇది యందఱనొసఁటను వ్రాయఁబడి యుం
డుటవలనఁ బ్రతివాఁడును జింతింపఁడు.

చిత్ర—దేవీ ! నీ లోకానుభవమునకుఁ జాల స్థాఘింపలయును.

సీ॥ సతత విభూతి భూ ♦ పితుఁడై నను శివుండు
గట్ట వస్త్రములేక ♦ కష్టపడఁడె
యనయంబు లక్ష్మీ స ♦ మాశ్లేష్ట భుజుఁడైన
హరి యుంటకిల్లు లే ♦ కబ్ధిజొరడె
కడుపు బంగారు బొ ♦ క్కనమెయైననుగాని
పరమేష్ఠి పక్షిపై ♦ తిరుగకున్నె

తన ప్రభుత్వము దేవ ♦ తలయందయి పులోమ
జాపతి పడిపంచ ♦ కాపుగాఁడె

తే॥ తక్కుఁగల దిక్పతులతోడ ♦ లెక్కయేమి
లోకనాయకులే యిట్టి ♦ లోపమునకుఁ
బాత్తులై చింతిలుచునుండఁ ♦ బ్రాకృతులకుఁ
జింతకలదను పలుకేమి ♦ వింతయగును .

కాని యిట్టి విచారిసాగర మీఁదుట కష్టముసుమా?

ఇందు—అట్లని యెవరు తప్పించుకొనఁగలరు?

చిత్ర—నీవు చెప్పినట్లు దానికిఁ బరిహారము కలదు. ఏమందువా? శాస్త్ర
విహితంబులగు జప హోమ సురాచనాదులచేత నించుకొన
శాంతియగునని పెద్దలు చెప్పుదురు.

ఇందు—నాథా !

తే॥ సత్కథాలాపములచేత ♦ సమయమెల్ల
నిమిషముగఁ గడపెను భూమి ♦ నేతవివు
శ్రవణ కఠినంబయిన విచార ♦ రంబుఁ గూర్చి
ముచ్చటించఁగ హేతువే ♦ మో యెఱుంగ .

ఎన్నియో నోములునోచియుఁ జిరకాలము సంతానము గలుగ
కున్నప్పుడు గూడ మీరిట్టి దైన్యముగ మాట్లాడలేదే. జీవితే
శ్వరా ! నేడిట్లు మాట్లాడఁ గారణమేమి? ఎట్టి విచారమై
నను నల్లారుముద్దుగ నాడుకొనుచు మనకెంతో సంతోషముఁ
గూర్చు సీమంతినిని జూచినంతనే నిశ్శేషమై పోవునుగదా?

చిత్ర—ఆ సీమంతినినిగూర్చియే నాకింతటి విచారము సంభవించెను.
సంతానము గలుగకున్నఁ గలుగలేదనుచింతయేగప్ప నింతటి
విచారముండదు.

ఇందు—నాథా ! అదేమి? అట్లుబల్కుచుండిరి? మనయమ్మాయిని
గూర్చి విచారమా? అయ్యో! దైవమా !

చిత్ర—

ఉ॥ చెప్పినదీరునే విషముఁ ♦ జేర్చియొనర్చిన సూదిబోలె నొక్కప్పుడు నాదుచిత్తమున • గాటముగా దిగి బాధసేయు నొక్కప్పుడు కంఠనాళములఁ ♦ గత్తివలెన్ దెగకుండఁగోయుఁ బానప్పటికప్పుడే యుదయ ♦ మై పయికిన్ గనరాక యక్కటా.

మ॥ అరిగాపుల్ బహుమానపూర్వకముగా ♦ నశ్వంబులన్ స్వందనోత్కరమున్ మత్తగజంబులన్ సుభట సం ♦ తానంబు నర్పించినన్ సరిగా వారల నాదరించుటకు ను ♦ త్సాహంబు లేదయ్యెనో తరుణీ! ఘోరవిచార దుస్తర సము ♦ ద్రప్తాప్తిచే నెమ్మదిన్.

తలంపరాని యీ విచారముచేత నాశరీరము నశించుననుమాట నిక్కము. గురుపత్ని యుపదేశమువలనఁ బుత్రుడైనను బుత్రికయైనను బరమేశ్వరీ యనుగ్రహముచేతఁ గలిగెగదాయని సంతోషించుచుంటిని. కాని నాజన్మమెల్ల నిట్లు దుఃఖ భాజనమగునని తలంపడెతిని.

చ॥ పరుగిడుచున్న యశ్వమును ♦ బగ్గముఁగై కొని లాఁగునట్లు దుర్భరమగు నీవిచారమునఁ ♦ బారెడిచిత్తము బిగ్గబట్టి యేకరణిమరల్పజూచినను ♦ గాని యటే చనుచుండు నింకనే సరణిఁ దరింపనేర్తును వి ♦ చార సముద్రమునుండి యక్కటా.

శుక్లపక్షపుఁ జంద్రికవలె దినదినాభివృద్ధియై పదునాలుగు సంవత్సరములకే సకలశాస్త్ర పారంగతుడాలగుఁ గోమలాంగికా యిట్టి దుస్థితిఁ గలిగింపనెంచితివి! తల్లీ! పరమేశ్వరీ! విషవృక్షమునైనను దానుఁ బెంచినదాని నెట్టికఠిన్కుడును నరుక సాహసింపఁడే? మధురములగు ఫలముల నొసఁగఁగల రసాల వృక్షమును గారవమునఁ బెనిచియు సమూలముగ ఖండింప సమకట్టుటొప్పునా? హా! కుమారీ! (మూర్ఛిల్లును)

ఇందు—(భయముతో) అయ్యో! దురదృష్టమా! మాయందిట్లు
ఫలించితివేమి? మధురికా! ఇదేటి గ్రహచారమే నానాధుఁ
డిట్లనుచున్నాఁడు.

మధు—(దీనయై) అమ్మా! ఏమని చెప్పగలను. నోరాగుటలేదు.
నిన్నటి ప్రాతఃకాలమున మహారాజుగారు మంత్రులును బురో
హితులును జమూపతులును బండితులును బలసి కొలువ
సంతోషమునఁ గొలుపుదీర్చియుండిరి. అట్టి సమయమున
నెక్కడనుండియో యొకదైవజ్ఞుఁడు వచ్చి యేలినవారింగాంచి
తాజదివిన శాస్త్రములన్నియుఁ బేరుపేరు వరుసను జెప్పి
శ్లోతిషమందుఁగూడఁ దనకు నిరంకుశమైన సామర్థ్యము గల
దని పలికెను. అప్పుడు రాజుగారి యనుమతిచే మహామంత్ర
గారు సీమంతినీదేవి జాతకము నాపండితునియెదుట బెట్టెరి.
అంత నాతఁడా జాతకమును గొంచెముసేపుచూచి యీజాతకు
రాలికి లోకోత్తరుఁడగు జకవర్తికుమారుఁడు పతియగు
ననియు, నగుంధతి సావిత్రి మున్నగు మహాపతివ్రతలపాతివ్రత్య
మునకు వన్నెఁబెట్టఁగల పతిభక్తి గలుగుననియుఁ జెప్పి యిక్కఁ
జెప్పఁగూడదని యూరకుండెను. అందునకు మహారాజుగా
రనుమానముచే బలవంతముఁజేయ నా దైవజ్ఞుఁడు సీమంతినీ
దేవికి వివాహమైన యాఱు నెలలో వైధవ్యము సంభవించు
నని చెప్పివెడలిపోయెను. దానికై మహారాజుగారు చింతించు
చున్నారు.

ఇందు—హాపరమేశ్వరా! (క్రిందపడును.)

మధు—అమ్మా! ఊరడిల్లుము. దైవసంకల్పమున కెవరేమిచేయగలరు.

ఇందు—(మెల్లనలేచి) ఎట్టి సంతోషమెట్లు దుఃఖముగామారెను.
బంగారుబొమ్మవలె నెల్ల వారికిని సంతోషము గల్గించు నాకూ
తునకే యిట్టి దుఃఖము సంభవించునా? కలనైన నితరుల కప

కారమొనర్చి యెఱుంగదే. పగవారినైనను బల్లెత్తి కోపించు నదికాదే! తల్లీ! మీనాక్షీ! ఎంతయో కష్టపడి నీసేవఁజేసినందు లకు మా కనాధయగుఁ బుత్రుఁడనే యొపంగితివా? సకలలోక జననివగు నీవు మాయందింత కాశిన్యమునే వహింతువా?

చిత్ర—తరుణీ! ఎట్టిమహాపాతకము గావించిపుట్టితి నో యీవాధాక మున నింతటిమనోవ్యధగలిగెను. బ్రహ్మాదులకేని విధినిదాట వశమా? తడవుకాలము పుత్రముఖదశఁనలాభమునకై పెక్కు కష్టములఁబడి యీశ్వరానుగ్రహమునఁ బుత్రుని మారుగఁ బుత్రుఁడనైనఁ గాంచఁగలిగితినిగదాయని సంతోషించితిని కాని యింతలోనింత దురంతరమైన చింతకలుగునని యెంచితినే? ఈమనోవ్యధయే నాకుమృత్యువుగఁ బరిణమించునేమో?

ఇందు—నాథా! సర్వమెఱిగిన మీరే యిట్లు జింతిల్లమావంటి యజ్ఞానులగతి యేమగును? తెలిసి తెలియని యావృద్ధుడేదియో పలికినందులకింత వగతజెందఁవగునా? ధైర్యమువహింపుఁడు.

చిత్ర—ఇంకేటిధైర్యము. ఏట్టిబతుకు. పురాతనమునుండియుఁ బితృ పితామహులచేఁ బాలింపబడిన యీరాజ్యమెల్ల నేటితోఁ బరరాజుల పాలగునుగదా! మనకు రాబోవుదుగఁగతి నెఱింగి శత్రువులు మనపైనిప్పుడే దండెత్తి రాకుందురా?

ఇందు—దైవసంకల్పమున కెవరేమిచేయఁగలరు? (మధురికనుజూచి) మధురికా! ఈకఠినవార్త నమ్మాయికి వినిపించి యిప్పుడే దుఃఖిసముద్రమున ముంచకుము. దానిపాపమునకు మేమేమి చేయఁగలము.

మధు—అమ్మా! ఈయమంగళ వాక్యమప్పుడే యామెకుఁదెలిసినది.

ఇందు—హా తల్లీ! దేవతావరమునఁ బుట్టిననీవు మమ్ముద్ధరింతువని సంతోషపడితిమే? ఎంతగతి గల్గెనే సీమంతినీ!

[తరువాత సీమంతిని ప్రవేశించి తనలో]

పరమేశ్వరా ! నాజన్మమొంత దుఃఖభాజనమయ్యెను. ఎట్టి సహింపరాని కష్టములకైన నోర్వవచ్చును గాని దుర్భరమగు వైధవ్యదుఃఖము సహింపవచ్చునే ? నన్నిట్టి హీనదశ ననుభవించుటకే మహారాజుకడుపునఁ బుట్టించితివా ? నే నేమహాపాతకముఁ గావించితిని ? (నిట్టూర్పువిడచి) ఆవృద్ధపండితుఁడు పిడుగువంటి వార్తఁజెప్పి నాసంతోషమంతయు నేలపాలుజేసెను. ఆతఁడేమైనఁ బ్రమాదమునఁ బలికియుండునా ! (ఆలోచించి) ఈ నిభాగ్యురాలికంతటి యదృష్టమా ? నాజాతకము దుష్టగ్రహసంకుల మగుటచేత నట్టియమంగళము గలుగఁ గలదని యాతఁడాలోచించియే చెప్పియుండును. ఇందసత్యములేదు. ఇంకనాకు గతియేమి ? ఈ భూభారమగు నా జన్మమువలనఁ బ్రయోజనమేమి : తలిదండ్రుల యనుమతిఁబడసి నాతెను త్యాగమునకై యేదేని యుపాయ మాలోచించెదను. (చూచి) ఆహా ! నాకు రానున్న మహాపదకై చింతించి చింతించి ప్రాణములఁగూడ విడచునంతటి దుస్థితిలోనున్న నాతలిదండ్రుల నెల్లదొర్పఁగలను. (సమీపించి) తలిదండ్రులారా ! నమ స్కారము.

చిత్ర—అమ్మా ! చిరంజీవినివి గమ్ము.

ఇందు—తల్లీ ! ఆమాలదైవము నీకెట్టివాత్రవాసెను. (దుఃఖించును)

సీమం—(స్వగతము) వీరికిప్పట్లనాశక్తి కొలఁది ధైర్యముఁజెప్పవలయును. లేదేని నాకొఱకై నిష్కారణముగాఁ గృశింతురు. (ప్రకాశము) తలిదండ్రులారా ! మీరునాకై యెందులకుఁ జింతిల్లెదరు. విధిలిఖిత మనుభవింపక తప్పనా ! శాంతింపుఁడు. నాచేసినపాప మిట్లు ఫలింపనుండెను.

చిత్ర—అమ్మా ! మాకింక నెట్లు మనశ్శాంతి కలుగును ? ఎంతదైర్యముతో నుందుమన్నను నాచిత్తము చలించుచునే యున్నది. యుద్ధరంగముల భయభ్రాంతులై పరుగెత్తు శత్రుసైన్యముల క్షణములో నిలుపఁగలిగిన నాకిప్పట్ల నామనస్సునే చలింప నీయకుండుటకు సామధన్యము లేదయ్యె.

సీమం—తండ్రీ ! మీకువిచారమేల ? నేనే త్రిలోకజననియగు మీనాక్షీ దేవి యనుగ్రహమునఁ బుట్టినదాననగుదునేని నామాంగల్యమునకేలోపమును గలుగనేరదు. అట్టియాదిశక్తి తననుసేవించు మీకు ముల్లోకములనేనిఁ బరిపాలింపఁగలఁ బుత్రునిడకున్నను వైధవ్యదుఃఖముచేఁ బరితపించు కూతునొసఁగునా ? ఇది యంతయు నసత్యము. వాధాన్యముచేత మదిచెడిన యొక విప్రుండు చెప్పినమాటయా ! మీరువిశ్వశింతురు.

[తె ర లో]

మ॥ అరయఁగూరూప విహీనుడయ్యు నలబ్ధ ♦ హృజ్జానుతామూనిశేఖరు లెద్దానఁగనన్ దలంతురచటన్ ♦ గన్నట్టుచుండున్ జరాచరలోకంబున కెల్లకథఁయయి యే ♦ సంబంధములేని యీ శ్వరుడేవాఁడు నిరంజనుండతని సం ♦ భావించు ధన్యాత్మతన్.

(అని చదువుచు యాజ్ఞ్యవల్క్రి ప్రవేశించును.)

చిత్ర—మునివర్యా ! నమస్కారము. ఈ యాసనము నలంకరింపుఁడు.

యాజ్ఞ్య—మహారాజా ! నీకు సంతోషము గలుగుఁగాక.

(అందరును నమస్కరింతురు.)

చిత్ర—(విచారముతో) గురువర్యా ! నాయవస్థనేమని విన్నవింపఁగలను.

యాజ్ఞ్య—అరుణాస్పదపురీశా ! మీ వృత్తాంతమంతయు దివ్యదృష్టి నెఱిఁగితిని. చింతింపకుము. విధినిదాట నెవరితరము. పరమేశ్వరుడగు శ్రీ మహావిష్ణు వంతటివాఁడు తనచేసిన పాపమున నానా యోనులందు జన్మించెను. మనుష్యులమాట యెందులకు?

చిత్ర—అట్లని భరింపరాని దుఃఖములకు సహింపఁ గలమా ? మీశిష్య జనము ననుగ్రహించి యేదేని యుపాయమున రక్షింపుడు. పరమ పతివ్రతాతిలకమగు మైత్రేయిని కరుణవలన సంతానము లేకపోయెఁ గదాయను విచారము తొలఁగి నేటికీపసిబిడ్డ నిభాగ్యుడనగు నా కడుపున శేలబుటెనా యను విచారము ప్రబల మయ్యెను.

యాజ్ఞ—భూనాయకా ! నీ దురదృష్టమునకు నేనేమి చేయఁగలను.

చ॥ తన తొలిజేసిసట్టి సుకృ ♦ తంబును దుష్కృతముఁ ఫలించి యీ జననమునఁ మనుష్యునకు ♦ సౌఖ్యమొ దుఃఖమొ గూర్చుదానికై మనసుఁ దపింపఁజేసి పర ♦ మంబగు సైర్యములేక చింతలఁ మునిగినచో బయోజనము ♦ బొందఁగ నేర్చునె యెట్టియాతఁడుఁ

కావునఁ దలవ్రాత ననుభవింపవలసినదే ? యని తలఁచి చింతిం పకుము. మేరు ధీరుడవగు నీవే యిట్లధైర్యముజెంద నబలలగు నీ కాంతా పుత్రికలగతి యేమగును ?

సీమ—(స్వగతము) అయ్యో ! ఈ మహాపిఁ శేఖరుఁడు నాకేదేనిమార్గ ముఁజూపి రక్షించునని తలఁచితినే ! నా యీశాలతన సమూ లముగాఁ బెరికివేయు చున్నాఁడేమి ? (పకాశము) మహాత్మా ! సర్వసమర్థులగు మీరే యిట్లుబలుక నే నెవరి నాశ్రయించు దానను. నాజీవయాత్ర యెట్లు గడువఁగలదు. నన్నురక్షింపుడు.

యాజ్ఞ—సీమంతినీ ! నీకీ భ్రాంతియేల ? నీ వెఱుఁగని దేదికలదు.

శే॥ తెలిసియో తెలియకయొ దు ♦ స్కృత మొనర్చి దానిఫలము భుజింపనొ ♦ తఱినిఁ గష్ట మనుచుఁ జించించినను లాభ ♦ మగునె చూడ కన్నిదొక్కినఁ గాలదే ♦ యంఘ్రియుగము .

సీమ—తండ్రీ ! నన్ను మన్నింపుడు. సంతానహీనులగు మా తలిదండ్రులకు మీయర్థాంగలక్ష్మి మైత్రేయి సదుపదేశమున సంతానప్రాప్తి గలిగించి యపుత్రకులమను విచారమును దొలగించినది. తపః ప్రభావమున బ్రహ్మాదులనేని విపర్యాసము గావింపఁగల మీరు నా కాయుష్మంతుఁడగు భతాను గూర్చి నావిచారముఁ దొలగింపుడు. లేదేని గురుపత్ని మావంశమునకు దుఃఖముఁ గల్గించిన దగును. నా దురదృష్టవశమున నిందులకు మీరు కరుణింపఁదేని చిరకాలము జీవింపఁగోరుఁ జక్రవర్తి కుమారుని జెట్టఁ బట్టి యల్పాయుష్కునిగఁ జేసి భరింపరాని వైధవ్యదుఃఖము ననుభవింపవలసి వచ్చును. కావున నేను నిరంతర బ్రహ్మచర్య మవలంబించి మీయాశ్రమమునందేమీకు శుశూషసలుపుచుఁ గాలముఁగడపునట్టు లంగీకరింపుడు. కాదేని పవిత్రములగు మీ పాదములకు నాప్రాణవాయువుల నొసఁగి శరీరముఁ ద్యజింతును.

(పదములపై బడును)

యాజ్ఞ—(స్వగతము) ఆహా! ఇప్పుడేమి చేయవలయును ? విధివాఁతను సవరింపఁగలనా ? కానిమ్ము:—(ప్రకాశముగా) సుమంగలీ ! నిన్ను బరమేశ్వరుఁడు రక్షింపఁ గలఁడు లెమ్ము.

సీమ—(మెల్లనలేచి) ఆహా ! ఏమి నా యదృష్టము. ఈ మునీంద్రుని వాక్య మమోఘముగదా ?

యాజ్ఞ—సీమంతినీ ! నీవు వైధవ్య మనుభవించునట్లు పరమేష్ఠివ్రాసిన వ్రాతను దిద్దవలసిన భారము మాయందుండెను. కావున నా వాక్యములు నిశ్చలచి త్తవై వినుము. సమస్త వేదవేదాంగ విహితమై సకలకులజుల కాచరణీయమై ప్రసిద్ధమగు నొకవ్రతము నుపదేశింతును. దాని నాచరింతువేని నీకుఁ జిరంజీవియగు బలి లభింపఁగలడు. వినుము.

క॥ వ్రతములలోపల నుత్తమ
వ్రతమరయఁగ సోమవాస ♦ ర వ్రతమది సం
సంతిత మొనరించిన సతులకు
గతియగు నైదువ్రతనంబు ♦ గల్గునుగాదే .

చిత్ర—గురూత్తమా ! మీ యనుగ్రహముకతన ధన్యుఁడనైతిని. పాప
వినాశకమగు సోమవారవ్రతము నాచరించు మాగణము నెఱిం
గించి నన్ను మన్నింపుఁడు.

యాజ్ఞ—సీమంతినీ ! ఆలకింపుము. బ్రహ్మాదులకేని నిర్విఘ్నముగా
నావ్రతమాచరింప శక్యముగాదు. దాని విషయమై నీ వెట్లు
జాగ్రతగా మెలంగెదవో. మహిపాలా ! నీవును వినుము.

చ॥ క్రతువు లొనర్పవచ్చుఁ జర ♦ కాలము నిశ్చలభక్తితో నుమా
పతిని భటుండుగాఁ గొనఁగ ♦ వచ్చుఁ బదంపడి సగ్వలోక సం
స్థితి నొనరింపవచ్చు బుధ ♦ సేవితమై తగు సోమవాసర
వ్రత మొనరింపవచ్చునె యె ♦ వారికినైనను భంగమొందకే .

ప్రతి సోమవారమునను యమునానది కరిగి యందున్నానమాచ
రించి యటనుండి తెచ్చిన నిర్మలలోదకమున సోమశేఖరు నభి
షేకమొనర్చి సక్రమముగా నుమామహేశ్వరుల నారాధించి
వివిధ దేశములనుండి వచ్చిన బ్రాహ్మణ దంపతులఁ బార్వతీ
పరమేశ్వరులుగ భావించి పూజ సేయుచుండుము. ఇందేదిలోప
మైనను వ్రతభంగమేసుమీ ? త్రిమూర్తులు వచ్చి పరీక్షించి
నను నీవ్రతమునకు విఘ్నమురానీయకుము. దీనికిఁ దప్పితివేని
నీవేగాక నేనుగూడ నధోగతిఁ బడవలసివచ్చును. విందువుగదా
పురాణములందు.

సీ॥ అడిగినయేని యే ♦ యిడుమలు గల్గినఁ
గాదన కొనఁగిన ♦ ఘనుఁడొకండు

సత్యంబుకొఱకునై ♦ సకల రాజ్యంబును
 ధారవోసినయట్టి ♦ ధన్యుఁ డొకఁడు
 ఏకపత్నీవ్రతం ♦ బే మోక్షదంబని
 యాచరించినయట్టి ♦ యనఘుఁ డొకఁడు
 ధర్మరక్షణమె వ్ర ♦ ధానంబుఁగానెంచి
 వివిధ సౌఖ్యంబుల ♦ విడచెనొకఁడు
 తే॥ భూతతృప్తియె తనకు సం ♦ పూణాముక్తి
 కామినీ పరీరంభణ ♦ కాంక్షఁదీర్చు
 ననుచుఁ జరియించెనొకఁడు వా ♦ రందఱరయ
 వ్రత నియతిని మెలంగిన ♦ వారెకారో.

చ॥ తనప్రియుఁ డస్తమించినను ♦ దారుణబాధలు గల్గినన్ మహా
 జనవచనం బసత్యమను ♦ సంశయ మాత్మఁ గలంగఁ జేసినన్
 దన యొనరింపఁ బూనిన వ్ర ♦ తంబును వీడకభక్తి నాచరిం
 చిన నియతాత్మకుల్ గలరు ♦ చెప్పఁగనేటికి లోకమందునన్.

ఎల్లి సోమవారమున నా వ్రతము నాచరింపుము. మే మిటకు
 వచ్చి చాల తడవైనది. పోయివచ్చెదను. (నిష్క్రమించును)
 [అందరును నిష్క్రమింతురు.]

(రంగము పూజామంటపము సీమంతిని దంపతిపూజలఁ జేయుచుండును
 చిత్రవర్మయు నిందుకళయుఁ జూచుచుందురు.)

(తెలులో) ఓసీ! రాజాధమా! ఏమిరా నీకండకావరము.
 లోకమునందున్న వారికెల్ల శుభలేఖలనంపి నన్నుబిలువకున్నను
 దయఁదలఁచి వచ్చెఁగదాయని గౌరవింపక చూచిచూడనట్లు
 న్నావు.

మ॥ అరరేదుష్టుడ! క్రూరకర్ముడ ఖలుం ♦ డా! నీచుఁడా! కండకా
 కావరముఁబూని శరీరముఁమఱచి యాహ్వనంబు లేకుండినన్

సరఁగఁ వచ్చిన నాదరింపక తి ♦ స్కారంబుఁ గావించితే
దురితాత్మా! ఇదె చూడు నీవత మబం ♦ ధు ప్రీతిఁగావించెదన్.
దిగంత విశాంత యశోవిశాలుఁడగు నీమైత్రేయుఁడు నీకంటికిఁ
దృఢముగాఁ గనుబడెనా?

చిత్ర—(వినుట నభినయించి ఇదేమీ? ఈకోధ పూరితవాక్యము
లెక్కడివి? (ముందునకు సడచును.)

సేవకుఁడు—(ప్రవేశించి) మహారాజా! జయము జయము. ఎవరో
యొక బ్రాహ్మణుఁడు ద్వారము కడ నిలచి తమపై నాగ్రహ
మున సఱచుచున్నాఁడు.

చిత్ర—(భయముతో) ఆ. బ్రాహ్మణుఁడా? ఎంత ప్రమాదము.
పోవుదము రమ్మ (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము-ద్వారము-మైత్రేయుఁడు చిత్రవర్మ ప్రవేశింతురు.)

చిత్ర—(వినయముతో) మునివర్యా! నమస్కారము. వ్రత పరామరి
కచే మిమ్ముఁ గాంచలేనై తిని. నాయపరాధము క్షమింపుఁడు.
(పదములఁ బడఁబోవును.)

మైత్రే—(తొలగి) ఓరీరాజాధమా! నీ నక్క వినయములు నామో
లనా సాగింతువు? నాకెఱిగింపక వ్రతారంభముఁ గావించియు
దయ దలఁచి చూచి పోవుదును గదా యని వచ్చిన నన్నవ
మానించి మీఁడు మిక్కిలి మన్నింపుమని పలికెదవుగా?
ఛీ తొలఁగుము. క్షణకాల మాహారమునకు వేళమించినఁ దల్ల
క్రిందుగఁ బడు మీరా వ్రతా చరణ సమర్థులు?

తే॥ అనయ ముపవాస జీణాఁగు ♦ లగుచు నెల్ల
సౌఖ్యములఁ బారఁదోలి యె ♦ సంగునట్టి
వారి కొనరింపఁదగు సోమ ♦ వాసరంబు
వ్రతమదేడ? నబలలగు • వనితలేడ?

నీమొగము జూడరాదు పొమ్ము (పోవుచున్నాడు)

చిత్ర—(స్వగతము) పరమేశ్వరా! ఎట్టి సంకటము గల్గించితివి. [ప్రకాశము] మునిచంద్రమా! నాపై మీకు నిష్కారణముగ నాగ్రహమేల? తుమింపుడని వేడుకొంటిని గదా దయ చేయుడు.

మైత్రే—ఓరీ! అనర్హులగు మీకీ వ్రతరాజము నుపదేశించిన గర్భదరి దుగ్రిడేవడు?

శా॥ ఛీ! యీలాగునఁ బల్కు నీకు మదిలో ♦ సిగ్గేల లేదయ్యె నౌరా యెందేని యనిత్యమాఁ తనువుపై ♦ భ్రాంతి విడలేక యుక్తాయుక్తంబు లెఱుంగనేరువనిక ♦ న్యల్ ధైర్యముకూడాని యెంతో యాయాస కగంబులౌ వ్రతములం ♦ దుఃఖిల్వఁగా నేర్తురే?

అభాగ్య దేవతయగు నీకూతునకా వ్రతాచరణ సామర్థ్యము? నీయవిధేయతఁ గన్న నాకుఁ గ్రోధానల ముద్భవించుచున్నది.

చిత్ర—మునివర్యా!

తే॥ తప్పు గలిగిన దండింపఁ ♦ దగును గాని
యూరకయె కోపము వహించు ♦ టుచితమగునె
కటికిపామైనఁ గాని తొ ♦ క్కకయె పడగ
నెత్తి కలువఁగఁ దలఁచునే ♦ యెన్నఁడైన.

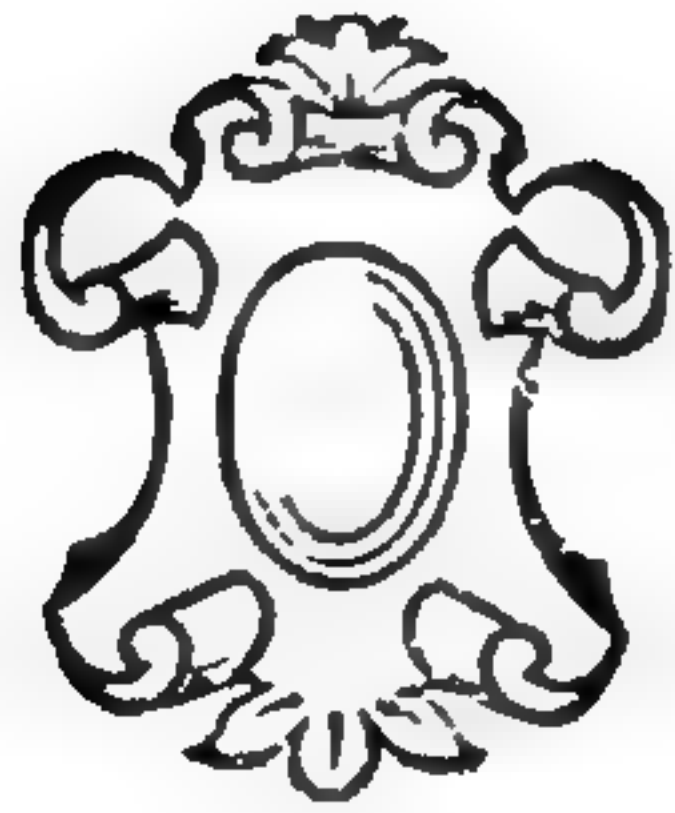
నాతప్పుల మన్నింపుడు.

మైత్రే—ఆయుద్ధేశ్యము మాదిగాదు. ముఖ్యముగా మేము శాసన కర్తల మని యెఱుఁగుము. (నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

చిత్ర—ఎంతటి విచారము సంభవించెను. గోరుచుట్టుపై రోకటిపోట న్నట్లు లేక లేక కలిగిన కూతును గూర్చి పరితపించు నేనీశాపా యుధుని కోపమునకుఁ గూడ గుఱివైతిని? ఈ పరమ కోప

స్వభావుడగు మైత్రేయర్షి మమ్మెట్లు సాధింపఁ దలఁచునో
గదా? (నిట్టూర్పు విడచి) కానిమ్ము పరమేశ్వరానుగ్రహమున్న
నీగోచి పాతలరాయఁడేమి చేయఁగలుగును. (వెనుకజూచి)
ఇదియు నొకమేలే. ముక్కోపియగు నాతాపసి వచ్చుటయును
మూపై గినియుటయు నెవరికిఁ జెలిసినది కాదు. ఇంకమీదఁ
గూడ నిది రహస్యముగనే యుండుగాక, (నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీమీనాత్మనమః .

సీమంతినీనాటకము.

ద్వితీయాంకము .

(రంగము తపోవనప్రాంతము. మైత్రేయర్షి ప్రవేశించి పశ్చాత్తాపమున)

ఆహా! నిష్కారణముగ ప్రమాదము నొంది నే నెట్టి యకార్యముఁ గావించితిని. పిలువని పేరంటమునకు నేను బోవనేల? పోయిన వాఁడను వారు మర్యాదఁ గావించినను లేకున్నను చొరవఁ జేసికొని లోనికిఁ బ్రవేశించుటయో వెనుకకు నురలి వచ్చుటయో తగును గాని దేవుఁడొసంగిన కోపము కలదుగదా యని యొడలు మఱచి యాగహమాఁ జెందనేల? యుక్తాయుక్తము లెఱుఁగక సీమంతిని యాచరించు వ్రతము భంగము గావించునని పలికితినే కాని యాసాధ్యుని సాధింపఁగలనా?

తే॥ సశుల భావంబుఁ జేచల ♦ గతియు నొసటి
వ్రాతఫలమును గాలంబు ♦ పరిమితియును
బండితచమత్కృతియు మహా ♦ ద్రవ్య నియతియు
నెఱుఁగ నెవ్వారికై నను ♦ దరమె జగతి.

(విమళింఁచి) గగనారవిందమునైన సృజించునేర్పుగల నాకాయబలను సాధించుటొక లెక్కయూ? కష్ట నిష్కారములకోర్చి

కాయము శుష్కింపఁ గఱినాటవులవసించి సంసారేచ్ఛలేక
తపంబొనర్చు మావంటి మునులకేని సాధింపరాని సోమవార
వ్రతమును నిరంతరసుఖలాలసయై నిశ్చలతయన్న నెఱుఁగక
ధనమదావేశంబున సంచరించు నొకరాకన్నియయా యాచ
రించును? బాగు! బాగు! ఇంతమాత్రమునకే నాకువిచారమేల?
పాపముగాని పుణ్యముగాని ప్రారంభించిన కార్యమును దృఢింప
రాదు. కాన నేనెట్లైన నామెవ్రతము భంగముజేయవలసినదే.

చ॥ ఎదిరి బలాబలంబెఱుగ ♦ కెవ్వడు చూచెడివారు మెత్తురం
చదనని కన్నగానక సహాయబలంబె ప్రధానమంచు లో
నఁ దలఁచి మమ్మువంటిమునినాథులతోఁ గలహంబుఁ బెంచువాఁ
డెద బరితాపమందు నటు ♦ లేమరకే బరిమార్చుటొప్పదే.

వృథాయాకంఠశోష యెందులకు, ఇంకముందుఁ జేయఁగలపని
నాలోచించుకొనవలయుఁగాని, చిన్నపామునైనను బెద్దకట్టతోఁ
గొట్టుట మంచిదికదా? అందువలన నీకార్యానుకూలమునకై
యొకమంచి యుపాయమాలోచింపవలయును. ఆలోచనమభిన
యించి) అవును సీమంతినికి లోకోత్తరుఁడగు రాజకుమారునిఁ
గూర్చితినా వానితోఁగలసి స్వర్ణహర్మ్యముల మదనక్రీడా
లోలయై శతవిధములఁ దనవ్రతమును మఱువఁగలను. ఇదే
మంచియుపాయము. కాని సీమంతిని సౌందర్యమునకును రసజ్ఞ
త్వాది గుణములకును దగినవాఁడెవఁడు? (స్మృతినభినయించి)
కలఁడుకదా నలమహీపాలుని పౌత్రుఁడును నిందసేనుని బుత్రుఁ
డునునగుఁ జంద్రాంగద మహారాజు. అతఁడు నూతనముగా
బట్టాభిషిక్తుఁడై సకలకలాకుశలుఁడై యున్నవాఁడు. కామశాస్త్ర
మందుఁగూడ విశేషముగఁ బ్రవేశము కలవాఁడనియే విందును.
ఆతనికి నాయుపాయచాతుర్యమున జగన్తోహినియగు సీమంతినిని

గాన్పింతునేని యామచక్కడనమాన కక్కజపడి యెల్లెన
నామెను వివాహమాడఁగలడు. చంద్రాంగద మహారాజు
యుద్ధయాత్రకై ప్రయత్నము జేయుచున్నట్లు నైషధపురమునుండి
వచ్చినసార్థవాహులవలన వింటినని సుమేధసుండిప్పుడే చెప్పి
పోయెను. అతని దిగ్జయప్రస్థానము నావ్యూహమునకు విరో
ధించునేమో? కావున ముందుగాఁబోయి చంద్రాంగదుని యుద్ధ
ప్రయాణము నాపి నా తంత్రమువలన నాతనికిమృగయాప్రయాణ
ము గల్పించెదను. యమునాపరిసరోద్యాన వనమున విహరించు
సీమంతినీ యాతనికగుపడునట్లుజేయ సుమేధసుని నియమించి
నేనాతని చిత్తరువును జిత్రవమకనిపెదగాక. అంతటితో నా
శఫథము నెరవేరఁగలదు. (నిష్క్రమించును.)

(ఇది శుద్ధవిష్కంభము.)

[రంగము-అరణ్యము చంద్రాంగదుఁడు ప్రవేశించును.]

చంద్రా—ఈమహారణ్యమెంత భయంకరముగా నున్నది.

సీ॥ బలితంబులై యభ్ర ♦ పటమును భేదింపఁ

బెఱిగినవవియె తా ♦ పింఛతరులు

వషటతువున మేఘు ♦ పటలంబువలె ధార

గా మంచుగురిసెడి ♦ కడిమిచెట్లు

అలగు గంగాప్రవా ♦ హముఁబోలెఁ బ్రవహించుఁ

గొండవాగుల దొర్లు ♦ చుండు శిలలు

మాంగులఁగాంచి ము ♦ ప్పురిఁగొన్న భయముచేఁ

బరుఁగెత్తునవె త్రాచు ♦ బాముగములు

తే॥ ప్రబలపంచాస్యకర రుహా • ప్రకగదభిత
కరి నిచయ కుంభపతిత ము • క్తాఫతాహ
దశితానేక శబరప • ధంబులై న
కోనలవె యిందుఁదిరుగంగఁ • గూడునొక్కొ.

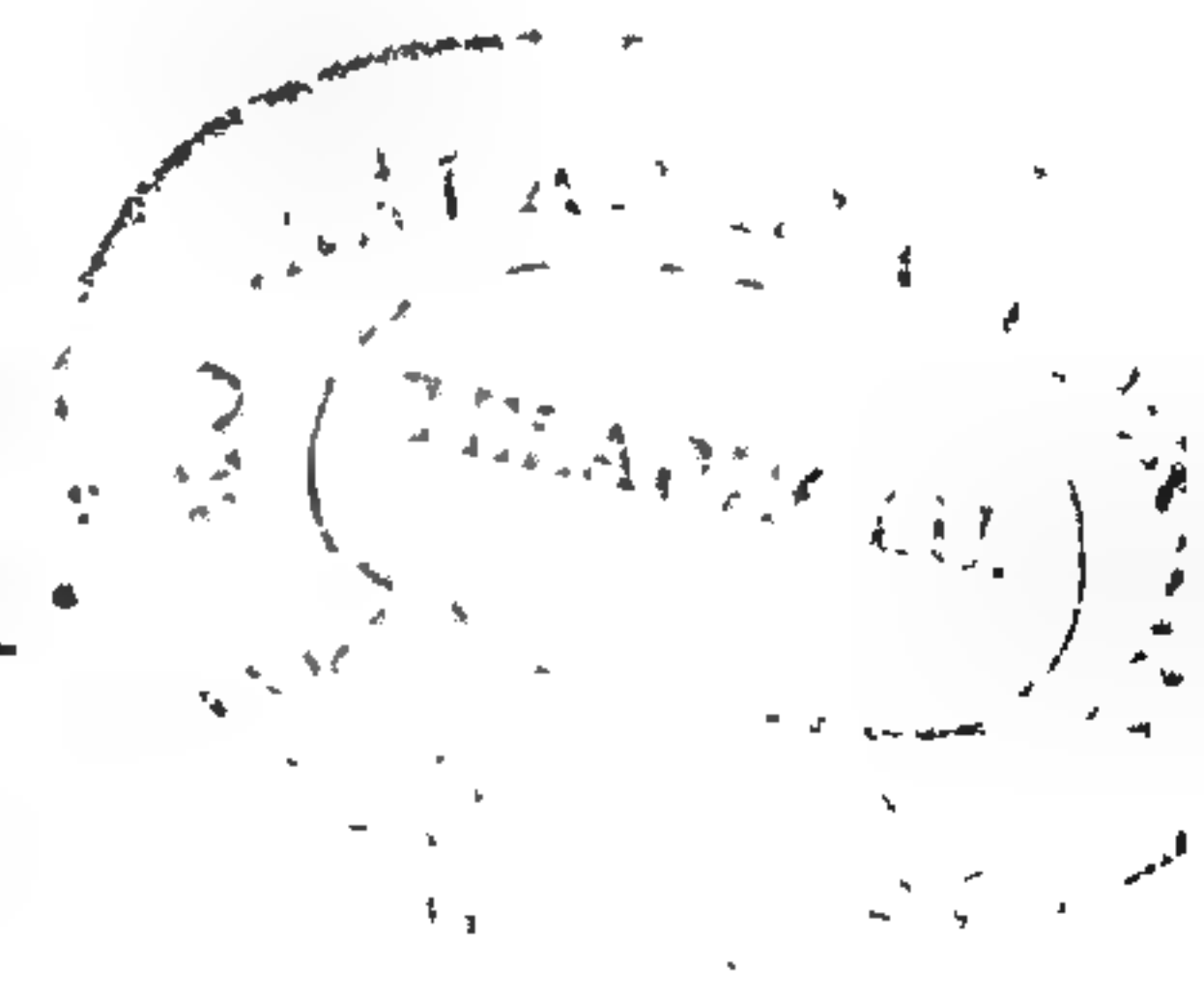
ఈ మృగయా వ్యసనంబునకులోనై పూజ్యులగు జననీజనకుల
విడచి చాల కాలమైనది. వేగమ పోయెదఁగాక. (నడచి
ముందుఁ జూచి) అదేమీ! అది సింహశాబకమా? ఇప్పుడేకదా
యీ యరణ్యమునంతయు గాలించి మృగముల వధించితిని?
ఇదెక్కడనుండి వచ్చెను? ఆహా యెంతసునోహరముగానున్నది?
పరమేశ్వరుని సృష్టిచాతుర్య మెంతయూశ్చర్యకరము?

చ॥ కదులఁగలేక భల్లుకముఁ • గాంచి భయంబునఁ దల్లడిల్లు నా
పదుపులయందు దువ్యసన • బాధితుఁడై పెనుకానలోపలఁ
బెదరెడి చక్రవర్తియెడఁ • బెంపెసలాడెడి కాంతచస్లవఁ
బదపడి కానవచ్చు భగ • వాణుని చిత్రములెల్లఁజూడఁగన్.

ఏమైన నగుఁగాక! ఈ సింహపోతమును బ్రాణములతోఁ బట్టు
కొనికాని సగర్వయాణము జేయరాదు. (నిష్క్రమించును.)

చంద్రా—(మఱలఁ బ్రవేశించి) ఇంతవఱ కెన్నడేని పరమేశ్వర విని
మిత చరాచర ప్రపంచశాసనాధికారమునకై నఁ దగిన ధను
విద్య నభ్యసించిన యీ యోధాగ్రగణ్యునకు గుఱియైన
జంతువు తప్పిపోయెనే? ఆహా! ఆ సింహము గావించు చమ
త్కారము నేమని పొగడవలయు.

గీ॥ చేతికిఁ జిక్కునట్టులఁ • జెంతనిల్చుఁ
బట్టుకొనఁబోవ నిలువక • పగుగులిడును
జిక్కియున్ జిక్కునట్లుండు • సింహపోత
మింతదూరముఁ గొనివచ్చె • నివుడునన్ను.

మహా మాంత్రికుల మాయల కై నబట్టుపడని నన్నా జ్ఞానశూన్య మగు నొకమృగమా మోసముజేయుట. కానిమ్ము. ఎంతదూ గము నాకుఁజిక్కక పోవోవఁగలదో చూచెదను. నిషధాధి పతులసంకల్పము చెడునా? క్షణమేనియు నొకచో నిలువక తగిన యాహార విహారములులేక యామృగమును వెంటాడి పరుగెత్తుటచే నాబలమెల్లను క్షీణించినది. ఈ ప్రదేశము మును పటివలెఁ గఠినముగాక యించుక నివాసయోగ్యముగా నున్నది. ఇందొక్కింత మాగాణియూసముఁ దీర్చుకొని తరువాత సింహ గ్రహణ ప్రయత్నము జేసెదను: (కూర్చుండి) అకటా! నేనెంత వివేకము మాలినపనిఁ గావించితిని. దుష్టమృగములఁ జెండి యారణ్యకులకు సౌఖ్యము గూర్పఁదలచి మృగయాప్రయాణము గావించిన నేను మృగయులవెంట నగరమునకుఁబోక యాజిత్తుల మారి సింహమువెంట నేల రావలయును? వచ్చినవాఁడను నా కాసింగము జిక్కకున్న వెనుకకుఁబోక యింత దూరము రానేల? రాజ్యమా నూతనము. తలిదండ్రుల వృద్ధులగుటచే రాజ్యభారమెల్ల నాయందే నిలిపిరి. మంత్రుల రాజభక్తియా సగపూర్ణముగఁ దెలియఁబడదయ్యె. ఇట్టి సందిగ్ధావస్థయొ దిగతకాలము నాకు నైషధలక్ష్మిని విడనాడియుండఁ దగునే? ఇంతటనైనను పోవుదమన్న బంశాస్యము చిక్కకపోయెనను విచారము బాధించుచుండెను.

సీ॥ తన యశశ్చంద్రిక ♦ ధరణిచెల్లెడ నిండి

సతతంబుఁ బూర్వప ♦ క్షమునె నిలుపఁ

దనప్రతాపాన్ని శా ♦ తవ పట్టణంబుల

క్షణమాత్రమునను భ ♦ స్కముగఁజేయఁ

దనపూతమగు నభి ♦ ధానంబు పణాముల్

సకల పాతకముల ♦ సమయఁజేయఁ

దనదానజలము సం ♦ తత మేల్కొనఁబారి

రత్నాకరములఁ బూ ♦ ణముఁగఁజేయఁ

శే॥ బ్రజల గారాబమునఁ దన ♦ వారి పగిది

రక్షణమొనర్చి నైషధ ♦ రాజ్యమెల్ల

నిందసేన మహిపాలుఁ ♦ డిడియెనాకు

దాని నిడనాడి వంతలఁ ♦ దగిలి తకటా .

సకల ధర్మాధర్మజ్ఞానమున కాలవాలమై, నిఖిల వేదవేదాంగ పారాయణమున కహమ్మై, దుష్టశాస్త్రవ కుంభి కుంభ విదళన దక్షుండై, ముక్తికాంతాసాధక వాట విపాటన చతురమై, షర మేశ్వరప్రసాదాసాదిత సకలరాజ్యలక్ష్మీసమాలింగనయోగ్యమై పవిత్రమగు నీ శరీరమునకుఁ గారణమూతులగుఁ దలిదండ్రుల దశిఁచి యప్పుడే యొకమానము గడచెనుగదా? నాకై పూజ్యులగు వా రెంత వంతలఁదగిలిరో? రాజ్యరమ యెట్లల్లాడు చున్నదో? వేగమపోయి జననీజనకులదశిఁంచెదను. (పోబోయి) సకల్పితమృగేంద్ర గ్రహణకార్యము కొనసాగక యరిగినచో నాపూర్వుల యశస్సునకుఁ గళంకముఁ గూర్చినవాడనగుదును. నీల నీరద సంతాన మొక్కపరి కుంభోదకము వషిఁచినను శింశుమార చక్రము తిరుగుట మానినను నగరమున కిప్పుడే పోగాదు. కార్యదీక్ష మానరాదు. (చూచి) ఇది యొక గ్రామ మునకు సంబంధించిన యారామ మట్లున్నదే? అవును. ఈ రిసాలములు, నీ పుష్పవృక్షములును జూడ నట్లీతోచుచున్నవి. ఇందు హాయిగ మలయమారుని సేవించెదను.

క॥ శలభార విసమములై

యలరెడు తరుసముదయము న ♦ వాంకురములచేఁ

బొలుపారు లేత తీవియ

లెలమిఁ గలుగజేయు నాదు ♦ హృదయంబునకుఁ .

(విసుట నభినయించి) ఎక్కడి వీమనోహగములగు మాటలు. ఇందెవ్వరో సంచరించు చున్నట్లున్నదే? పంశీలించి చూచెదను. (మిల్లగా నడచి చూచి) ఆహా ఆకన్య యెవరు? మనుష్యాంగ నయా? దేవకాంతయా? బౌరా ఆ జగన్మోహిని చక్కదన మేమని చెప్పవలయును? తరుణ కిసలయ కోమలములగు మృదు చరణములచే గాలికి కాలిన పండుటాకుల ధ్వనింపఁ జేయుచుఁ దీరుగు చున్నది? మృణాల తంత్రమార్దవములగు బాహుల తలనెత్తి మల్లెపాదిన సమీపించుచున్నది. పూవులు గోయుటకుఁ గాఁబోలును? ఆమోహనాంగి మదన మహారాజు నర్పించునా? కాముక జైత్రయాత్రా ప్రవీణుడగుఁ బంచ బాణుని వాడికోలలోయనఁ బురుష హృదయ భేదకములగుఁ గ్రేఁగంటి చూపు లిటే ప్రసరింపఁ జేయుచున్నది. నన్నుజూచెనా యేమి? కాదు కాదు. ఆసతి పలుచని శెల్లని వస్త్రమునుండి కదళికాస్తంభ సదృశములగుఁ బెందొడల కాంతులిగువంకల బంగరు నీరువోయ సంపూర్ణ చంద్రికా పరిహసన శీలంబగుదర హాసమున నధరకాంతులు సంకీర్ణంబులగున ప్లేపవిత్రమూర్తిని రసాల మరంద సన్నిభములైన చక్కని ముద్దు పలుకులతోఁ గఱగించునో గదా? జక్కన పిట్టల నెక్కిరించు వట్టువ కుచ ములచేత వంగిన మైదీవియతో నేమహాపురుషు నాలి. గనము, జేసి బ్రహ్మానంద పవమొసఁగునో కదా? అట్టి యదృచ్ఛవంతుఁ జావఁడో తోచదు.

ఉ॥ శారది చంద్ర హృద్యమగు ♦ సారసలోచన మోముఁ దమ్మిఁ గ
న్నాగఁజూచి సంతసిలు ♦ నంతటి భాగ్యము గల్గెఁగాని శృంగ
గారవతీలలామయెడఁ ♦ గల్గిన చిత్తముఁ గన్మునింపఁగా
నేరుపు చాలదయ్యె రమ ♦ ణీమణి లాతియొ యేమొయెంచఁగన్

(ఆలోచించి) కాదు కాదు. ఆకాత యవివాహితయ్యే. కాదేని

నిషధాధి పతుల హృదయము లన్యకాంతలందు లగ్నము
లగునా? ఇందలి యధార్థమేదియో తెలియక చనరాదు.

(మఱల జూచి)

తే॥ నడుము మిక్కిలి సన్నము ♦ నడక చాల
దిన్నన వెడంద కనులు పే ♦ రెన్నదగిన
పడతిరా దానిఁ గన్న న ♦ బృ యటంచు
మైమఱచి సోలకుండునే ♦ మదనుడైన.

తే॥ కలికి లేఁగాను గగనమై ♦ క్రాలు కతన
నీల నీరదరేఖగా ♦ నెగడు వేణి
తగుణి వచన సుధాధార ♦ గురిసినాకుఁ
దృష్టిఁగావింపకున్న జీ ♦ వింపఁగలనే?

(మఱల్ జూచి) ఎవరితోడనో మాట్లాడుచున్నట్లున్నదే. ఆచెలి
యెవ్వత?

చ॥ కిసలయ తుల్యమైన ♦ యొక కేలసరోజముఁ బూని మోమునకు
ముసరెడి పట్టద స్రవర ♦ ము విసుఁగొందుచుఁ బైటకొంగుతో
విసరుచుమెల్లమెల్లఁ జెలి ♦ పిల్వఁగఁ బల్కుచుముందుఁజూచుచు
మిసమిసలాడు చిల్కవలె ♦ మెల్లఁగ నిట్టులెవచ్చుననిరే,

నే నాకాంతలకుఁ గనరాకుండ సీతీగె గుబురుచాటుననుండి
వారేమి చేయుదురో చూచెద గాక—(అట్లు జేయును)

(రంగముఁ తరువాత సీమంతినీ మధురికయుఁ బ్రవేశింతురు,

మధురి—చెలీ! ఈమందమలయానిలుఁడెంతయసాధ్యుఁడో చూడుము.
సీమం—అతఁడసాధ్యుఁడని నీకెట్లు దెలియును?

మధు—మెల్ల మెల్లఁగావచ్చి యావతల పయ్యెదలలోఁజేరి గిలిగింతలఁ
జేయువాఁడసాధ్యుఁడుగాఁడా?

సీమం—నీకీ చమత్కారపు మాటలెప్పుడున్నవే. అదిగో ఆసంపంగ
తీగెను జూడుము. నీరు చాలక కాబోలు వాడి పోయి
యున్నది.

మధు—నీయాహ సరియైనదికాదు.

లే॥ సాటిలత కూనలెల్లను ♦ సంతసమున
నుచిత సహకార సంగతి ♦ నొందియుంటఁ
బుష్పవతి యాకనకవల్లి ♦ ముదముఁ గూర్చఁ
దగిన యాలంబనము లేక ♦ తెల్లడిలెడి.

చంద్రా—(స్వగతము) ఆహా! ఆమగువ యెంత చమత్కారముగా
మాట్లాడుచున్నది.

మధు—ఇది సరియే కాని యీదాక్షిణ్యమున కుచభారమున వంగిన నీ
వలెనే యెట్లు వినమ్రమైనదో చూడుము.

సీమం—నీకుఁ జనువిచ్చినందులకా యెట్లు బల్కుచుంటివి?

మధు—అట్లైన నింకమాట్లాడను లెమ్ము. (ముఖము దిప్పను)

సీమం—మధురికా! పరిహాసమునకంటిని. కోపమెందులకు?

మధు—నాకు నీపైఁగోపము గలుగునా? (నిదానించి) ఆనాగవల్లి
పోత్రమాఁకు నెట్లు బెనచికోనినదో చూచితివా? నీవును
లోకాధికుఁడగు రాజేంద్రు నాలింగనముఁ జేసినయట్లే మనో
హరముగా నుండువుకదా యని నాకోరిక.

చంద్రా—(స్వగతము) ఆమధురిక వచించు నొక్కొక్క మాటకు నా
హృదయము పరిపరి విధములఁ బరుగెత్తుచున్నది. హృదయమా!
తొందర పడకుము.

సీమం—మధురికా! ఈమాటలతో నేమి కాని యంతఃపురమునందలి
చిత్రపటమును బెమ్మని నీతోఁ జెప్పితిని గదా? అదియేది?

మధు—అప్పటినుండియు మాటల సందడిని మఱచితిని. ఇదిగో
(ఇచ్చును)

సీమం—(తీసుకొని) చెలీ! ఈపటమును జూచినప్పుడే నాహృదయ
మిందలి పురుషునిపైఁ జిక్కుకొని మఱియు “దీనినిఁ జక్కఁగా
నెన్నడు చూతునా;” యని యువ్విష్టారుచున్నది. నేటికి నీన్నే
హమువలన నది సిద్ధించెను. (పటమును జూచుచుండును)

మధు—అమ్మా! దేవతాపూజకన్న గౌరవముతోఁ జూచుచున్నావు.
విశేష మేమియు లేదు గదా?

సీమం— విశేషమా! ఎక్కువగాఁగలదు. చూడుము (చూపుచు)
ఆహా! కమ్మని పరిమళము గ్రుమ్మరించు నిట్టి బంగారు శరీర
మెందైన గందుమే?

చ॥ దిరిసెనపుం బ్రసూనము గ ♦ తిన్ మృదువై తగుమేనమేల్మి బం
గరు వలువన్ ధరించి యొక ♦ కంటఁ గృపామకరందబిందువుల్
గురియుచు నొక్కకంట రిపు ♦ కుంజర గర్వ వినాశసింహ తా
స్ఫురణముఁ జూటు నీనృపతిఁ ♦ జూడఁగఁ గన్నలు రెండుచాలునే.

చంద్రా—(తనలో) ఆతరుణీమణి యెవ్వరిదో చిత్రపటమును వర్ణించు
చున్నదే? అట్టి యదృష్టవంతుఁ డెవఁడో కదా?

మధు—(చూచి) ఆహా! ఈవిశాలమగు వక్షస్థలమెంత బలిష్ఠముగా
నున్నది? ఈసుందర పురుషుఁ డేభాగ్యవతికై నియమింపఁ
బడెనో.

సీమం—చెలీ! ఈతని స్వభావమును వర్ణించుటకు నాకు సామర్థ్యము
లేదు. చూడుము.

ఉ॥ అచ్చెరువైనయొక్కవిష. ♦ యంబునుగాంచియొయేమొకాని యీ
పచ్చని మోమునన్ మొలకఁ ♦ బారిన లేనగవంతురించి వి
ద్యుచ్ఛయమట్లు వెల్లు నధ ♦ రోష్ఠరుచిన్ గయిసేయమారునిన్
మెచ్చని వాఁడుబోలెఁగను ♦ మీయలరారుచునున్న వాఁడెవ్వఁ

ఈమహాపురుషునిఁ గన్నులారఁ బ్రత్యక్షముగఁ జూచుభాగ్యము నాకెట్లు గల్గును. చిత్తరువునుండియే నామనస్సును హరించిన యీ సౌందర్యరాశి ప్రత్యక్షముగఁ గన్పడినచో నాశరీరమెల్ల గొల్లఁగొనకుండునే?

చంద్రా—(తనలో) అదేమీ? చిత్రపట గతుడైన పురుషుని మోహించినట్లు మాట్లాడుచున్నది. ఇక నాయాశహుశక్తియేనా యేమి? తొందర పడఁగూడదు. సాంగముగాఁ దెలిసికొనక దేనిని నిర్ధారణము జేయరాదుగదా?

మధు—అమ్మా! ఇట్టి లలితాంగుఁ డీప్రపంచములో నెందైననుండునా? లేక శిల్పి తన చాతుర్యముఁ దెలియునట్లు లిఖించియుండునా?

సీమ—మధురికా! ఇట్టి మహాపురుషుఁడుండఁడనియా నీయభిప్రాయము? కాదు కాదు. ఈరాజ కుమారుని సోయగముఁ జక్కఁగా వ్రాయలేక శిల్పకారుఁడేదో యొక రీతిఁగ వ్రాసెను గాని ప్రపంచములోని వాఁడే యీతఁడు.

మధు—ఏమో నమ్మఁజాలను.

సీమ—తెలిసినది నీయుక్తి. ఎట్లైన నీచక్రవర్తిపై నిలచిన నామనస్సును మఱింప నిట్టి పలుకుఁ బలుకు చుంటివి గాని యెంత బలవంతము జేసినను నాహృదయమీ పురుషుని విడువఁజాలదు.

చంద్రా—(తనలో) ఇక సందేహ మెందులకు? ఆమె పరకాంతయే. అయినచో నా కుడికన్నదరు చున్నదేల? ఆచిత్తరువు నాదే యైయుండునా? ఇందలి యదార్థమెట్లు తెలియును. “ఎట్లైన నీచక్రవర్తిపై నిలచిన నామనస్సును” అని యన్నది కదా! అందలి పురుషుఁడు చక్రవర్తియని యెట్లు తెలిసికొనఁగలిగెనో ఆమె బుద్ధి కొశల్యమెంత పొగడఁదగియున్నది. చక్రవర్తియని

యే నిశ్చయించిన! (అర్థోక్తితో) మధురిక యేమో చెప్పఁ
బోవుచున్నది.

మధు—భర్తృదారికా! ఇట్టి పురుషుఁడునునో లేదో తెలియదు
గదా? ఒక వేళ నెందైననుండునేని యేదేశము నేలువాడో
యే వెలఁదిని వరించెనో? అట్టివానిఁ గోరినఁ బ్రయోజన
మేమి? నీవంటి సర్వజ్ఞురా లందనిపండ్ల కఱ్ఱఁజూచునా?

సీమం—ఎప్పుడీ పటమును జూచితినో యప్పుడే నామనస్సు నీచక్రవ
ర్తికిఁ గప్పముగ సమర్పించితిని. ఈమహారా జెన్నటికైన నన్నుఁ
బాణిగహణముఁ జేయఁడేని నిరంతర బ్రహ్మచర్యము నవలం
బించి సామేశ్వరు నారాధించుచుండును. ఒకర సొమ్ము నింకొక
రనుభవింప నర్హులగుదురా? అది న్యాయమా?

మధు—బాగుగానున్నది. నీవలెనే నేనుఁగూడ నేజయంతుని చిత్తరు
పునోగాంచి యాతనిదప్ప నింకొకనిని గోరనని యసవచ్చును
గదా?

సీమం—(వినిపించుకొనక) చెలీ! ఈచిలుకపిల్ల నావలకుఁ గొట్టుము.
నాయధరమున వ్రాలుచున్నది.

మధు—దానిదోషముగాదు. నీకెమ్మోవిని దొండపండని భ్రమించి
యుండును.

సీమం—అబ్బ! ఇగి నన్ను నిలువనిచ్చునట్లు లేదే. ఇగియుఁగాక

సీ॥ ఒకయెడఁ దమ్మిపా ♦ సకముఁ ద్రావిమదించి
ఝుంకారము లొనర్చు ♦ పట్టదమాలు
నొకయోరఁదాము మె ♦ క్కి కడమ చివురులఁ
బెట్లకై గొనిపోవు ♦ పికనమూహ
మొకచాయఁ దమపిల్ల ♦ లకు ముక్కకొనలచే
గొజ్జంగి నీర్వోయు ♦ గోరువంక

నొకవంకమావిపం ♦ డ్లకునై బరస్వర
 కలహంబు లొనరించు ♦ జిలుకకూన
 శే॥ లొకదైన తమాలభూరుహ ♦ ప్రకరదశా
 సమున్నభాంతివడి నటించు ♦ సమలిపిట్ట
 లహహ యవివాహితలకు ను ♦ ద్యానవనుల
 నిలువఁ దగదనియెడి పల్కు ♦ నిజమువచ్చె.

(ముందుజూచి) అయ్యో! అయ్యో! భయంకరమగు సింహము
 వచ్చుచున్నదే ఎందుబోగలము?

మధు—(భయముతో) ఎవరైనఁ బరోపకార పారీణులిందున్నచో
 మమ్మా సింహమువాతఁ బడకుండ రక్షింపుడు.

చందా—(వినితనలో) అఘటనఘటనా సమధుండగుఁ బరమేశ్వ
 రుడు సింహశాసకవ్యాజమున నామనోహరికి నన్నగపర్వచు
 కొన నవకాశమొసంగెను. ఇట్లే యాకాంత కర్తగహణము
 గూడఁ గల్గించునుగాక.

శే॥ ఆతఁరక్షాపరుండైన ♦ యవనినేత
 కరమునఁ గృపాణముకదాల్చి ♦ తిరుగుచుండ
 నబలలకు భీతిఁగొల్పెడు ♦ నట్టిచైనఁటి
 మెకమునిలువంగ నేర్చునే ♦ మెలఁతలారా!

అని (ప్రవేశించి) కాంతలారా! ఆదుష్టమృగమెందు బోయెను.

సీమంతి—(చెట్టుమీఁగున నుండిచూచుచుండును.)

మధు—అయ్యో! మిమ్ముఁగాంచి యీమాగఁమునఁ బరుగెత్తినది.

చందా—అదుగో పోవుచున్నది. దానినిప్పుడే పరిమార్చెద (పోవును)

మధు—(సీమంతినిని సమీపించి) భర్తృదారికా! ఈతఁడేనా నీ
 మనోహరుడు. చిత్రపటమునందలి రూపమునకు నీతనికి భేదము
 గానరాదు.

సీమం—(తలవంచుకొనును)

మధు—సిగ్గుపడెదవేల? త్వరగాఁ జెప్పము నీనాథుండు మఱిలవచ్చు నేమో?

సీమం—ఆహా! నావ్రతము శలించినది. నేనుధన్యురాలను.

చంద్రా—(ప్రవేశించి) అబలలారా! ఆకూరమృగమువలన మీకు బాధలేకుండఁ జేసివచ్చితిని. భయపడకుఁడు.

మధు—అయ్యా మీదయవలన నిప్పటికిఁ బ్రాణసంశయమునుండి విడువఁబడితిమి. మీరు మాపాలటి భగవంతులు.

సీమం—(తనలో) ఆహా! ఏమియీతని సౌందర్యము. ఈతఁడే నా హృదయమును హరించిన చతురుఁడు.

చంద్రా—(తనలో) దైవసంకల్పమెంత విచిత్రము. ఈసుందరి నిశ్చిత్తముగా నామనోహరి యగునేమో? కాకున్ననిట్టి యసంకల్పిత సమాగమమేలఁ గలుగును? కావున నీమె యెవ్వతయోయడిగి కైలిసికొనెదను. అంతవఱకు నాహృదయము స్థిరపడదు. (ప్రకాశము) చెలులారా! ఈయారామమునఁ జరించు మీ నగరమిచ్చటి కెంతదవ్వు.

మధు—(తనలో) మెల్లఁగా నేదియో సంబంధముఁ గల్పించును గాఁబోలు (ప్రకాశము) మహారాజా! అదేకనుబడునది యమునానది. దానికావల మానగరమెంతో దూరములేదు. ఈవరారోహ చిత్రవర్మకూతురు సీమంతిని యనునది. ఇక్కడికిఁ బూవులు గోసికొనుటకై వచ్చిమీవలన రక్షింపఁ బడితిమి. మీమేలు మఱువఁజాలము.

చంద్రా—(తనలో) ఈ నాప్రియ చిత్రవర్మమహారాజు తనయయ్యా? అందువలననే నాకుఁ బ్రియురాలైనది. మా మేనమామ కీతఁడు పినతండ్రి కుమారుఁడని తండ్రిగా రప్పడప్పుడు జెప్ప వినుచుం దును. (ప్రకాశము) చెలీ! మీకు నేనేమేమి మేలుగావించితిని. రాజుల కబలల రక్షించుట విధిగావున నట్లుజేసితిని. ఇందాధిక్య

మేమికలదు ? నిరంతర కాళిందీజలన్నానపూత శరీరలగు మిమ్ముఁ
జూడఁ గల్గినందులకు నే నెంతయు ధన్యుఁడను.

సీమం—(తనలో) ఏమి యీచాతుగ్యము.

మధు—అమ్మా! ఈ యవాంతర సంభాషణమువలన మహారాజుగారిని
సత్కరించుట మఱచితిమి. ఇదిగో జాజిపూదండతోడి సహ
కారఫలమునొసఁగి గౌరవింపుము. (ఇచ్చి రాజునుగాంచి) మహా
రాజా! ప్రాణదాతలగు మీకు మాయెడఁ గనికరము గలుగ
వలయును.

సీమం—(సిగ్గు నభినయించుచు నొసఁగఁబోవును.)

చంద్రా—చెలులారా ! మీ వచనామృతమును శ్రవణ పేయముగఁ
ద్రాగుటవలన నాకు సంతృప్తికలిగినది. మీ యాదరాతిశయము
చాలదా ?

సీమం—(మధురికను జూచును.)

మధు—దేవా ! ఇంచుక విన్నవించుకొనెదను. రాజదశశాసనము రిక్త
హస్తములతోఁ జేయరాదుగాన యీగురుపూజా నియతయగు
మాచెలిని మన్నింపుడు.

చంద్రా—(స్వగతము) అయినచో ముఖ్యముగా గ్రహింపవలసినదే ?
(ప్రకాశము) మీ యిష్టమట్లు నడచువాఁడఁగదా ?

సీమం—(తలవంచికొని రాజున కుపహార మిడును.)

చంద్రా—ఆహా ! ఏమి నా యదృష్టము.

సీ॥ అవ్యక్త మధురంబు ♦ లగు శుకారవములు

భూసు రాశీర్వాద ♦ ములుగఁ జెలఁగ

మధుపాన గర్విత ♦ మధుప ఝంకారముల్

తనరారు మంగళ ♦ ధ్వనులుగాఁగఁ

బవన సంచలిత పు ♦ ప్ప పరాగసంభూతి

కమనీయమగుఁ బరా ♦ గమ్యుగఁ దనర

శారీకాచంచు సం ♦ చయ పతద్దాడి మీ

ఫలబీజతతి యక్ష ♦ తలుగ నలర

తే॥ నఖలవల్లీ సువాసిను ♦ లభినుతింప

హృదయగతమగుఁ బ్రణయంబు ♦ నెఱిగి నటులఁ

దగుణి ఫలరూపమైన చి ♦ త్తంబు నాకు

ధారవోసెను నా కోర్కి ♦ తీరునటుల.

(ప్రకాశము) కాంతా! మా క్తి కాహారోచితమగు నీ వక్షంబున నీ పూదండ యెంతయు రమ్యముగా నుండునుగదా? (సీమంతిని మెడలో వేయును.)

మధు—(తనలో) ఇంతవఱకే నా పని.

(తెఱలో) అమ్మా! అమ్మగారు మీకై వెతకుచు నిటే వచ్చుచున్నారు.

మధు—(సీమంతినిగాంచి) చెలీ! మహారాజుగారిని నమస్కారపూర్వకముగఁ బునస్సమాగమ మధింపుము.

సీమం—(రాజునకు నమస్కరించును.)

చంద్రా—తరుణీ! నీవు నాకొనర్చిన గౌరవము మఱపునకురాదు. ఈ యంగుళీయమును నీకడ నుంచుము. (ఇచ్చి) పరమేశ్వరుఁడు పునస్సమాగమముఁ గూర్చునుగాక. (నిష్క్రమించును.)

సీమం—(చూచుచు) చెలీ! నా మనోహరుని దశాన మింకెన్నటికో గదా. ఆహా. మనసార నాతని వదనాబ్జమునై నఁ గాంచగై తినే!

మధు—పరమేశ్వరుని సంకల్పము వృధా కాదుగదా. ఇప్పటికి మనము వచ్చిచాలాప్రాద్దేనది పోవుదమురమ్ము. (ఇరువురునిష్క్రమింతురు)

(రంగము:-పర్వశాల. విచారముతో ప్రవేశించి.)

మైత్రేయుడు—వేటకై యరుదెంచిన చంద్రాంగదునకు యమునా పరిసరోద్యానవనమున విహరించు సీమంతినిని గాన్పించుటకై సుమేధసుని నియమించితిని. ఆతఁ డింతవఱకును రాలేదు. పనియయ్యెనో కాలేదో తెలియదు. ఆహా! ఎట్టిసమధునకును,

చ॥ తన సరివారుమెచ్చగ న ♦ ధర్మమొ ధర్మమొ యేదియోయొకం
డనుపమలీలఁ జేయుటకు ♦ నై శపథంబొనరించి దాని వి
త్తనమునునాటి యయ్యది వృ ♦ ధాయగునొ ఫలమిచ్చునోయటం
చనయముఁ జంచలించుహృద ♦ యంబొక కుమ్మరసారెలాగునన్.
(ఆలోచించుచుండును.)

సుమేధసుడు—(ప్రవేశించి) గురువర్యా! నమస్కారము.

మైత్రే—(శూచి) వత్సా! వచ్చితివా! ఇప్పుడే నీజాడ తెలియకపో
యెఁ గదాయని విచారించుచుంటిని. (సంతోషముతో) వచ్చితివా?

సుమే—తమ సంకల్పము వ్యర్థమగునా? సిద్ధ సంకల్పులుగదా తమరు.

మైత్రే—(ఆశ్చర్యముతో) అదెట్లు? చెప్పుము.

సుకు—మృగయా పరిసమాప్తియైన వెంటనే వేటకాండ్ర కాజ్ఞ
యిచ్చి నిషధాధిపతి గృహాన్ముఖుడయ్యెను.

మైత్రే—(వేగిరపాటుతో) అదేమీ? నీవేమి చేయుచుంటివి?

సుకు—సావధానముగా వినుడు. అప్పుడు నేను “ఆలశ్యాదమృతంవిష”
మను తమ యుపదేశమును స్మరించి విషధాభిధానములచేఁ
బ్రసిద్ధములైన తమతమ వేటకుక్కలను వెంటఁగొని మృగయు
లరిగిన వెనుక ప్రయాణముఁ జేయబోవుఁ జంద్రాంగదునెదుటఁ
దమకు గాలవృక్షుడు గురుదక్షిణగనొసఁగిన విచిత్రసింహ శాబక
మును బ్రవేశింపఁ జేసితిని.

మైత్రే—బాగు! బాగు! మంచిపనియే చేసితివి. రమ్యవస్తుగ్రహణలాల
సుడగు నృపాలుఁడా సింహమును గ్రహింపఁదలంచి దానినెంటఁ
బోవుననియా? నీబుద్ధికౌశల్య మెంతయుఁ బొగడఁదగియున్నది.
తరువాత.

సుమే—తరువాత నా సింహపోతమును గ్రహింపక మఱలసని భూనా
ధుఁడు దానివెంటఁబడి యమునా తీరారామమునకుఁ జేరెను.

మైత్రే—

చ॥ తనకు గురూపదేశమె ప్ర ♦ ధానముగాఁ దలపోసి పాపమై
నను సుకృతంబెయైన విడ ♦ నాడక శౌరవపూర్వకంబుగా
నొనరిచి యెజ్జనెమ్మది క ♦ హూ కుతుకంబొనరించు వాఁడెపో
కనుఁగొన శిష్యున త్తముఁడు ♦ గాని మఱొక్కరుఁడొనె చెప్పమా,
కష్టపడి చదువు జెప్పినందులకు నాపేరునిల్పినవాఁడవు నీవేనోయి
తరువాత నేమయ్యెను. అప్పటికి సీమంతిని యుద్యాన వనమునకు
వచ్చియుండెనా?

సుమే—ఏల రాకుండును. త్రికాలజ్ఞులగుదా మీరు. రాజుగా రుద్యాన
వనమునకు వచ్చువఱకు సీమంతినియుఁ జెలికత్తెయుఁ నొకజిత్ర
పటమును జూచుచు నందలిపురుషు ననేకరీతులఁ గొనినూడు
చుండిరి.

మైత్రే—ఏమీ ! చిత్రపటమును సీమంతినిచూచెనా? ఆహా నామాట
చెల్లినది.

సుమే—ఆ చిత్రపటమెవ్వరిది. ఆ విషయమెట్టిది. వినిపింపుఁడు.

మైత్రే—నీకింకను దెలియదా? ముందుగాఁ జంద్రాంగదునకు మృగయా
ప్రయాణముఁ గల్పించి యాతని చిత్రపటమును మాండుకేయుని
వలన నరుణాస్పదపురముఁ జేర్పించితిని. అటుపిమ్మట నిన్నీపనికిఁ
బంపితిని. తరువాత నేమి జరిగెను.

సుమే—జరుగుట కేమున్నది. తరువాత నాసింహము సీమంతినీ మధు
రికల భయపెట్టుటచే వారుపెద్దపెట్టునఁ గేకలువేయఁ జంద్రాం
గదుఁడు వారల సమీపించెను. పరచిత్తగ్రవాణశీలయగు మధు
రిక వారిరువుర భావోద్రేకముఁ దెలసికొని సీమంతినిచే రాజున
కుపహార మిప్పించెను.

మైత్రే—ఇంతవఱకుఁ జాలును. క్రమముగా నాయీకా నాయకులు
మోహపాశబద్ధు లగుదురు. నేను కృతకృత్యుడ నగుదును. ఇక

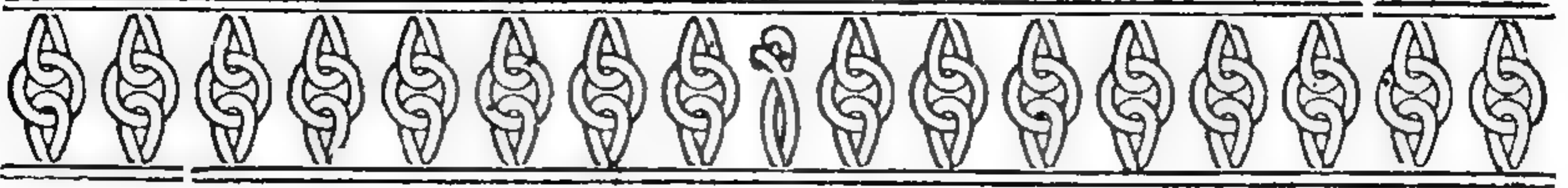
సీవుపోమ్మ. నాకు స్నానసమయ మగుచున్నది. ఇదుగో యింకొక్కమాటవినుము. నా చెప్పినట్లు గాలవ్యఁడు మున్నగు మీ సహధ్యాయులఁ గొంతకాల మిందే యుండునట్లు జెప్పెను. అవసర మగునేమో.

తే॥ చిత్రవమకూతు ♦ సీమంతినిని బలు
వెతలఁబెట్టివతము ♦ విడచునటుల
నలుపకుందునేని ♦ శాశ్వతంబగు విప్ర
కులమునుండి యపుడె ♦ తొలఁగువాడ .

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీమీనాత్మనమః .

సీమంతిని నాటకము.

తృతీయాంకము.

[రంగము:-రహస్య భవనము. సీమంతిని మధురిక ప్రవేశింతురు.]

సీమం—ఆహా! వయస్యా! సుగుణ నిధియగు నా భూకాంతుడు

తే॥ కాకతాళీయముగ నందుఁ ♦ గానవచ్చి
యంగనా మానస ధనాప ♦ హరణశీలుఁ
డగుటఁ జూచుచు నుండగ ♦ నతఁడు నాదు
హృదయమును గూడఁ గొనిపోయె ♦ నేమనందు .

నాకీ ప్రతీకారశూన్యమగు వేదన యెంతకాల మనుభవింపఁ వలసి
యున్నదోకదా?

శా॥ ఆకణంబుల మైత్రికై చనెను నే ♦ త్రాంభోజముల్ యవ్వన
శ్రీకాంతిఁ బ్రకటించుమోము మదన ♦ వీడాకరఁబైన యా
యాకారంబు విలాసవైభవము సుం ♦ తైనఁ గనుంగొన్న నా
భూకాంతుఁ విడనాడి పోగలరె యేఁపూణేందుబింబాస్యలుఁ.

ఆ జగదేశసుందరు సాన్నిధ్యము లభించినంతమాత్రమున శరీరము
నెఱుంగకుంటిని గాని వాని యాశ్లేషసౌఖ్యము గలుగు నుపాయ
మరయనైతిని.

తే॥ తేనియలవానఁ గురిసెడి ♦ లేటబలుకు
విభుని వదనాబ్జముననుండి ♦ వెడలునపుడె

నివీకారచైతన్యమై ♦ నెగడునాకు
నట్టియూహ జనించు ♦ నే యక్కటకట.

ఇంక నామనోహరనెట్లు దశింపఁగలను. ఆదయానిధిని మన
సార మాట్లాడించుటకై నను నోచనైతినే?

మధు—కాంతా! ఆశాంతిమూర్తి మనను విడచి చనునప్పుడు పున
స్సమాగమ మధిఁచితివిగదా ఈవంతయెందులకు?

సీమం—ఛలీ! ఏటిమాటలివి ఆమహారాజునకు నేనుజ్ఞాపకముందునా?
ఆతఁడు మననుగూర్చి యాచారము వొప్పనట్లనెనేకాని యది
నిజమగునా

సీ॥ సకల సామంత రా ♦ జన్యపరీవృత
గోష్ఠీవినోదముల్ ♦ గోరువాఁడు
రిసవత్ప్రబంధ ని ♦ రాక్షా ధీకుశలులౌ
కవులతోఁ బ్రాద్దులఁ ♦ గడపువాఁడు
సంతతస్వాన్వయ ♦ సార్వభౌమాశ్రితో
స్వైరవిహారముల్ ♦ సల్పువాఁడు
ప్రౌఢాంగనా మధ్య ♦ భాగంబునఁ జేరి
వివిధ శిల్పంబుల ♦ వెలయువాఁడు

తే॥ పావకసమానభోగి భూ ♦ పాలవర్షుఁ
డాతఁడట మాటలాడిన ♦ యంతమాత్రఁ
గనికరంబున మరలనఁ ♦ గలయవచ్చు
ననుట విశ్వాస పాత్రమా ♦ నా తలంప.

మధు—సుమంగలీ! యాక్షత్రియ కులావతంసము నీతో “సాధ్వీ నీవు
నాకుసల్పిన గౌరవము మఱపునకు రా”దని చెప్పెనుగదా.
ఇంతలోనే మఱచునా?

సీమం—నీకీ భ్రాంతియేల రాజులకు సమయోచిత కార్యాభిరతియే
కానిపూర్వగాఢలు స్మృతికివచ్చునా?

మధు—అట్లయిన నీకీపయోజనములేని యాశయెందులకు? అన్నియుఁ
దెలసిన నీవేయిట్టి యజ్ఞానము వహించిన మావంటివారి గతి
యేమగును.

సీమం—చెలీ! నీకిట్లు మాట్లాడఁదగునా? మనస్ఫూర్తిగఁ గాంత
యెవ్వనిఁ గోరునో యాతనినే సేవింపవలయునుగాని వేరొకనిఁ
గోరంజెల్లునా? అదినతులకు విరుద్ధముగాదా ఎప్పుడాయవతీ
మన్నధు సంతఃపురమునందలి చిత్రపటమునఁ గాంచితి నో
యప్పుడే నాహృదయమాతని కపికంచితి నని చెప్పితినిగదా నా
నిజాభిప్రాయమును వినుము.

సీ॥ మినువాఁక తటగల ♦ మెలఁగెడి రాయంచ

రొంపిగుంటల సంచ ♦ రింపఁ గలదె

తొలిసీరుదాల్పు చి ♦ న్గులఁ ద్రాఁగువానకో

యిల యెండమావుల ♦ కేగఁగలదె

వెలిమాఁకు పూవుఁదే ♦ నెలఁ గ్రోలుమగముద్దు

గలకాళ్ల పువ్వుతు ♦ మ్మలకుఁ జనునె

క్రొమ్మాలి పండుల ♦ నెమ్మిమెక్కెడి చిల్క

ముష్టికాయలఁ దిన ♦ సిష్టపడునె

తే॥ యిష్టదైవము దయచేసి ♦ యిచ్చెననుచు

నృపతియెడ నిలచిన నాదు ♦ హృదయమింకఁ

బరునిపైఁ బోవదింతయుఁ ♦ ప్రళయమొక్క

కాలమున సంభవించినఁ ♦ గానియెపుడు.

ఎన్నటికైన నాశరీరము ననుభవించుట కారాజమాళియే యధి
కారియగును.

మధు—నీకిట్టి నిశ్చయమే కలిగిన నింతయారాటమేల? ఆయకుంతిత
పరాక్రమనంతునకు నీయందుమాత్ర మనురాగమెందులకుండదు?

సీమం—నాకట్టి భాగ్యమా? నాయందు సోమశేఖరునకుఁ గరుణ
యుండవలయునుగదా!

మధు—అమ్మా ! నీయందారాజచంద్రున కనురాగముండదేని పట్ట
మహిషి ధరింపఁదగిన యంగుళీయకము నీకిచ్చునా ? ఏదీ
యాయంగరమిటుదెమ్ము దానియందలి వణములేవియో
చూతము. (తీసుకొనిచూచి) ఆహా నీవదృష్టవంతురాలవే ?

సీమం—ఎందువలన ?

మధు—ఈ యంగరమున “నిషధాధిపతి, అని చెక్కబడి యున్నది.
చూడుము. మీయమ్మగారప్పడప్పడు నిన్ను నిషధాధి పతికే
యీఁదలఁచినట్లు జెప్పచుండెడిది.

సీమం—(తనలో) ఆహా ! దైవసంకల్ప మంతయు ననుకూలముగనే
యున్నది. నాయదృష్టమేమి చేయునో ?

మధు—భర్తృదారికా ! నీవింక విచారింపకుము. నేను మనవృద్ధకంచు
కిని సహాయముగఁగొని నీ మనోహరుని జాడఁ దెలిసికొని
వత్తును. ఆతఁడు నూరువిధముల నాయుద్యానవనముననే తిరుగు
చుండును.

సీమం—గౌరీదేవినర్పించు వేళయైనట్లున్నది పోవుదమా ?

(నిష్క్రమింతురు.)

(రంగము: అంతఃపురమునందలిసాపానమాగ్గము. మధురిక ప్రవేశించి)

ఎట్టి కష్టమైన ననుభవింపవచ్చునుగాని విరహవ్యధ ననుభవిం
చుట కష్టముగదా.

ఉ॥ ఎంతయొ సంతసంబు మెయి ♦ నెప్పుడు జూచినఁగాని మేన ర
వ్వంతయుఁగాశ్యాముగ గలుగ ♦ నట్టుల నవ్వుచునుండునట్టి సీ
మంతిని రాజపుత్రునెడ ♦ మక్కువచే నెడలేక మన్నన
క్రాంతశరీరయై వెతలఁ ♦ గాసిలుచున్న దిఁకేమిసేయుదున్.

ఆరాజకుమారుఁ డెందుండునని వెదుకఁగలను. కానిమ్ము. మును
పటి యుద్యానవనముననే యన్వేషించెదను. వృద్ధకంచుకీ వృద్ధ
కంచుకీ

కంచుకి—(ప్రవేశించి) ఏమి ముంచుకొని పోయినదని గొంతెత్తి గుండ్రము
బద్దలగునట్లరచుచున్నావు? నిదానింపుము.

మధు—నీకేమి? కొంపలు గాలుచున్నను నీకు నిదానమే. ఇప్పుడు
మనము యమునానదిని దాటిపోవలయును.

కంచు—ఎందుకొఱకు? పనిలేకయా? చాలు చాలు. నీయెగతాళి
కట్టిపెట్టుము. ప్రొద్దు పొడువలేదు. అప్పుడే యమునానది
దాటువలయునట. ఈనాఁడూరిలో చిత్రము జరుగును. చూడ
వలదా?

మధు—ఏమిచిత్రము? బొమ్మలాటయా? నామాట విని వట్టువా
రమ్ము. లేదేని బలవంతముగా లాగుకొనిపోవుదును. రమ్ము.
రమ్ము (లాగుచున్నది.)

కంచు—అబ్బా! ఆగుము వత్తును. కాని నీవు వినలేదా? అహా!
ఏమని చెప్పగలను.

మధు—ఆనసుఁగు డేదియో తొందరగాఁ జెప్పుము.

కంచు—నిన్నటి యుదయకాలమున నీగ్రామమున కొక విచిత్రమైన
సింగపుఁగొదమ వచ్చి కనుబడినవారి నెల్లఁ బైకొనుచు సంత
టంతట బెదరిపోజొచ్చెను.

మధు—ఏమి? సింహమా? ఈయూరికి వచ్చినదా? దాని నెవ
రైనఁ బట్టుకొనఁ బ్రయత్నింపలేదా?

కంచు—ప్రయత్నమునకేమి. ముందుగా నందఱును దమతమ శక్తి
కొలది ప్రయత్నించిరి. కాని యది చిక్కలేదు.

మధు—ఎవరికైనఁ బ్రమాదము సంభవింపలేదుగదా?

కంచు—పాపమది యెప్పురికి నెట్టిప్రమాదము గలిగింపలేదు. దానినిఁ
బట్టుకొనుటకై వేటకాండ్లుఁగూడ ననేకవిధములఁ దమసామ
ధ్యముల వినియోగించిరి.

మధు—అంతజిత్తులమారిదా? (స్వగతము) .అప్పుడుద్యానవనమున
మాకు రాజదర్శనము గలిగించినది కాదుకదా. (ప్రకాశము)
అది కొంచెము కుఱుచగను బలిష్ఠమై యుండునా?

కంచు—అవు నట్లే యుండును.

మధు—తుదకది యేమయ్యెను.

కంచు—మహారాజుగారు దాని పరాక్రమము నెఱిగి యెవరైనను
దానిని జంపక పట్టుకొనినచో గొప్పబహుమతిఁ జేయఁబడునని
ప్రకటించిరి.

మధు—(తనలో పైకిఁజూచి) సీమంతిని యదృష్టవంతురాలే యగునా?
(ప్రకాశము) తరువాత నెవరైనఁ బట్టుకొనఁ బ్రయత్నించిరా?

కంచు—ఎవరో యొక రాజకుమారుఁడు నిన్నటినుండియు దానిని
వెన్నంటి తిరుగుచున్నాఁడట.

మధు—(సంతోషముతో) నిజమేనా! మనము చూచివత్తము రమ్ము.

(తెఱిగి)

మ. సకలారాతికులాంబుదప్రకర జం ♦ ఝామారుతంబైన మా
మక బాణాసననిగ్గతోగళరసం ♦ బంధంబు వాటిల్లిన
గకుబంతప్రచవిష్ణు సత్వతతి వే ♦ గ్గ బంచతంజెందు నూ
రక ప్రాణంబులఁ బాయనేటికి వృగేంద్రంబా! యికన్జిక్కుమా.

మధు—కంచుకీ! రమ్ము. ఆరాజకుమారుఁడు సింహమును బట్టుకొన
బోవుచున్నాఁడు. (తనలో) కంఠస్వరమట్లే యున్నది:

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

చంద్రా—

తే. చిక్కితివి నాకుఁ బ్రాణావఁ ♦ శేషముగను
బాలపంచాస్యమా యెందుఁ ♦ బారఁగలవు
సాధుజనకృతమగు బ్రయా ♦ సంబు పూర్ణ
ఫలమొసంగక చెడిపోవఁ ♦ గలదె తలఁప.

(అని సింహమును దరుముకొనివచ్చును.)

(తెఱలో)

మహాభాగా ! విపక్షశిక్షాదక్షుంబగు నీకొక్షేయకమునకీ బాల
సింహమును గుఱిఁజేయుట పాడిగాదు. ప్రాణములతోఁ బట్టు
కొనుమనియే రాజశాసనము.

చంద్రా—ఎక్కడివీకోపోషశమన వాక్యములు ? నేనుమాత్రము దీనిని
జేతులారఁ జంపఁగలనా ? (అని పట్టుకొనును.)

భటులు—(ప్రవేశించి) అయ్యా ! మీరు చిత్రవర్మ మహారాజుగారి
కడకు దయచేయుడు.

చంద్రా—ఎందువలన ?

భటు—సింహమును బట్టుకొంటిరిగావున,

చంద్రా—సింహమును బట్టుకొనుట దోషమా ?

భటు—దోషముగాదు. రాజాజ్ఞయే.

చంద్రా—ఎట్టిదాయాజ్ఞ ?

భటు—ఈసింహమును బట్టుకొనినవారికి బహుమానము చేయఁబడు
నని ప్రకటించుట మీరెఱుఁగరా ?

చంద్రా—అదేదియు నాకుఁ దెలియదు.

భటు—తెలియకున్న మించిపోయిన దేమికలదు ? బహుమానము
గలుగునుగదా. దయచేయుడు.

చంద్రా—

తే. నాకునేన దీని ♦ నాకానలోఁ గాంచి

పట్టుకొనఁగఁదలఁచి ♦ వచ్చినాడఁ

గాని రాజమెప్పు డైకై వచ్చినాడనే
యిటుల : బల్కుచుందు డై రేలనయ్య !

భటు—అయ్యా ! మీయిష్ట మెట్లున్నను రాజశాసన మగుటవలన
తప్పదు.

చంద్రా—అట్లయిన వచ్చెదను. మీరు ముందు నడువుడు.

(భటులు నిష్క్రమింతురు.)

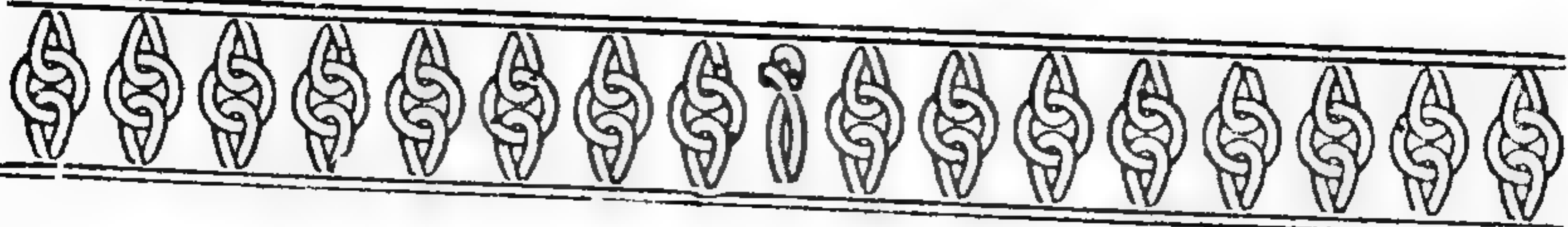
చంద్రా—నామనోహరి సీమంతిని చిత్రవర్మ మహారాజుగారి కూతురు
గదా. నాకీతఁడు వరుసకు మేనమామ. సింహమును బట్టు
కొనినవారికి బహుమతి చేతుమని రాజుగారు సాటించిరి.
కావున నేనీభటులవెంటఁ జని సమయానుకూలముగ నావాంఛ
వెలిబుచ్చెదను. కాంతా ! నన్ను నీదయకుఁ బ్రాతునిగఁ దలఁ
చితివా ?

తే. నాకుఁ బ్రియురాలవగుదువు డై నీకు నేను
ప్రియుడనగుదునొ కానొ యే డై రీతి నిజముఁ
దెలియుఁగానేర్తుఁ దల్లిదండ్రులను వీడి
చెలియ నినుగూడకయె రెంటు డై జెడుదునేమొ.

నీయాలింగన భాగ్యముఁ గల్గింపవేని యున్మత్తుడ నగుదును.
(నిదానించి) ఇంతకథానకము గల్గించిన పరమేశ్వరుఁ డూర
కుండునా ? (నిష్క్రమించును.)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీమీనాక్షై నమః .
సీ మం తి నీ నాటకము.

చతుర్థాంకము.

రంగము:—వివాహమంటపము.

(చిత్రవర్మ, ఇందుకళ, సీమంతిని, మధురిక, చందాంగదుడు ప్రవేశింతురు.)

చిత్రవర్మ—(చందాంగదు నుద్దేశించి) వత్సా ! శ్రద్ధతో వినుము.
చ. సకలపయోధివేష్టిత వి ♦ శాలమహితలచక్రశాసనం
బకుటిలరీతిఁజేసిన ధ ♦ రాధిపుఁట్టివి నీవు సింహశా
బకమిషచేతఁగూర్చె భగ ♦ వంతుఁడు మాసుత నీకునీవె యం
తకుఁ జతురుండ పీసతిసి • దారఁగఁ గైకొను నైషధేశ్వరా !
(అని చందాంగదునిచేత సీమంతినికిని సీమంతినిచేతఁ
జందాంగదునకును బూలహారములు మెడలో వేయించును.)

చందా—(నమస్కరించును.)

చిత్ర—ఆయుష్మంతుఁడా ! మాటమాత్రమున సకలసర్వంసహావరి
పాలనంబుఁ గావించి యిప్పటికిని రేపటికిని సంకల్పమాత్రా
శేషపాపనివారకుండై పవిత్రచూర్తియనఁ జేరువడసిన నీపితా
మహుఁడు నలచక్రవర్తివలకు మీకును మాకును సంబంధము
వచ్చుచున్నందులకు భగవంతుఁ డనుగ్రహించి విచిత్రసింహ
శాబకవ్యాజంబున మఱల నాసంబంధమునే గూర్చెను.

చంద్రా—మామగారూ ! పరమేశ్వరుని సంకల్పమది.

చిత్ర—అందులకు నాకెక్కువ సంతోషమేకాని పూజ్యులగు మీతలి
దండ్రు లీవివాహమునకువచ్చుట సంభవించనందుల కొక్కింత
విచారమయ్యెడు.

చంద్రా—ఇదంతయు వారి యనుగ్రహప్రాప్తమే.

చిత్ర—ఇంకొక్కమాట వినుము. (సీమంతిని చేయిబట్టుకొని)

సీ॥ సంధ్యవేళల విలా ♦ సముగఁ బూదోటల

కరుగుటకైన ♦ నాయాసపడును

పెంచిన చిలుకలే ♦ పెద్దగఁగూసిన

విని సహింపఁగలేక ♦ వెఱపుఁజెందు

క్షణమైన జననిబా ♦ సిన జగమెల్లను

గూలిపోయినరీతి ♦ గుందుచుండు

గారీశునచిఁంచు ♦ కార్యంబుఁదక్క వే

తొకపని కింతేని ♦ యోపలేదు.

తే॥ కలిగినది మాకు నీపెద్ద ♦ కాలమునకు

తీవురసుందరి దయచేతఁ ♦ దెఱవనింక

మమ్ముఁ దలపోసి తాతగు ♦ ణమ్ములరసి

లలన హృదయంబుఁగాంచి యే ♦ లంగదయ్య.

(అని చేతిలో నిడును.)

ఇందుకళ—(కన్నీరు విడచుచు తనలో) కుమారీ ! నేటికి నీవు పరుల
సొమ్ముచైతివా ! అయ్యో ! నీవు నా కనులముందర నల్లారు
ముద్దుగ నాడుచుండ సంవత్సరమైనను నొక గడియరీతిఁ గడపు
నేను నిన్ను విడనాడి క్షణమొకయేడుగ గడుపఁగలనా ? తల్లీ !
సీమంతినీ ! (ప్రకాశము) అమ్మా ! నీవత్తవారింటికిఁ బోయి
వత్తువా ! అయ్యో ! ఇంక నే నెవరినిగాంచి సంతోషింతును.
కొమరుఁడవైనను గూతువైనను నీవేయని నమ్ముకొనియుంటినే.
నాకు గతియేమి ?

నీ॥ ప్రాణపదంబుగా ♦ భావించి పెంతు వీ
 శుకపోతము లెవారి ♦ జూచి బ్రతుకు
 సోదరీభావంబు ♦ జూపి రక్షింతు వీ
 కలుకులేగతి బ్రాద్దు ♦ గడపఁగలరు
 మెలమెల్లఁ బదముల ♦ నిలిపి చరింతు వీ
 హర్యాగ్రము లికెట్లు ♦ లలరఁగలవు
 తండ్రీ ! యటంచు నం ♦ తనముఁ గూర్చెదవీ మ
 హారాజికెట్లు ధైర్యంబుఁదాల్చు
 తే॥ సోమవారంబు లందున ♦ సోమనాథుఁ
 బూజఁగావించు వాగ్యహం ♦ బున నెవార
 లరసి యద్దాని తలుపుఁ దీ ♦ యంగఁ గలరు
 తనయ ! నీవధిపునివెంటఁ ♦ జనిన వెనుక.

నీమం—(జనాంతికము) తల్లీ ! నీకీ విచారమెందులకు? పురాకృత పుణ్య
 పాపానుభవంబునకై జన్మించిన ప్రతివారికిని దమతమ పుత్రికల
 నొకరి కొనఁగి పరలోకమునఁ జింతించుఁ బితృ పితామహులకు
 గతులు గలిగించుటచితమేకదా?

చంద్రా—మామగారూ ! అనుజ్ఞ నొసఁగుదురా ! జననీ జనకులు నా
 కొఱకై యెంతయో విచారించుచుందురు.

చిత్ర—(తనలో) ఈయాయుష్మంతుఁ డప్పుడే ప్రయాణముగూడఁజేయు
 చున్నాడే. నా కన్నులయెదుట నీ నూతన దంపతులొక్కింత
 కాలముందురుగదా యని తలఁచిన నా తలంపు కొనసాగదా ?
 (ప్రకాశము) నాయనా ! మీ వివాహమై యిప్పటికొక వార
 మైనను గడువలేదు. అప్పుడే ప్రయాణమా? నీకన్న స్థానవయో
 జ్యేష్ఠుడనగు నన్నుఁ దిరస్కరింపక కొంతకాల మిందుండి తరు
 వాత వెళ్లఁగలవు.

చంద్రా—మీమాట శిరసావహింప వలసినదేకాని నాకింటికడఁగలుగు
 సంకటములవలన నిందుండ సమయముగాదని విన్నవింతును.

మ॥ అతివృద్ధుల్ తలిదండ్రు లొక్క నిమిసం ♦ బైన ననుక బాసిన
బ్రతుకల్ లేమని వంతఁ గుందుదురు స • ర్వంబైన రాజ్యం బధి
స్థితమై యేండ్లుచనంగలేదు రిపుకో ♦ టిన్ ద్రుంపఁ బ్రస్థానమే
మతి నిధానరణ సేయలేదెటుల సం ♦ భావించు మీయానతిన్.

కావున ననుగహింపుఁడు పోయివత్తుము.

చిత్ర— (సీమంతినీ సమీపించి) తల్లీ పోయివత్తువా? త్రిపురసుందరీ
ప్రసాదమున జన్మించితివికాన మా వంశమునకును, జక్రవర్తినిఁ
జెట్టఁబట్టితివి గాన యింద సేనమహారాజు వంశమునకును వన్నెఁ
బెట్టుము.

ఇందుకళ—సీమంతినీ! నీవు మనయింటఁ జరించిన ట్ల త్తవారియింటఁ
జరింపరాదు సుమీ! వృద్ధులగు మీ యత్తమామల నెట్లుసేవిం
తువో?

సీ॥ ఎల్లవేళల నొక్క ♦ యేవిధంబున భర్త
యందునఁ జనువుఁ జే ♦ యంగరాదు
అరుణోదయంబగు ♦ నపు డెట్టితటినైన
నిచుకంతయును ని ♦ దించరాదు
అత్తమామలసేవ ♦ యగుదాక కలనేని
త్వరపడి నీరైనఁ ♦ ద్రావరాదు
దాసీజనంబెట్టి ♦ తప్పుఁజేసినఁగాని
గినిసి వారలను శి ♦ క్షింపరాదు
తే॥ సోమవార్తవలంబును ♦ సాముజేసి
కలిమిగలదంచు గర్వించి ♦ మెలఁగరాదు
తెఱవ! మమ్ముఁదలంచి ♦ చింతింపరాదు
సాధ్యవై చరియింపఁ గ ♦ వ్వంబురాదు.

చిత్ర—అమ్మా పోయిరమ్ము. (చంద్రాంగదునిజూచి) వత్సా! అప్పు
డప్పుడు మీక్షేమ సమాచారములు దెలుపుచుండుము. పోయి
రంను.

చంద్రా—(సీమంతినిచేయి బట్టుకొని పోవుచుండును.)

ఇందుకళ—(చూచుచుండును)

చిత్ర—(వేగిరపాటుతో) వత్సా! చంద్రాంగదా! ఇంకొక్కమాట.

చంద్రా—(వెనుకకు వచ్చును)

చిత్ర—మఱచితిని. అమ్మాయి యాచరించు సోమవార వ్రతమునకు వార్షికోత్సవము నిందే సలుపవలసియుండును. అప్పటికి యాజ్ఞ వల్క్రి మునిశేఖరుఁడును రాఁగలఁడు. అంతవఱకిందుండ నిచ్చ గింపుము.

చంద్రా—ఆదినమింకెంత కాలము గలదు?

చిత్ర—సమీపించుచున్నది.

చంద్రా—చిత్రమట్లేకానిండు.

ఇందు—అమ్మాయి! సోమశేఖరు నారాధించు వేళయైనది. పోవు దము రండు (అందరు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము. పర్ణశాల)

(సుమేధసుడు ప్రవేశించి)

నేటికి నాకెట్టి యకార్యమాచరింప వలసివచ్చెను. చిరకాల మిత్రమగు సోమవంతునెట్లు నమ్మించఁగలను? వలదనిన మైత్రే యుని కోపాగ్నికి శలభమును గాక తప్పదు. ఆచరించిన విశ్వాస ద్రోహము గలుగుటయే గాక సాధుజన వంచకుఁడనగు దును. అయ్యో! నే నేమహాపాతకముఁ గావించితిని. అసత్య మన్నఁ బ్రాణములనైన సరకుఁగొనని నేనా సోమవంతునితో నసత్య మెట్లాడఁగలను. ధనార్జనమును మిషచే సోమవంతుని వలనఁ గృత్రిమాంగనా రూపముఁదాల్చింపఁ గలనా? కానిమ్ము నాపాపఫలము. ఎట్లైనను దప్పదుగదా. అడుగో సోమవంతుఁ డిటువచ్చుచున్నాఁడు. గంభీరముగా నుండెదను.

సోమ—(ప్రవేశించి) బావా ! ఈనాఁడేల నీవు రహస్యముగనున్నావు?
 సుమేధ—ఇకమీఁద మనజీవయాత్ర యెట్లుజరుగునాయని యాలోచించుచున్నాను. వినుము. మనమిరువురము మేనత్త మేనమామల కొడుకులవాగుటయకాక పుట్టినదిమొదలొక ప్రక్కఁబండి యొకయింటఁ బెరిగితిమి.

సోమ—అందువలననే మన తలిదండ్రు లొకరనొక రెడఁబాయక యొకరనొకరు దిరస్కరింపక చరింపుడని శాసించిరి.

సుమే—మనము సకలశాస్త్ర పారంగతుడగు మైత్రేయ మునికడ శుశూష సలిపి.

చ॥ పురుడగు వారి యిడ్లకును ♦ బోయి మధూకరమెత్తి యొజ్జయుగమువమడంగునట్లు గతి ♦ నాబుగఁబల్కిన మారువల్కుకక్షరమొక లక్షగాఁదలంచి ♦ శాస్త్రములెల్లబఠించి యొజ్జలందరు గురుతుల్యులంచన హి ♦ తంబుగ నొక్కటియైమెలంగమే...

సకలశాస్త్ర పురాణేతిహాస ప్రబంధ రచనాధురీణులమై పదునెనిమిదేండ్ల యాడుగలిగి వివాహించితులమైయున్న మననుగాంచిన తలిదండ్రులనెంతయో యదృష్టవంతులని చెప్పవలయును.

సోమ—నిజమే. ఇదియది యననేల ? మనకుఁ దెలియనిదొకటి యీసృష్టిలోఁగలదా?

సీ॥ పరిపూర్ణశాస్త్ర సం ♦ పదనుగాంచినయేని
 యల చతుర్ముఖుడైన ♦ నబ్బరఁపడుఁ
 గొంతెత్తి ధాగమొ ♦ కింతఁ బాడుదుమేని
 శారదాదేవి యా ♦ శ్చర్యమొందు
 బుధమనోరంజనం ♦ బునకుఁ బూనుదుమేని
 నవరసజ్జలకు సం ♦ తనముగల్గు

రసవత్ప్రబంధ ని ♦ ర్మాణశక్తినిగన్న
నాదికపీంధున ♦ కగునుభీతి

తే॥ నిఖిలశిల్పంబులందున ♦ నేర్పుఁజెంది
సకలభూపాలమాళిరా ♦ జత్కిరీట
రత్నఘృణిచయరంజనా ♦ హాతనుగన్న
వారమైతిమి పితరుల ♦ వలనమనము.

సుమే—ఇట్టి ప్రజ్ఞాచగుతులమగుటకు మనతలిదండ్రులెంత కష్టపడిరో
తెలియునుగదా.

తే॥ ఉపనయనమాదిగా నిఖి ♦ లోపకృతులఁ
గప్తనిష్ఠురములకోర్చి ♦ కాయమెల్ల
జీర్ణమైనను బుతుల ♦ సేమమునకె
తిరిగిరవ్వారి బుణమెట్లు ♦ దీర్పఁగలమె ?

బుద్ధిగుతులమగు మనమింక మనకై తను ధనంబులవెచ్చించిన
జననీజనకుల నెక్కుడుభక్తితో సేవింపవలయును. మన పాండి
త్యముఁబ్రకటించుటకిదియే తగిన సమయము. ప్రతిమనుజునకును
ధన మావశ్యకముగదా? మనకు విద్యావినియోగమునఁ గాక
ధనములభించునట్లు దోచదు.

తే॥ జననమాదిగ దేహమ ♦ స్తమయమొందు
వఱకుఁ బ్రాణంబుగలయట్టి ♦ వారికెల్ల
ధనమవశ్యంబు వలయుఁద ♦ త్యక్తులైన
వారి కిహపరసౌఖ్యముల్ ♦ దూరమగును.

కావున నేదియో యొకమాగఁము నాశ్రయించి లక్ష్మీప్రసా
దముఁ బడయుటమంచిది.

చ॥ కొడుకుసమధుఁడై తనకుఁ ♦ గోరినదానిని యెల్లఁదెచ్చి యి
చ్చెడుఁగదయ్యుచు నానఁదన ♦ సేమముకై సుఖమన్నమాట లే

కిడుమలఁ జెంది కుందు పితఁ యెంతయు సంతసమొందునట్లుగా
గడన యొనర్పఁగావలయుఁ ♦ గాచె ధనంబును బుత్తుఁడోచెలీ !

సోమ—నీవు చెప్పినదంతయు నిజమే. కాని యీమహాకలియం దేవిధ
ముగ మనము ధనమాజింపఁగలము? ఇంద్రజాలమునం దారి
తేరిన వారికిఁగాక మమువంటి ఛాందసులకు ధనములభించునా?
ఎవ్వఁడు కాలుఁడుఁగలఁడని భయపడక చేయున దొకటియుఁ
జెప్పినదొకటియుఁ జూపునదొకటియునుగఁ జరించునో వాఁడే
కదా యిక్కాలంబునఁ శ్రేష్టుఁడు.

సుమే—నీకా విచారమెందులకు. నేనేదియేని యొక యుపాయమాలో
చింతునుగదా? నీవు మాత్రము నేనుజెప్పినట్లు వినుచుండుము.

సోమ—శాస్త్రవిహితమై నాధుజనగహితము గాదేని కడజాతివాని
యుపదేశమైనఁ దలఁదాల్పవలయునని శ్రుతులు వక్కాణించు
చుండు. అందులో సహాధ్యాయివియు నాసేమము గోరువాఁ
డవును వయోజ్యేష్టుఁడవగు నీపలు కాలింపకుందునా ?

సుమే—వీలగునంతనటకు నీవన్నటులే నడచుకొందుము. కాని యొక
ప్పుడు పనిగల్గెనేని యధర్మమునకుఁ గూడ భయమొందఁ
గూడదు. అందుకొఱకే నీకుఁ జెప్పవలసివచ్చెను.

సోమ—(తనలో) అధర్మమాగఁగఁసంచారులగుఁ బండితమ్మన్యుల కుప
దేశముఁజేయ సమర్థుఁడగు నీతఁడు ధనమే లోకముగఁదలఁచి
వేదబాహ్యునివలె సంచరింపఁ నెంచుచున్నాఁడేమి? చూడఁగా
నానిశ్చయముఁగనుఁగొనుట కిట్లు మాట్లాడుచుండెనని తోచు
చున్నది. నా సహజగుణమునకుఁ గళంకము గలుగునా ?
(వకాశము) బావా!

శా॥ మాయావాగురమందుఁ జిక్కి వెలిరాఁమాగఁంబుఁ గానంగలే
కాయాతప్పుడుఁద్రోవలక జను చని ♦ త్యంబైన దేహంబుకై

యాయాసంబును జెందుఁ బామరునియ ♦ ట్లాతుచ్చసౌఖ్యంబులఁ
హేయంబంచుఁ దలంపవైతిగద నీ ♦ కీబుద్ధి న్యాయంబొకో.

సుమే—సోమవంతా ! ఇది కృతయుగమని భావించుచుంటివా యేమి?
దేశకాలపాత్రములరసి యేసమయమున కెట్లు నడువవలయునో
యట్లు నడువకున్న మనుష్యునకు జీవయాత్ర యెట్లు జరుగ
గలదు ? ధనమూలముగదా లోకము.

సోమ—ధర్మమార్గ సంచారులకు దేశకాల పాత్రములతో బనియేమి?
లోకముతో నేమి సంబంధము ? అట్లుగాక యింద్రియములకు
లోనై సకల కార్యములకుఁ దలలొగ్గుఁ బామరులకు స్వాతం
త్ర్యముండునా ? అది లేనిచో సంతయు నడవిఁగాచిన వెన్నెల
యోగదా ? నీవెఱుఁగని ధర్మమేది ?

తే. దేహమస్తిరమని ♦ తెలిసియు నడవినఁ
బడఁగనేల న్యాయ ♦ పదము విడచి
పరమునకు విరోధ ♦ భావంబుఁ జూపిన
నిహసుఖంబు గల్గు ♦ టెట్లొ చెప్పుమా !

జలబుద్బద్ధప్రాయమైన సంసారమున భ్రాంతివిడక యింద్రియ
శాసనంబు మౌళిఁదాల్చి శత్రువర్గంబు నిరోధింపలేకున్నచో
మనచదువులేటికి ? ఈనాటికిట్టి యుత్తమజన్మము గలుగుటకుఁ
గారణమైన నూహింప నవసరముండదా ? ఎందరు మహాను
భావులు నీచమగు లోకసంబంధము విడచి దేహసన్యాసముఁ
గావించి సంతత చంద్రశేఖరపదధ్యన పరాయణులై బ్రహ్మ
నందసౌఖ్య మనుభవించుటలేదు ? వారందఱు నీ క్షణికమగు
ధనమును గాంక్షించిరే ? పోనిమ్ము ఏది యెట్లున్నను ధనమే
ముఖ్యమని భావించునందువా ? నిశ్చలచిత్తయై లక్ష్మీ యొక్కచోఁ
గాపురముండునా !

చ. రసికులఁగన్న కోప మనుఁరాగవిహీనత ధీరులందు, సం
తనమును జూపదెప్పుడు నుదారత గల్గినవారిమీఁదఁ, దా

మసగుణమూనియుండు నభిమానము గల్గినచోటఁ, బండితా
గ్రసరులఁ జూడనొల్లదు పరాకుననైనను గాని యెప్పుడు.

మఱియును,

తే. అహహ చంచలచిత్తయై ♦ యందఱకును
బగలఁగల్గించి యొక్కచో ♦ నెగడలేక
దేశమెల్లడఁ దిరుగు న ♦ ధీరయైన
లక్ష్మిపై నుంచెదేల నీ ♦ లక్ష్మ్యమిపుడు.

సుమే—సోమవంతా ! తల్లిదండ్రులా, వయోవృద్ధులగుటచే నిలు పెల్ల
లేకఁ గ్రాసమునకు సైతము మొగమువాచి యున్నవారు. కుటుం
బమా ! కడు పెద్దది. పితృర్జితమగు ద్రవ్యమా మనకొఱకే
వినియోగింపబడినది. లోకానుభవము చాలని నీవూరక వేదాం
తములు చెప్పటయే గాని నామాట వినవైతివి. ఏమిసేయు
దును. ముఖ్యముగా మనయిరువుర వివాహములకుఁ జాల
ద్రవ్యము గావలయుగదా? మఱియుఁ గుటుంబరక్షణ మావ
శ్యకముగాదే! ఏరీతిగ నింతద్రవ్య మార్జింపఁగలను. అకటా
దైవమా ! నాయాశలన్నియు నడుగంటించితివా? నాయుపా
యమున కీతఁడు సమ్మతించినఁ బదునాల్గుతరములకైనఁ దఱు
గని ద్రవ్యము లభించునని తలంచితినే? ఇంతలో నాడెందమున
కిట్టివిచారముఁ గల్గించితివా? (నిదానించి) మిత్రుఁడా !
లోకాధారురాలగు మంగళదేవత నేల దూరెదవు? ఆమె యను
గ్రహముననేగదా పిపీలికాది పర్యంతము సుఖించుట.

సోమ—బావా ! నీవిట్లు ధనలోలుడవగుదువని యెన్నఁడైనఁ దలంచి
తినే? నీకెంతలో నెంతతాపత్రయముగల్గెను. వారికి మోక్షము
గలుగును గాని యనభిజాతయగు లక్ష్మిని నమ్మకొనినవారికి
ముక్తికాంతా సౌధకవాటములు దెలువఁబడునా? అది
యునుగాక.

ఉ॥ మాటలురానివార లవ ♦ మానము సైచెడివార లిష్టకా
ర్యాటన పాటవంబుమెయి ♦ నాడియుఁ దప్పెడివారు లోభులై
కోటిగడించియున్ మిగులఁ ♦ కోటిగడింపఁగఁ జూచువారు గా
కేటికి యోగ్యులౌదురిహి ♦ హా! సిరికెన్నఁగ మాదృశోత్తముల్.

సుమే—(తనలో) ఈతఁడెంతబోధించినను నామాటవినునట్లులేదు. నా
సామధ్యమెల్ల ధారబోసి యుక్తిగా దారిలోనికిఁ దీసుకొని
వచ్చెదనుగాక. (ప్రకాశము) నీవాడిన పలుకులు సుధారసపూరి
తములు వేదతుల్యంబులు. అయినను సమయమునుబట్టియు స్థితిని
బట్టియు ధర్మశాస్త్రములకు వ్యవస్థజేయఁబడి యున్నది. ఋషి
ప్రోక్తంబులగుఁ గొన్నివచనంబులు భాష్యకారులచేత నియమిం
పఁబడినది నీవెఱుఁగుదువుగదా? ఏది యెట్లున్నను మనుష్య
నకుఁ బ్రతివానికిని జీవనము గడువవలయునాలేదా?

సోమ—అవును. నిజమే.

సుమే—ధనములేకున్న నది జరుగుటెట్లు? ఉదయము మొదలు సాయం
త్రమువఱకు ధనముతోడనే వ్యవహరింపవలయునే?

సోమ—అందువలన ధనమవుసరమందువా? అవును.

సుమే—ఏదియో యొకమాగఁ మవలంబించక. ధనమెట్లు చేకూరును?

సోమ—ఇట్టిప్రశ్నోత్తరము లెందుకు? ముఖ్యముగా నీవుచెప్పనది ధన
మాజింపవలయుననిగదా? నీయిష్టమెట్లుండిన నట్లు జేయుచుం
డుము. నేనుదాసీనుఁడనై యుండెదను.

సుమే—(స్వాగతము) ఇక జేపవలలోఁ బడినట్లే. (ప్రకాశము) అట్టు
లయిన మహాదోషము గలుగును. ఏలనందువా! నాపన్నినపన్ను
గడకు నీ యుదాసీనత విరోధించును. అందువలన సంపాదనకు
లోపము వాటిల్లఁగలదు. దానమనము బ్రహ్మచారులమైయుండ
వలసివచ్చును. అందుకత మనయనంతరమునఁ బితృదేవతలకు
దుర్గతి గలుగును.

సోమ—(స్వగతము:) ఈతఁడు చెప్పినమాటలన్నియు యధాధాములే? అధర్మమున్న భయమొందు నాకెంతమాత్రమును రుచింపవు. అయిననునిహపరలోకములందుఁదలదండ్రులకానందముగల్గించుటకు ధనమావశ్యకముగాన తుద కవియే శిరసావహింప వలసి వచ్చెను. నాజాతకవెట్లున్నదో యట్లు జరుగునుగాన యతనియుపదేశమే స్వీకరించెదను. (ప్రకాశము) మహాభాగా ! ఇంతవఱకు నీకెదురాడినందుకు నన్ను మన్నింపుము.

సుమే—(స్వగతము) ఈతఁడధర్మభీరుడైనను నాచాతుర్యము వలనఁ గొంతవఱకు మాగణములోనికి వచ్చినాఁడు. కాని నాపూనిన యశ్యత్యమునకు సమ్మతించునోలేదో. (ప్రకాశము) సోమనంతా! నామాటనినుము.

తే॥ అవనిపాలురు ధనలోభు ♦ లైనకలన
వట్టిమాటల సంతోష ♦ పఱచుచుందు
గాని మనవంటి వైదికా ♦ గ్రణుల నెపుడు
సత్కరింపఁగఁ దలఁపరే ♦ చాయఁగనిన.

కావున మనదార్శిద్యము తొలఁగుటకై యొకచక్కనియుపాయ మురిసితిని. కలదుగదా చిత్రవర్మ మహారాజుగారి తనయ సీమంతినియను సాధ్య! ఆమె యిప్పుడు సోమవాసర వ్రతముఁ జేయుచు నావ్రత ముద్యాపనమగువఱకును నియమముగ దంపతి పూజలఁజేయఁ గంకణముఁ గట్టుకొనినది. ఆమెచేయు దంపతి పూజవలనదార్శిద్యదేవత నిడువనీడలేకయల్లాడుచున్నది సుమా?

సోమ—(స్వగతము) ఎమీ ! రాజులెల్లఱు ధనమదంబునఁ బండితసత్కారముల మానివేసిరా? కావచ్చును. కలికాలముగదా? అదియల్లుండ దంపతీపూజాప్రస్తావనముతోఁ బనియేమి? బ్రహ్మచారుల మగు మాకు దానియవలన బ్రయోజనమేమిగలును? ఈతని మాటల కథఁమగుటలేదే? (ప్రకాశము) ఆమె బ్రాహ్మణపూజఁగాని పండితసత్కారముఁగాని చేయుటలేదా?

సుమే—చేయుచునేయున్నది. కాని సోమవారవ్రతమందు దంపతీపూజ
యే ప్రధానమగుటవలన దంపతులగువారికే యెక్కువలాభము.

సోమ—దానికి మనమేమిచేయఁగలము, మనయోగ్యతనుబట్టి సత్క
రించునుగదా?

సుమే—ఆసత్కార మాత్రమున మనదారిద్ర్య మెట్లుదొలఁగును.

సోమ—అట్లని మనముచేయునదేమి?

సుమే—మనమిరువురమును గృతిమదంపతులమైయామెచేతఁబూజింప
బడుదుమేని లక్ష్మీపుత్రులమగుదుము.

సోమ—(చెవులు మూసికొని) హరిహరీ ! ఎట్టి యశ్రావ్యము విన
వలసివచ్చెను. (తన నుద్దేశించి) ఛీ సోమవంతా ! ఇట్టిదుష్క
లమున నీవేలఁ బుట్టితివి. ఇంకను నీదేహము పతనముగాదేల?
బావా ! ఇదెక్కడి విపరీతము.

మ. సరివారల్గునుగొన్న నవ్వుదుకు శా ♦ శ్రంబుల్ విరోధించు ని
ష్ఠురవృత్తిన్ దరిఁజేరనీరు తలిదం ♦ శ్రుల్ వంతచే మిత్రులం
దరు శోకింతురు భూసురాన్వయమవా ♦ శ్రంబౌ కలా యెట్లుదు
ర్భరనిందావహమైనఁ గృతిమపథూ ♦ వాల్లభ్యమున్ జెందుటల్.

తే॥ పూర్వజన్మార్జితఁబైన ♦ పుణ్యముననె
గాక షూరుషజన్మంబు ♦ గలుగఁగలదె
యట్టిపురుషున కొకధనం ♦ బబ్బుననుచు
స్త్రీత్వమును సంఘటించుట ♦ చెడుగుగాదె. ✓

ఇదియా నీవు చేయదలచినపని.

సుమే—ఇతరులకొఱకై తనలాభముఁ జెడఁగొట్టుకొనుట ప్రాజ్ఞుని
లక్షణమా? తత్కాలవేష ధారణమాత్రమున స్త్రీత్వమున నిలు
చునా ? నీకీవెఱ్ఱితన మొందులకు ? సిరిరా మోకాలోన్డునారుఁ

గలరా ? యుగభేదమున ధర్మము మారునుగదా ? ఇటు వినుము.

గీ. శ్రితజనావనుండు ♦ సృష్టిస్థితిలయాత్మ
కమగు జగముభర్త ♦ విమలమూర్తి
బ్రహ్మగన్నవాఁడు ♦ పరమేశ్వరుఁడు తొల్లి
యొక్కయవసరమున ♦ నువిదగాఁడె?

మఱియు నెందరో మహానుభావు లాయాసమయమును బట్టి శాస్త్రవిరుద్ధముగ సంచరింపరే ? కావున శ్రుతివిహితము గాదని యేవగింపక, దోషంబని విముఖుఁడవుగాక నింద్యమని తలంపక, యకార్యమని త్రోసివేయక, మోసంబని భయమొందక, పితృ సంరక్షణ పరాయణుఁడవై, మిత్రమునందు గౌరవముంచి లోక యాతానుకూలముగ నామాట వినుము.

సోమ—అట్లయిన మన కీయకార్యము తప్పక శిరసా వహింపవలసినదే?

సుమే—మిత్రమా ! ఎవ్వఁడేని తాఁజేయఁబూనిన పనిని నిందించునా? అంతకన్న వేఱొందుదోషము కలదా ?

సోమ—తప్పదుగా ? వేఱుమార్గము లేదుగా ? అయినచో మనలో నంగనయెవరు ?

సుమే—ఎవరని యడుగనేల ? పురుషుఁడు స్త్రీవేషము వేయునప్పుడు తగినట్లుండవలయును గదా ? దానికి మనలో నద్భులగువారు దాల్పవలయును.

సోమ—(స్వగతము) ఈతఁడు నాకొంపకే యెసరుఁ బెట్టుచున్నాఁడు. అయ్యో ! నేటికి నావలనఁ బవిత్రమైన వంశమునకుఁ గళంకము గల్గునా ? కట్టా దైవమా ! నాకెట్టిగతిఁ గల్గింపనెంచితివి ? వేద వేదాంగపరిజ్ఞానము గలిగి జగత్పండితుఁడనైన నాకా యీనీ చాతినీచమగుఁ గృత్రిమవధూవేషముఁ దాల్పవలసిన వాఁత.

పూర్వజన్మకృత సుకృతఫలంబగుఁ బురుషరూపము మార్చి
బుద్ధిపూర్వకముగ స్త్రీని గావలయునా? ఓ చంద్రసూర్యు
లారా! పంచభూతములారా! దిక్కులారా! ధనలోభమున
నిట్టి ఘోరకార్యాచరణమున కొడిగట్టిన నన్ను శిక్షింపజేమి?
(ప్రకాశము) బావా! నాకీ యధర్మపంచారము మాన్ప
లేవుగా? పాండిత్యగర్వాంధులగు మనీషితల్లజుల శిరంబుల
వంచుకొనఁజేయు నాకా నిండుసభలో నస్వతంత్రయగు స్త్రీవలె
గోళ్లుగిల్లుకొనుచుఁ దలవంచుకొనుట తప్పదుగా? చిరకాలము
గురుసేవఁజేసి యభ్యసించిన విద్యల కిదియూ ఫలము?

సీ॥ ప్రతిపక్షగర్వ ని ♦ ర్వాపకంబగులేఖ
నెసఁగుఁ జేతుల గాజు ♦ లెట్లుదాల్తు
భసితత్రిపుండ్ర వి ♦ భాజితంబగు ఫాల
దేశంబునకొ జుక్క ♦ దిద్దుపెట్టు
కవిజనహృదయ భీ ♦ కరములౌ పల్కుల
శృంగార రసము వ ♦ ర్షించుపెట్టు
లమల కాషాయాంబ ♦ రాంచితంబగుఁ గటిఁ
బసిఁడి వడ్డాణంబు ♦ పొసఁగుపెట్టు

తే॥ స్ఫటిక మాలలఁగ్రాలు వ ♦ క్షుణ్ణలమున
గురుకుచంబుల ధరియించి ♦ కులుకుపెట్టు
దై వవశమున లభ్యమై ♦ తనరునట్టి
పుంస్త్వముస్వీడి స్త్రీత్వంబు ♦ బొందుపెట్టు?
ఆహా! నాయీ దుష్టచరిత్రము రాబోవు మహాకవుల రూపక
ములకు విషయమై సామాజికుల హృదయమందొకవిధమగు
భావోద్రేకమును గల్గించునా? ఎట్టి పవిత్రవంశమున నెట్టి
దుర్మార్గుఁడను బుట్టితిని.

తే॥ సోమరాతుని పుత్రుఁడు ♦ సోమవంతుఁ
డొక్కతఱి ధనాసక్తి వే ♦ దొక్కవిధికి

భంగమొనరించి స్త్రీరూపుఁ ♦ బడసెననుచు
జనులు నను బ్రువ్వఁదిట్టరే ♦ సంతతంబు.

సుమే—సోమవంతా ! ఎందులకీ విహితకార్య దోషాన్వేషణము.
విచారించిన తప్పనా ?

సోమ—(స్వగతము) నిజమే. చేయఁదలఁచినదానికై జింతించినఁ
బ్రయోజనమేమి ? (ప్రకాశ) బావా ! నాప్రాప్తికై నీవేమి
చేయఁగలవు. ఇవిష్యన్నాటకమునకు నాయితగానున్ననాకుఁ
గొన్ని పరికరము లవసరముగదా ? వానికై త్వరయొనర్తుము
రమ్ము.

ఓ తిమూర్తులారా !

తే॥ వైదికాచార నిర్ణయ ♦ పద్ధతికి వి
రుద్ధముగ సంచరించి ప్ర ♦ సిద్ధమైన
కులమునకుఁ గళంకంబును ♦ గూర్చునట్టి
యధముఁ డీతని వీక్షింప ♦ రయ్యమీరు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము పూజామండప సమీపము. కంచుకి ప్రవేశించును)

బౌరా ! ఏమి యీ బ్రాహ్మణుల సాహసము చూచుచుండఁ
గనే కంటిలో దుమ్ముబోసి దోచుకొనిపోవుచున్నారే ? పండి
తులమనియుఁ గవులమనియు దైవజ్ఞులమనియు వైద్యుల
మనియు నసత్యములఁజెప్పి యిచ్చినంతజాలక వీడింప మా
రాజుగారివద్ద తమ తాతసామేయమైన దాఁచిరా ? ఇదెక్కడ
ప్రతమోకాని దంపతీపూజలఁట, బ్రాహ్మణ సంభావనలఁట,
వాండ్లబొందయఁట వాండ్ల బోలెయఁట. ఈ సోమవార
ప్రతము పూర్తియగులోపల మారాజుగారిపనియుఁ బూర్తి
యగున. ముమ్మాటికి నిజము. అరుగో అప్పుడే కొందఱు

పోవుచున్నారు బ్రాహ్మణులు, మూటలు మోయలేక మోయలేక. అదియట్లుండగా నెవరో శంకరశాస్త్రురగారట. ఈ నాడాయన తొడితద్దినమగుటవలనగా లేదని యీచీరెలు దోవతులు వారికిచ్చిరమ్మని నానెత్తినవేసిరి. అబ్బ యియ్యెట్టి మూటమోయలేక నామెడలు విరిగిపోవుచున్నవి. (క్రిందవిడచి) చిన్నప్పటినుండియుఁ దననే నమ్మకొని యెన్నికష్టములకైన నోడ్చి నేమియు నావంటి నేవకున కొక్కకానయిన నిచ్చుట యన్నగష్టముగాని పూరాజుగానికి నిష్కారణముగనింతద్రవ్యమును బొడబాపలు కొల్లగొట్టి కొనిపోవుట యిష్టమేకాబోలు. మంచివారికివి రోజులా? ఉదయాస్తమయములు వంచిన నడుమునెత్తక వేళకాహారము దిన పీలులేక నాకెందుకీ యనో యోగము గలిగించితివా భగవంతుడా, యని యేడ్చు నేనే యదృష్టవంతుడననియుఁ దమకిట్టియుద్యోగము దొరికిన బాగుండుననియుఁ గొందఱు కులనాపకులు నాపైబడి దుఃఖించెదరు. ఒకరిదగ్గరఁ బామపోట్లకై నేనతేములకన్న నీళ్లులేని బానిలోబడి చచ్చుటయే మేలని తోచుచున్నది. అందుకొఱకే “సేవాశ్వవృత్తిం విదుః” అని పెద్దలుచెప్పిరి. ఆహా! ఎటువంటిదైననేమి తప్పనిచో గౌరవింపవలసినదే? బ్రహ్మదేవుడు నానొసట మూడుపక్షులుగా వ్రాసినప్పుడనుభవింపక తీరునా? సీమంతునీదేవి చేయు దంపతీపూజలకై వచ్చుబ్రాహ్మణుల సమ్మంతున కూపిరికూడ పోవునేమోయని యీవలబడితిని. ఇంతలోనే యీ పాడుమూటయొకటి సంభవించెను. (వినుటనభినయించి) అదుగో అప్పుడే పిలుపుతొలినది. ఇంకను దంపతీపూజలు జరుగుచునేయున్నట్లున్నది. (చూచి) అదుగో బ్రాహ్మణులు వచ్చుచున్నారు (వెంటలో) వసంతకా! త్వరగారమ్ము.

కంచుకి—ఇదిగో వచ్చితిని. ఈమూటనిందుంచి తరువాత తీసుకొని పోవుదును. (నిష్క్రమించును ఇది యఖండచూళిక)

(రంగము అరుణాస్పదపుర సమీపారణ్యమున ప్రవేశించి)

మైత్రే—సామదానములచేతఁ బ్రయత్నించినపుడు స్వాధీనముగానివారి విషయమై ముఖ్యముగా భేదదండము లుపయోగింపవలసినదే?

చ॥ కరుణవహించి రాజసుత ♦ కష్టపరంపర కోర్వదంచు ని
క్కరణిననన్యదులఁభుని ♦ గాంతునిఁగూర్చినఁగాని సాధ్య మ
త్పరిభవకారణంబగు ప్ర ♦ తంబునె గౌరవదృష్టిఁజూచు నా
తరుణి నుపేక్ష సేయక ప ♦ దంపడి వంచనఁజేయకుందునే?

తే. అంధకారతుల్యంబునై ♦ యాకసంబు
నంతవ్యాపించి భయదమౌ ♦ నంబుదమును
బ్రళయజంఘానిలము భంగ ♦ పఱచునటులఁ
గలికియొనరించు ప్రతిము భం ♦ బుఁజేతు.

సుమేధసుఁడు తన శక్తినంతయు నుపయోగించి సోమవంతుని మెప్పించి కృత్రిమ దంపతీవేషమున సీమంతినీని ప్రత్యభిష్టురాలుగఁ జేయఁబోయెను. శతవిధముల నేఁజి యామెచేఁ బూజింపఁబడి రాఁగలఁడు (నిదానించి) కృత్రిమమార్గమున వచ్చిరని యెఱిగి సీమంతినీదేవి తన పాతివ్రత్యప్రభావమున సోమవంతుని స్త్రీయగునట్లు జేయదుగదా? ప్రతిప్రభావమున్న నాకు భీతిగలుగదుగాని పాతివ్రత్యమహిమయన్న మొదటి నుండియు నాకెక్కుడు భయము. నాకు జయముగల్గుటెట్లున్నను సోమవంతుని కొంప కూలదుగదా? పాపమాతఁడు లేకలేక కలిగిన పుత్రుని రెండక్షరములు జెప్పదునుగదాయని తలఁచి నావద్దనుంచెను. అయ్యో నాధైర్యమెల్ల నిష్పాసెగనున్న నెయ్యివలె పలుచనగుచున్నదే? హా! పతివ్రతాప్రభావము.

హా! వ్రతసామర్థ్యము ఇఁకేమున్నది. అదుగో సోమవంతుఁడు
స్త్రీవలెఁ గనుపడుచున్నాడు. (సోమవంతుడు స్త్రీయై పాడ
గట్టును) హా! హా! అన్యాయము. దుర్భరము. పుత్రశోకము.
(పడిపోవును. కొంతవడికిలేచి)

మ॥ కలయో నిక్కునమో ప్రమాదగతమో ♦ గాఢాంధకారంబు లో
పలనున్నానొ మతిభ్రమంబొ కలుష ♦ వ్యాపార సంజాతమో
ప్రళయాగ్ని ప్రభఁగాల్పగాఁబడితిన్ ♦ ప్రాణంబులే పోయెన్
తిలకింపంగ నిదేళి సాధ్యసము మై ♦ త్రేయుండనేగానొకో.

ఎట్టిధైర్యము పాడయ్యెను. (నిదానించి ధైర్యముఁదెచ్చుకొని
తననుద్దేశించి)

భీ! మైత్రేయా ! ప్రతివాదిహృదయశూలంబగు నీధైర్యమునెల్ల
గోల్పోయి పిరికిపందవై యొకయబలకై యిట్లుభీతిల్లెదవా?
ఆమె వ్రతనిశ్చలతయు నామె పాతివ్రత్యము నీవెఱుఁగవా?
(నిట్టూర్పువిడచి) నాశిష్యులిప్పటి కాశ్రమమునకుఁ జేరియుండు
రేమో ముందు వారిని విచారించెదను. (నిష్క్రమించును)

(ఇది చతుర్థాంకము)

This book belongs to
K. Appanna Venkata
(2) Subba Rao

శ్రీ మినాక్షై నమః .

సీమంతిని నాటకము.

—♦ పంచమాంకము ♦—

(రంగము—అంజ్యము సుమేధసుడు సోమవతియుఁ బ్రవేశింతురు)

సోమ—నాథా ! ఆ పతివతారత్నము నేమని పొగడవలయును ! ఆ
దంపతీపూజ చేయునప్పటి యేకాగతయుఁ బండిత బహు
మానముజేయుతఱి విమర్శనాశక్తియు, బ్రాహ్మణ సంభావన
గావించునెడ నుదారతయు నెందైనఁగంటిమే ? వ్రతనిష్ఠగల
వారిలో మొదట నామెనే చెప్పవలయును. అట్టిపుణ్యాత్ము
రాలు భార్యయగుటకుఁ జందాంగనమహారాజెంత యదృష్ట
వంతుఁడో.

సుమే—(స్వగతము) పాపమీతనికి సీమంతిని వ్రతభ్రష్టురాలయిన విష
యము తెలియదు. (ప్రకాశము) ఆమెదాతృత్వమువలన మన
దారిద్ర్యము తొలఁగినట్లే. ఆహా ! ఆమెభక్తి నేమని చెప్పవల
యును ? కాని నీవు నన్నింకను నాథాయని పిలుచుచుంటివే
ఆవేషక తీరలేదా ?

సోమ—మనోహరా ! కాంతలకుఁ బతులమొడ నిరంతరము నాచారమై
యున్న యీపిలుపున కొకనాటికో విశ్రాంతిగలుగునా ?

(ఇరువురు నడచుచుందురు)

సుమే—భక్తిభావమున నిశ్చలచిత్తమై మనను దంపతులుగఁ దలఁచి
పూజించు నాసీమంతినీదేవిని గొంచినప్పుడు నాకుఁగలిగిన
భయమేమని చెప్పవలయును ?

సోమ—నాకట్టిభయమేమియుఁగలుగలేదు. కాని యాసమయమున నామె మనశిరములందు సుషర్ణాక్షతలజల్లి “ఉమామహిష్వ రాభ్యాంశమ, అని వచించువఱకు నాచైతన్యమెల్ల మారిపోయి నట్టెనది.

సుమే—విశేషధనలాభకరమగు నా దంపతీత్వము నేటితో సరిపావును గాన నిన్నొక్కసారి సంబోధితునా?

సోమ—ఒక్కసారియననేల? మనజన్మాంతమదియేకదా శారహింస వలసినది.

సుమే—(సవ్వచు)

శ్రీమద్రామాయణము
అంశము

తే॥ పరిహసించెదవేల లో ♦ భంబుకతన
నాడు వేషబువేయించి ♦ నాడనీకు
వేలువంచినఁగాక యే ♦ లీలదొఱకు
వెన్నయేవారికై నను ♦ విప్రవర్ధ్య.

మనమాచరించిన పని దోషయుక్తమైనను గాలానుగుణ్యముగఁ జేయక తప్పదయ్యెను. ఇకఁజాలునుగాని యీ కుటిలవేషము సుపసంహరింపుము. ఆలస్యమగుచున్నది.

సోమ—(స్వగతము) ఈ యమాయకుఁడింకను నన్ను బురుషుఁడనియే భావించుచున్నాఁడు. (ప్రకాశము) జీవితేశ్వరా! చూచితివా? ఈ యారామశోభను.

చ॥ విరిసిన జాజితీఁగె లవె ♦ వేమకఁజేరువనున్న శాఖలన్
గరములఁ గొగలించి తమ ♦ కంబున నిల్చునుహీరుహాధిచే
బరువడి సత్కరింపఁబడి ♦ భాసిలు బంధురగంధవాహసం
భరితపరాగపాండుకుసు ♦ ముద్రక రాన్వితప్రతసంహరిన్.

సుమే—(స్వగతము) ఈతఁడు సర్వశాస్త్రపరిజ్ఞాతయయ్య నవసర ప్రాప్తమగు స్త్రీరూపము నిత్యమనికాబోలు నిట్లు మార్లుడు చున్నాఁడు. (ప్రకాశము) సోమవంతా ! ఏటికీబోటులకుఁ దగిన బూటకపుమాటలు. తోలుత నధర్మంబు త్యాజ్యమని చెప్పిన నీకీపరిహాసవాక్యములు రుచించెనా?

సోమ—ఇందు నాదోషమేమికలదు. అదృశ్యుడై విషగర్భితములగు వాడికోరిలచేత మనోభవుఁడిట్లు జేయుచున్నాఁడు. నాపైఁ గినిసెదవేల ? నీవే నన్ననాదరము గావించిన నాకిఁక లోక ములో దిక్కెవరు ?

ఉత్సాహపృత్తము

కాంత ! యీ నసంతమెంతో ♦ కన్గొనక వెలింగెడిక
సంతసంబుతోడఁగూయు ♦ శారకల్ బికంబుక

సుమే—ఇంతివోలె నిట్లుబల్క ♦ నేల నీకు మితమా !
భ్రాంతివీడి కాంతయాపుఁ ♦ బాయ మా టెలుంగుమా ?

సోమ—అయ్యో నాపైనింతనిద్రియ యెందులకు ?

పంచచామరము.

మనోహరా ! యిదేటిమాట ♦ మారుడంపకోలలక
మనంబు నాటనేయుచుండ ♦ మాన్పరావదేలరా !

సుమే—అనారతంబు నీకు మూర్ఖు ♦ నట్లు బల్కఁబొడియే
నృనాయకుల్ గనక గరంబు ♦ హీనులంచునవ్వరే ?

సోమ—నాధా ! వలపునిలుపలేక నీదరిజేరిన కాంతనిట్లు బల్కఁదగునా?

ఉ॥ “పుట్టిననాటనుండి యొక ♦ పొత్తుననే భుజియించినార మె
ప్పట్టున నొక్కొక్క రెడఁ ♦ బాయక విద్యలనేర్చినారమం
చెట్టెటా శాస్త్రదూష్యమని ♦ యెంచక కృతిమరూపమూని నే
నట్టె లతాంగినైతి నపు ♦ డాసతి దంపతిపూజనేయుటక.

సుమే—సోమవంతా ! కర్ణక శోరములగు నీపలుకులువిన్న నామనంబు
ప్రక్కలగుచున్నది. ఇంక నైనను నామాటవిని యెందైనఁ
బోవుటకు సమ్మతింపనా ? నాతప్పు తమింపవా ?

సోమ—మనోహరా ! “పిల్లికి జెల్లాటము ఎలుకకుఁ బ్రాణనంకట
మన్నట్లు మోహపాశబద్ధములై నా ప్రాణంబు తెగిరిపోవుచుండ
నన్నెందులకీ కఠినవాక్కులచేఁ దపింపఁజేయుదువు. దయా
యంచుము. (సమీపించును)

సుమే—(కోపముతో) నేనెన్నివిధములవేడినను వినకున్నావు. ఇంక
నీయిష్టము. నాదారి నేబోయెదను. (పోబోవును)

సోమ—(చేయిబట్టుకొని) నాథా ! ఇదేటిన్యాయము. సమస్త మనీషి.
తల్లజులయెదుట వృద్ధసువాసినీ సమాజము సన్నిధి నుమా
మహేశ్వరులసాక్షిగ నన్నాసాధ్వీమణి నీభార్యగ భావించెఁ
గదా. అట్టి నీసహధర్మిణి నెందుఁబోవిడతువు. నీకన్న నాకు
దిక్కివరు. నన్నమన్నింపుము.

సుమే—(తనలో) కట్టా ! ఈతని కరగ్రహణమాత్రమునఁ ప్రాధాం
గనా పాణిగ్రహణమునఁబోలె శరీరమెల్లఁ గగుర్పొడచినదేమి ?
పామరులకువలె హృదయము నూతన వికారావృతమైనదెందు
లకు ? ఈ బాష్పధార యెక్కడిది ? మోమంతయుఁ జెమట
పట్టినదే ? మాకొటిల్యము నెఱిగి సీమంతినీసాధ్వీ నిశ్చల
చిత్తయై తన వ్రతము భంగముగాకుండుకొఱకు మమ్ము
దంపతులగునట్లాశీర్వాదించెనాయేమి ? అయ్యో మైత్రేయా
అన్యాయముగ మాకొంపఁగూల్చితివే ? నేనప్పుడేభయపడితిని.
ఈపరాభవాగ్నిఁ జల్లున్పువారెవరు ? నీపలుకులు వేదోక్తము
లని భావించితినే ? మోసముఁజేసితివా ? ఆహా ! విధివిలసితము.

సీ॥ గ్రహచారమా ! యింత ♦ కారణ్యమునైనాల్ప
 నే పాప మొనరించి ♦ యెఱుఁగుదమ్మ
 దురదృష్టమా ! యిట్టి ♦ దొసఁగుఁగల్పింపఁగా
 బాడియే బ్రహ్మణ ♦ బాలురందుఁ
 గాలమా ! యీరీతి ♦ గా మా యెడఁఫలించి
 యేధనంబార్జింప ♦ నెంచితివు
 లోభమా ! నీదృష్టి ♦ లో మమ్మెచ్చేర్చితి
 వీజగంబది శూన్య ♦ మే తలంప

తే॥ కటకటా లేమిబాధచే ♦ గాలమొక్క
 రీతిఁగడుపఁగదలఁచి ప్ర ♦ ఖ్యాతకీర్తిఁ
 బడయఁగల విప్రపుత్రుని ♦ బడఁలెఁజేసి
 పారవైచితె దైవమా ♦ పాపబుద్ధి.

సోమ—నాధా ! ధైర్యమువహింపుఁడు.

తే॥ అయినదానికిఁ జింతింప ♦ నగునెఫలము
 జరుగఁబోయెడి కార్యంబు ♦ నరయుమయ్య
 సకలశాస్త్రంబు లెఱిఁగిన ♦ చతురమతివి
 తెలియరానట్టి ధర్మముల్ ♦ గలవెనీకు.

సుమే—అహా! ఎక్కడనో పదిరూకలఁ దెచ్చుకొనవలయునని తలఁచు
 మనకెట్టి యిక్కట్లుగలిగెను.

సోమ—దైవప్రభావమునకన్నఁ బ్రతివతామాహత్యమధికముగదా ?
 అందునను వ్రతనియతయగుఁ గాంతచే నియమింపఁబడిన యీ
 స్త్రీత్వమునుగూర్చి చింతించిన ఫలమేమి ? నాయదృష్ట
 మిట్లున్నది.

సుమే—అయ్యో అట్లని యూరికుండఁగలమా ?

చ॥ వినియెడిశక్తి లేని శత ♦ వృద్ధ భవత్పిత కండ్లు గానరా
మిని నినె మాటిమాటికిని ♦ మెల్లనఁ బిల్చుచుఁ బాణపంచకం
బునిచి చరించు నీయెడల ♦ నొక్కడవీపు సుతుండ వమ్మహా
త్మునకతఁడీ మహావిలంబు ♦ ముగ్ధ గని నన్ను శపింపకుండునే ?

చ॥ నలవ దధర్మకార్యమని ♦ వారణఁ జేయుచునున్నగాని నీ
పలుకఁజేసి యిట్లు ధన ♦ వాంఛనొనర్చితిఁ బాపకార్యమా
ఫలముభుజింప నీనె యయి ♦ పాయనిచింతల నొంద నైతిన్
యలఘుచరిత్ర నాకలుష ♦ మారగ నన్ను వధింపుమాయిఁకన్.

(సోమవతి పాదములబడును)

సోమ—(లేవనెత్తి) నాపాపము నేటికిట్లు ఫలించినది. ఇందు నీదోష
మేమి ? చిన్ననాటనుండియు మనమిగువుర మొకటియై చరించి
నందులకు మెచ్చి పరమేశ్వరుఁడీ నెసమున నిఁకమీదను నట్లే
యుండుడని నియమించెను. కావున నొండనక నన్ను మన్నిం
పుము.

సుమే—(దైర్యముదాల్చి) నీయభిపాయమెఱిగితిని. మనము సీమం
తిసీసవిధమునకతీగి యామె నియమించినట్లొనర్తుము.

సోమ—మన కామెదర్శన మెట్లులభింపఁగలుగును. ఈ మొగముతో
నామెకడకేగుట మంచిఁబనియూ. మానగురువగు మైత్రేయుని
కడకుఁబోయి యాసమర్థుఁడొనరించునట్లు జేయుదము.

సుమే—పోదము రమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము యమునాతీరాశామము)

(చంద్రాంగదుఁడు సీమఁతిని గొతముఁడు బ్రవేశింతుడు)

చంద్రా—(గొతమునిజూచి) మిత్రమా !

మ॥ ఒక కార్యంబుఁ దలంచి వచ్చితిని వే ♦ రొక్కండు గ్రాప్తించె నా
కిఁక ముందేగతి సంభవింపఁగలదో ♦ యేఁగితినుఁహింపనో

సకలాంబోధిపర్వత భూవలయ ర ♦ క్షాదక్షుడై నట్టి బ్ర
హ్మకు భిన్నంబుగ సంచరింపగల సా ♦ మర్ధ్యంబ దేవారికో.

అఘటనఘటనా సమర్థుడగు బరమేశ్వరుని కృత్యంబులు
వెంటలుగదా! క్షణక్షణంబున కనేకవిధంబుల నీలోకజాలమును
మార్పు సంకల్ప మాతనికెందులకో.

గౌత—ఆతఁడును మనవంటివాడే. అయితే ఆతనిసంకల్పము వ్యర్థ
ముగాదు. మనసంకల్పము సార్థకముగాదు. ఇంతే భేదము.
కాని తెలియకడిగెదను. మనవలెనే యాతనికిఁ గూడ భార్య
పుత్రులు నిల్లువాకిలియుఁ గలదా?

చందా—లేకేమి. ఆపరాత్పరునకుఁ బ్రకృతియే భార్య. సమస్త భూత
ములు పుత్రులు. లోకమే యిల్లు.

గౌత—అట్లు జెప్పము. ఇంతవఱకు నే ననుకొను టేమంటే అదిగంబరి
కన్న నేనే మేలనియు నిప్పుడప్పుడే నాకు వివాహ విషయమై
తొందరయేలననియు? ఏమీ చెప్పవూ? అయితే నావిష
యము చూడవలయునన్నమాటే?

సీమ—మనోహరా! మీకెప్పుడును గౌతముని మంచిచెడ్డలు విచారిం
చుటకు సమయము చిక్కదేల. పాప మాతఁడు మీకు
మిత్రుఁడుగదా?

చందా—(పరిహాసముగా). అవును పాప మాబ్రాహ్మణుని యోగ
క్షేమము లీనడుమ విచారించుటలేదు. (గౌతముని జూచి)
గౌతమా! నీకు భోజనము చక్కఁగా జరుగుచున్నది గదా?

సీమ—(గౌతముని జూచి) నీకు వలసినంత మాసత్రములో దినుచుం
డుము. నిన్నెవరు నాటంకము జేయరు.

గౌత—ఇంత కాలము మిమ్మాశ్రయించుకొన్నందులకు భోజన వసతి
యైన నిరాటంకముగా జరుగునట్లు జేసితిరి. ఇంతకన్న నాకేమి

గావలయును? ఒక్క విషయము మిమ్ముడిగెదను. సమా
ధానము నిత్తురా?

చందా— అవశ్యము. అడుగుము.

గౌత— ఇట్టి సమయములో మీహృదయ మెట్లుండునో తెలియఁ
గోరెదను?

చందా—

ఉ॥ క్రొత్తఁగఁ బెండ్లియైన సతిఁ ♦ గూడి మహావిభవంబునకొ మదా
యత్త సమస్తవైభవుడ ♦ వై చరియించెడి నిన్నుఁగూడి యే
యు తలపాటులేకయె ను ♦ భోదధివీచుల నోలలాడు నా
చిత్తముజెందు సౌఖ్యమును ♦ జెప్పఁగ నేగతి నేర్తుమిత్రుడా!

గౌత— నిజమే. అనిర్వాచ్యమగు బ్రహ్మనందము నొందుచుంటివి కనుక
నీకు లోకముపై దృష్టిలేదు.

సీమ— నాధా! ఆబ్రహ్మచారి మాట లెప్పుడు నున్నవియే కాని చిర
కాలమునుండియు రసజ్వలగు మీతోఁ బడవనెక్కి యమునా
నదిపై విహరింపవలయునని కోరిక గలిగియుంటిని. దానినిప్పుడు
నెరవేర్పరా?

చందా— దేవీ! నీవు కోరఁదగిన పస్తువులెన్నియోయుండ యట్టి
కోరికఁ గోరఁదగునా?

మ॥ లలితోద్యానములందు స్వైరగతి ను ♦ ల్లాసంబు దీపింపఁ గాం
తలతోడకొ విహరించుటో, కనక సౌ ♦ ధ్రువాంతకాసార పం
క్తులలో నాడుటా యర్హమయ్యెడును నీ ♦ కుక భీకరంబౌతిమిం
గిలసంతానముచేత నొప్పుయమునకొ ♦ గ్రీడించుటల్ జెల్లునే.

భయంకరమగు యమునానదిపై విహరించుట నీవంటికొమ
లాంగులకుఁ జెల్లదు తరుణీ! ఇప్పటికి నన్ను మన్నింపుము.

సీమ—మనోహరా ! నామనోరథముఁ దీర్పదగు బాధ్యతకల మీరే నిరాకరించిన నావాఁభ యెట్లుదీరఁగలదు. నాప్రాణపదమగు మీయండనుండు నప్పుడు నాకేమి భయము.

చంద్రా—(స్వగతము) ఈయువతి యభిలాష నిప్పట్లదిరస్కరించుటచి తముగాదు. (ప్రకాశము) దేవీ! అట్లేకానిమ్ము. నీకానందము కలగించుటకన్న నాకావశ్యకమేమి యుండును.

గాత—(భయమున) అయ్యో! అయ్యో! ఇదేటికోరిక దిక్కులు బద్ధ లగునట్లు మోతలిడుచుఁ జూచుటకును భీకరమగు యమునా నదిమీఁదనా విహారము సల్పుట. పాముతోఁజెల్లాటము తగునే మహారాజా! సర్వజ్ఞుడవు నీకైనఁ దెలియదా?

సీమ—గాతమయ్యా! నీకీ పుల్లవీరుపు మాటలెందుకు? నీచూరకుండుము.

గాత—మీకుఁ గోపముగల్గిన నట్లేయుండును గాని నన్నమాత్రముఁ బిలువకుఁడు. నాకుఁ జిన్నప్పటినుండియు నీరన్నజాలభయము. గ్రహచారము చాలక జారిపడుదునేమో?

చంద్రా—గాతమా! నీకీ యవాచ్యములఁ బల్కనేల? ఈయబలకు లేని భయము నీకా కలుగును?

గాత—(స్వగతము) ఈతఁడెప్పుడును నిట్లేబల్కి నాకొంపఁ గూల్చుచుండును. ఎన్నియోసారు లీతనిమాట వినఁగూడదని యెంచుటయు వెంటనే శిరసావహించుటయు సంభవించుచున్నది. కానిమ్ము. పదిమందితోఁచావు పెండ్లితోసమానము. నేను వలదన్నమాత్రమున నాగునా? (ప్రకాశము) అయ్యా మీ యిష్టము. ఏమైనను జేయుఁడు.

చంద్రా—గాతమా! నీకేమియు భయములేదుగాని పడవవానితోఁ జెప్పిరమ్ము పోమ్ము.

గాత—(స్వగతము) అచ్చి పెండ్లి బుచ్చి చావునకన్నట్లు లీయమునా విహారము నాదుఁపతెగుటకేవచ్చినది. (నిష్క్రమించును)

చంద్రా—దేవీ ! ఈతఁడు మిక్కిలి భయస్తుఁడు. ప్రమాదమున నేవి
యేని పలికినఁ గోపింపకుము.

సీమ—నాథా ! చంద్రునకిష్టుఁడగు వసంతునిపైఁ జంధికకు సేగియా ?
హాస్యప్రాయుఁడు గావున పరిహాసమున కేమైనఁ బలుకుదును.

చంద్రా—మనము గౌతముఁడువచ్చువఱకీ వసంతున విహరింతమురమ్ము.

(ఇరువురు బ్రవేశము నటించురు)

సీమ—ఈ వసంతశోభను గాంచితిరా ? ఎంతసంతసముఁ గూర్చు
చున్నదో ? ఒకప్పుడిదియే వీడాకరముగానుండును.

చంద్రా—బాగుగాఁబలికితివి.

తే॥ రసనమునకు మఱిత సంత ♦ సముఁగూర్చు
బంచదారయె మొకవేళఁ ♦ బైత్యదోష
నిహతుఁడై యున్న యాతని ♦ కహహచేదు
గాక కుచియింపఁగలదె జ ♦ గంబునందు.

సీమ—చక్కఁగా సమర్థించితిరి. ఇటుజూడుఁడు.

మత్తకోకిల

భూమినాయక ! యీవనస్థలి ♦ గూర్చులఁగాంచితే
కోమలంబగుఁ దీవెరాజుని నొప్పెదుక

చంద్రా—కామినీ !

నానా

సరసిజన్మత్తము

ఆనందంబో నల్లదె కంటే ♦ నలజలదమువలె నలరెడినితమా
 లా నీకంబుగన్గొని యెంతో ♦ యటవిరసిన కనులపుడు దెలుచిమే
 లా నాట్యంబునల్పెడునెమ్మల్ ♦ హరిదళసదృశములగుఁ గనులఁగనన్
 జానెమానె రాయె యొప్పున్ ♦ సరసహృదయ జలజముధరణివరా ।

చంద్రా—కాంతా ! ఈ వికసించిన సుందరారివిందములపై మధు
 కరములెట్లు మూఁగినవో చూడుము. ధనవంతులకడకు యాచ
 కులిట్లేగదా వత్తురు.

సీమ—మనోహరా ! యమునాతరంగ శీకరములఁగొని మెల్లమెల్లఁగ
 వచ్చు నామలయకుమారుఁడెంత హాయినిఁ గూర్చుచున్నాఁడో
 చూడుఁడు.

చంద్రా—ఆ. మఱచితిని. గౌతముఁడు పడనవానికడకుఁబోయి చాల
 తడవై నది. ఇంకను రాలే దేమికారణము.

గౌత—(ప్రవేశించి) కారణమేమైయుండును. పోయివచ్చు వ్యవధి
 యెన నుండవలదా ?

సీమ—చంద్రా (గౌతమునిజూచి నవ్వుదురు)

గౌత—అదియే మీరుచేయవలసినపని. వీఁడు మీయానతిచొప్పున
 నెక్కడికంకిల బరుగెత్తుచుండుననియా నవ్వు
 చుంటిని

చంద్రా—అచ్చితివిగనుక గౌత
 తిమి.

(రంగము. యమునానది పడవలోఁ బడవవాండుప్రవేశింతును.)

మొదటి—అరే మల్లిగో తాడేస్కా తాడేస్కా.

రెండ—బలెచంగతిలే. నీకేంసెప్పేవ్ దారి పసిందులేవ్ తెలుచా పెత్తాలిసిందే.

మూడ—ఓరిస్కన్నోయ్. పడవొడ్డట్టే. వాలుపడవ.

మొద—అరేమల్లిగా ఆనిక్కచాపెద్దాం తాడేస్కాఈరేవుకాడాపాలె.

(నలుగురు బాటలుబాడుచు లాగుచుందురు.)

(తరువాత చంద్రాంగద సీమంతినీ గౌతములు ప్రవేశింతురు.)

గౌత—ఓరీ! సరంగూ! పడవనాపుము. మహారాజుగారు వచ్చియున్నాను

సరంగు—ఓ ఊడయ్యా. పడవొడ్డట్టే. ఆరేవుకాడేపేంరాంజి.

(మిల్లగా నాపుదురు.)

చంద్రా—(నదిని సమీపించి) దేవీ! చూడుమీ మహానదిని.

మ॥ ప్రళయాభీలమహాంబుద ప్రకరశుం ♦ భధ్వానకృద్భంగ సం
కలితంబీనదియొప్పెడున్ సకలలో ♦ కప్రాప్తమా దుష్కృతా
చల సంతానము భిన్నమై చనెడు భా ♦ స్వతీ కరానీకమన్
గులిశంబంగ తలంబుసోకననుచున్ ♦ ఘోషిల్లునానిత్తరిన్ .

గౌత—రాజా! త్వరగాఁ బడవలోనికెక్కుడు గాలి చక్కగా వీచుచున్నది.

చంద్రా—తరుణీ! పాపనాశనియగు నీ యమునానదికి నమస్కరించి పడవలోనికెక్కుము.

సీమ—(నమస్కరించి ఎక్కును)

చంద్రా—తల్లీ! నానేరమిపైచి రక్షింపుము. (ఎక్కును)

గౌత—మహారాజా! నేనీయేటియొడ్డున సంధ్యావందనముఁ జేసికొనుచుందును. మెల్లగా వెళ్ళిరండు.

సీమ—ఇప్పుడెక్కడి సంధ్యావందనము. చాలప్రొద్దున్నదే ?

గాత—మీ కేమి? చెప్పుదురు. ఈ నడుమ మీ పెండ్లిసందడిలో
వారమురోజుల సంధ్య మిగిలినది. అదియంతయుఁగావలయునా?
వద్దా?

సీమ—పడవలోఁ గూర్చుండి సంధ్యావందనముఁ జేయవచ్చునుగాని
త్వరగారము.

గాత—(స్వగతము) ఎట్లుతప్పించుకొందమన్నను దప్పనట్లులేదే?
అయ్యో గ్రహచారమా! నన్నుబాధించుటకు సమయము
దొఱకెగదాయని బ్రహ్మహత్యకొడిగట్టకుము. నీకు శాంతి
జేయింతును. (ప్రకాశము) సరంగూ! పడవను గట్టిగా బట్టు
కొనుము. (ఎక్కును)

సీమ—నాధా! నేటికిగదా నాకోరికతీరినది.

చంద్రా—ఎప్పుడికేది ప్రాప్తించునో యెవ రెఱుఁగుదును. అటు
జూడుము ఆనదిమీద

ఉ॥ చక్కనిగాలి పీవఁ దెఱు ♦ చాపయె సాయముగాఁగ లాగఁగా
నక్కరలేక యే జను మ ♦ హత్వరితంబుగ నీకలంబహూ
యెక్కువదారమున్ విడువ ♦ నేగెడి గాలిపటంబుబోలె నొ
క్కొక్కవిధంబునన్ దరువు ♦ లొడ్డున గన్నడుచుండు నల్లుగాన్.
మఱియును—

ఆ॥ అతిభయంకరంబు ♦ లైన పాతీనంబు
లొక్క దానిమీఁద ♦ నొకటిపడుచు
నీటిజాలువలన ♦ నేటిపైఁబారుచుఁ
గానవచ్చు వానిఁ ♦ గంటె తరుణీ!

గాత—అయ్యో! ఆ తిమింగిలమును జూడుము. మన నగరి పడమర
వాకిలివలె నోరుదెఱచుకొని వచ్చుచున్నది: పడవను మ్రింగు
నేమో?

సీమ—(స్వగతము) ఈ బ్రహ్మచారి నోటనుండివచ్చు వాక్యములెల్ల నమంగళకరములే?

మొద—అ రెమిల్లిగో మాగాలేత్తాంది శెఱచాప గొచ్చి తెడ్డేక్కో.

రెండ—అ రెయిస్సన్నోయ్ సుడిగాలిరొ బాబా. ఇయ్యాలె న నేళ్ళగం బాగొండలేదురొ కొణ్ణో.

మూడ—పడవలోకి నీళ్ళెక్కేక తోడోయ్ తోడోయ్.

చంద్రా—రానురాను గాలి విపరీతముగా మారుచున్నది. ప్రమాదము సంభవించదుగదా?

గాత—(స్వగతము) నేను వలదని చెప్పినకొలది వినక యాడుదాని మాటవిని వచ్చినందుల కిదియే శిక్ష “స్త్రీబుద్ధి ప్రళయాంతక” అన్నారు సామాన్యమా? (ప్రకాశము) ఎవ్వరైనా నల్మేటిగో విహరించే వారున్నారా? ఈవేళనేదియోకాగలదు. మనము వర్జములో బయలుదేరినాము. ఈగాలికిఁ బడవనిలచి మనము కొంపజేరియునా? బుద్ధిఃకర్మాను సారణి.

సీమ—గాతమా! నీకీయధిక ప్రసంగమెందుకయ్యా?

గాత—నా కేమిలెండు మీతోఁబాటునేనును.

చంద్రా—దేవీ! నీకీతెలివి తక్కువవానితో నేమిపని వానిమాటలు పాటింపకుము.

గాత—(స్వగతము) “ఈపాడు ప్రయాణము వద్దయ్యా, యని నెత్తిన నోరుబెట్టుకొని యుటచిన నేను తెలివితక్కువవాడనట. భార్య మాటవిని యింతఁజేసిన తాను తెలివికలవాడనట. ఎవరుజేసిన పనివారికి బాగుగనే యుండును. వారము రోజులైనను గాలేదు పెండ్లియయి, అప్పుడే యింతయనురాగము ఇంతయైక్యమునా? పుట్టినప్పటినుండి వెన్నంటియున్న నామీఁద నింతనిర్లక్ష్యమా?

ముందువచ్చిన చెవులకన్న వెనుకవచ్చిన కొమ్ములే యధిక
మన్నట్లున్నదే?

చంద్రా—దేవీ! ఇక బడవ స్వాగతమగునట్లులేదు. ఎట్లుగిరిగిరి
దిరుగుచున్నదో చూడుము.

గౌత—అయ్యో పడవమునిగి పోవునేమో? ఇక నాకు గతియేది?
నేటితో నా పేరుమాయును గాబోలును. ఈపాడుప్రయా
ణమువలనఁ గమపార భోజనమైనను జేయలేదు. అకలా నైష
ధమా! ఇంకనాకు నీదర్శనముగలుగదా? ఓయిందసేన మహా
రాజా! నీదయా పాత్రమగు గౌతముని గోలుపోదువా? ఓభూ
దేవీ! నీకు నేనేభారమైతినా! హా! తల్లీ నాకై శోకించు నీకు
దీక్ష్కవరు? (వచ్చును)

సీమ—నాథా! పడవమునుఁగుచున్నది. మునుగుచున్నది.

చంద్రా—భయపడకుము. (కొగలించుకొనును.)

పడ—దొరొ యెంతసేసినా మాటదక్కేట్టులేదు.

గౌత—హా! మునుఁగుచున్నది. చస్తిని. చస్తిని.

(పడవ మునుగును తెఱ పడును.)

(తరువాత సీమంతిని గౌతముడు ప్రవేశింతురు.)

గౌత—అబ్బ, ఎంతగండ మెంతగండము.

సీమ—(దూఱుముతో) హా! నాథా! హా మనోహరా! నీ ధర్మపత్నినగు
నన్ను విడనాడి యెందుబోయితివి? నన్నగుడఁ గొనిపోగూ
డదా? నిమిషమైనను నిన్ను విడనాడి యుండనోపనని పల్కితివే?
ఈదీక్షువియోగ మెట్లుసహింతువు? అయ్యో! అప్పుడే నీకు
నూత్యోన్మ నిండెనా? ఈయనాథ కేమిజెప్పితివి? దురదృష్టమా

యెంతపని జేసితివి? నీకు నేనేగనుబడితినా? నాజీవితేశ్వర నెత్త
కొనిపోతివా? నాస్రావణపడము నేటగలిపితివా? ఆచర్యముయొని
మాయముజేసితివా? ఆశాంతమూర్తిని జూపగూడదా? నాయం
దునీకిట్టి కారిన్యమేల? నీకేమి పాపముజేసితిని? ఈవియోగము
సహింపగలనా? నన్నుగూడజంపరాదా? నానాధుని సాన్నిధ్యము
నిత్యమని తలంచితినే? మైత్రేయివాక్యము నిజమని యెంచితినే?
సోమేశ్వరుడు రక్షించునని సంతోషించితినే? హా! సోమనారి
ప్రతిమా! నీవైన నీయాపదకడ్లుపడ నైతివా? హా! హృదయేశ్వరా
ఈదుఃఖము భరింపగలవా? నాకడుపు దహించుకొని పోవుచు
న్నది. నాయదృష్టదేవత తొలగినది? ఇక నేను బ్రతుకజాల!
నాకుదారిజూపి నన్నురక్షింపుము. అకటా తల్లిదండ్రులారా?
మీకడుపున నిట్టి నిర్భాగ్యురాలుఁ బుట్టుట కేమి పాతకముజేసితిరి
నాగతికెట్లు చింతించెదరో? నాయంబాశ విడుపుడు. నామనో
హరునికడకు నన్నుజేర్పుడు. మీ సంతోషము పాడయ్యెనా?
మీ తలంపులు వ్యర్థమయ్యెనా? (మూఁఛ విడును.)

గాత—అయ్యో! చంద్రాంగదా! నీకీపాడుమృత్యు వెక్కడనుండి దాప
రించెను. మీ తల్లిదండ్రుల కేమని జెప్పుదును. నీస్తేహము నిర్వి
మని యెంచితినే? అకటా నన్నువీడిపోతివా?

సీమం—(మెల్లనలేచి) అయ్యో గాతమా ! ఎంతపనిజరిగెను.

మ॥ నిమిషంబేని యెవానిఁబాయుటన నేం ♦ తేనీ జగంబెల్లశూ
న్యముగా నెంతునొ యట్టిపాణపతి నా ♦ హా బాసి వైధవ్యముః
ఖము నేరీతిభరింపనేతు శిరము ♦ ఖండింప శేషించి నిం
ద్యమునైగన్నడు మొండెముకబలె నన ♦ హ్యంబైన దుఃఖంబుతో.

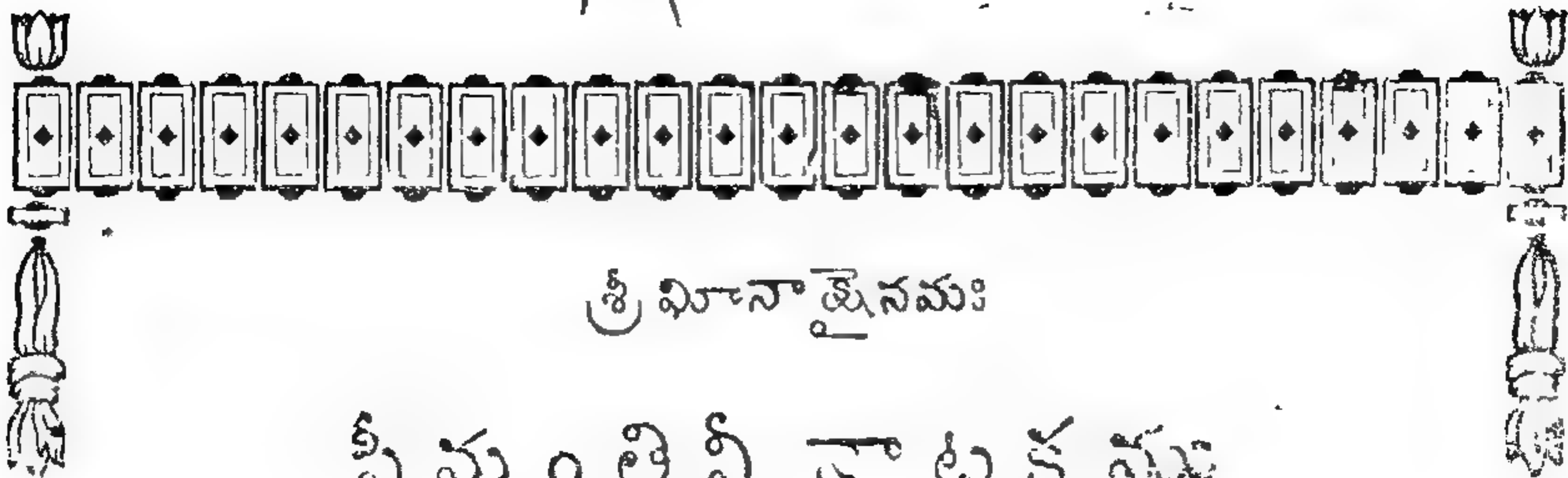
గాత—అమ్మా దుఃఖించినఁ బ్రయోజనమేమి? మన దురదృష్టము
యమునా విహారము గూపమునఁ గొంపకూల్చినది.

తే॥ ఆనళిననేత్రు నంతటి ♦ వానికైనఁ
 దప్పునే పూర్వజన్మాజ్ఞా ♦ తమగు ఫలము
 ననుభవింపక నెంత యే ♦ డ్చిననుగాని
 తగిన బ్రతికృతినేయక ♦ ధర్మణిలోన.

దైవయోగమువలనఁ గలిగిన నీయాపదకేడియేని ప్రతీకారము
 జేయవలయును. కావున నాలసింపక నగరమునకడిగి మీతండ్రి
 గారితోఁ జెప్పుదమురమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇ ది వ ం చ మ్మా ం క ము.

శ్రీ విఘ్నాక్షాయనమః

సీ మం తి నీ నాటకము

షష్ఠాంకము.

(పాతాళలోకము, చంద్రాంగదుడు ప్రవేశించి.)

లోకమంతయుఁ బశాంతమై కానవచ్చుచున్నది. దిక్కులు నిమగ్నములైయున్నవి. ఇది రాత్రియో పగలో తెలియుటలేదు. సకలచరాచరప్రపంచ నిర్మాతయగుఁ బరమేశ్వరునిలీల లనిర్వాచ్యములు నగోచరములునుగదా? నేనెక్కడనుండి యెక్కడికేగుచుంటినో? ఇది యేభూపాలుని రాజధానియో యడుగుదనున్న నొక్కమనుష్యుఁడును గానరాఁడే? వికసిత వివిధకుసుమసుగంధ భారమందగమనుఁడై మలయ పనమానుఁడు మాత్రము హాయిని గూర్చుచున్నాఁడు. పరిశీలింపగానిదిమనుష్యలోకముగానట్లుతోచుచున్నది. స్వర్గముగూనా? కావచ్చునుఅయినచోనిరంతరప్రవాహయైసకలపాపనివాణియగు భాగీరథియేది? కానవచ్చుటలేదే? సమస్తాభీష్టప్రదంబులగుఁ జింతామణి కామధేనువు లేవంకను గానగావేమి? నందనోద్యానవనమెచ్చట? మహాఘోర యాశ్రమపదంబులేవి? కాదు కాదు. ఇది మనుష్యలోకమున నేదియో యొక యదృష్టపూర్వమగు రాజ్యముగాఁబోలు? ఇకను గొంత దూర మేగి చూచెదను. (నడచిచూచి ఆశ్చర్యమొన) ఓహో ఇది భూలోకముగాదాయేమి? ఈకుడ్యజాలములందు మహారగప్రతిమఁజ్జితింపఁబడియున్న వే? ఆసాధాగ్రలంబమానపన్నగ

నికేతనంబులేమి? అందందుఁ దెల్లని పట్టుకుచ్చులవలెమెఱయుఁ
గుబుసంబు లెక్కడివి? అవిగో వినవచ్చుచున్నవి. పరస్పరవిహార
లోలతఁ జెలరేగి క్రీడించుఁ బన్నగమిధునంబుల సంగీతధ్వనులు
గాబోలు. ఇవిగో కనుబడుచున్నవి. కుటిలగాములైన సర్పములు
నడచిన మార్గముగుర్తులు. నిక్కముగానిది సాతాళలోకమే?
ఇక నైషధప్రాప్తి నాకులేదుగాబోలు? ఇక్కడికి నేనెందులకు
వచ్చితిను? అవునవును మఱచితిని. నామనోహరినిఁగూడి యము
నపై విహరింపవచ్చితినిగదా? దైవయోగమున నావ మునుఁ
గుట వలన నీలోకమునకు వచ్చియుందును. క్షణమైన నన్న విడ
నాడక మదీయహృదయపద మలంకరించియుండు సీమంతినినాకై
యెంత విలసించునోగదా? హా! పరమేశ్వరా!

తే॥ కలికి నెమ్మోముఁగన్న నా ♦ కలియు దప్పి
లేక యమరత్వమొంది యా ♦ లీల సౌఖ్య
వారినిధిదేలునాకు ని ♦ వృగిది నాగ
లోకవాసంబు గూర్చితి ♦ వే కృపాబ్ధి.

హా ! హతవిధి ! నాయెడల నిట్టియన్యాయమొనర్ప నీకేమి
పాపముజేసితిని ? నా పంచప్రాణములలో నొకటియును జీవితే
శ్వరినా యెడఁబాపితివి ? నీచేసినపని కావధూరత్న మెంత
యల్లాడుచున్నదోగదా ?

ఉ॥ ఆతఘకారుమోముపస ♦ యాకనుదమ్ములడాలుతీరు నిం
పైతగునామృదూక్తి కుసు ♦ మాయుధశాస్త్రసుఖప్రబోధ మా
వాతెఱకాంతి యానడ సు ♦ వర్ణనిభంబగుదేహవల్లి యా
చాతురి యింక నాకెటుల ♦ సంభవమయ్యెడు నక్కటక్కటా.

అయ్యో నాకిందు భూలోకమునకు మార్గమునుజూపువారెవరు
కుటిలగాములైన యీ భుజంగములతో నెట్లుమాట్లాడఁగలను

ఈవిషయములతోడి సాంగత్యమును భరింపఁగలనా . ఈ భాగ
వతీ పురంబున నెట్లు నివసించునో నేర్తును. ఇట్టి గుఱితికి బ్రహ్మకాన
మెద్ది. (నిదానించి)

మ॥ ఎపుడో యెవ్వనిచేతనో యెవ్వలనో ♦ యేదేనినో చూచుచు
న్నపుడే యంగడినున్నమాంసమటుల ♦ న్యాయంబుగాఁ బ్రాణమున
విపులంబైన శరీరమున విడచు నీలీలకాదా లోక మె
ల్లపునుకొ బుట్టుచుఁజచ్చుచుంట నిత నేలా నాకు దుఃఖములు.

అయినదానికి విచారించినఁ బ్రయోజనమేమి? ఆ కనుబడువగు
నాగకన్యలున్నట్లున్నారు. వారివలన నేదేనిగతిఁ దెలిసిపో
దును. (నిష్క్రమించును)

(తరువాత కొందరు నాగకన్యలు నాట్యముజేయుచుఁ బ్రవేశింతురు)
చంద్రా—(ప్రవేశించి) కాంతలారా!

నాగకన్యలు—(ఆశ్చర్యమున నిష్క్రమింతును)

చంద్రా—అకటా వీరినడిగి మార్గము తెలిసికొందునని వచ్చిన నన్ను
గాంచి పారిపోవుచున్నారేల? నాయాకారము విషరీతముగఁ
దోచినేమో! కానిమ్ము వెంటబోయెదను. ఏమైనను మంచిదే.
(నిష్క్రమించును)

(రంగము తక్షకసభ)

(తక్షకుఁడు చంద్రాంగదుఁడు మృతి ప్రవేశింతురు)

చంద్రా—(స్వగతము)

మ॥ భళిలే కంటి సమస్తభూతల మహా ♦ భారోద్వహునా మాళినుం
డలభాస్వన్మణిరంజితాఖిలదిశాం ♦ తర్లొకసంతానునికా
దళదించీవరకాంతిసన్నిభఫణి ♦ దృద్ధేహునికా మోహాశుం
దిలవిద్విట్కులనాశకుకృతధరి ♦ తీరక్షకుకా దక్షకుకా.

(ప్రకాశము) సకలలోకరక్షకా తక్షకా సమస్కారము.

తక్ష—(చంద్రాంగదునుద్దేశించి మంత్రితో జనాంతికము) అమాత్యా!
ఈతఁడెవరు? గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష విద్యాధరాది
దేవయోనులలో నేజాతివాఁడు? స్వర్లోకవాసులగు దేవతా
పతులకేని బ్రవేశింపనలవిగాని యీ సభాతలంబున కరుదెంచి
నిర్భయముగా నన్నేకవచనముతో సంబోధించుచున్నాఁడు?

మంత్రీ—మహారాజా! ఈతఁడు మనుష్యజాతిలోఁ జేరినవాఁడు రాజ
వీధిలోఁ దిరుగుచుండఁ గొవ్వచచ్చితమని నాగకన్యలిష్టడే చెప్పి
వెడలిపోయిరి.

తక్ష—(స్వగతము) ఏమీ? ఈతఁడు మనుష్యుఁడా? మనుష్యులలోఁ
గూడ సశరీరులై పరలోకమునకునువచ్చువారుగలరా? (చంద్రాం
గదునిజూచి) ఓయీ! నీ వెవఁడవు? ఈలోకమున కేలవచ్చితివి?

చంద్రా—(స్వగతము) నవాంబుద స్తనితమువలె గంభీరమగు నీతనికంత
నాదము ప్రథమమున నే విపరీతముగఁ దోచుచున్న దేమి? ఇంద్రాది
దేవతలవలె మర్యాదజ్ఞుఁడుగాడా యేమి. “భవితవ్యంభవత్యేవ”
అనిగదా చెప్పుదురు. (ప్రకాశము)

మ॥ కలఁ డుర్వీభరణక్షముండు నలభూ ♦ కాంతుఁడు సర్వావసీం
ద్రులలో నొక్కరుఁడమ్మహాత్మునకుఁ బా ♦ త్రుండన్ సమస్తారిరా
ద్భుల సంహారకుఁడైద్రసేన ధరణీ ♦ పాలుండు మాతండ్రి ని
శ్చలతన్ నైషధమేలుకొందు నెపుడు ♦ జంద్రాంగదాభిఖ్యుండన్.
నిఖిల సురాసుర చారణ గంధర్వ ప్రస్తూయమానుండవగు
నో మహాత్మా! నూతనోద్వాహుండనై యమునానదీ విహార
వాంఛ సమీత కళత్రంబుగ నెరుగుదెంచి దైవయోగంబునఁ
బడవమునుగుటచే నిందు బ్రవేశించి శరణాగతరక్షపడవగు
సీదివ్య తేజముఁ గాంచఁగలిగితిని.

తక్ష—(స్వగతము) ఏమీ వినిచాతుర్యము? భయమన్నమాటలేక
భీకరాకారుడనగు నాయెదుర తన యపూర్వచరితము నతిశ

యోక్తిగా వర్ణించుచున్నాడు ? (ప్రకాశముగా కోపముతో)

ఉ॥ నీవు మనుష్యమాత్రుడవు ♦ నీ కుల గోత్రములెవ్వియన్న సరి
భావనజేసి పావముల ♦ బలై దవేటికి సిగ్గులేక యీ
గా వసుధాతలంబనుచు ♦ నారసినాడవె యీ రసాతలిక
గావరిమెక్కెనే కనలు ♦ గన్నడవే ఘణినాథు గోష్ఠిలో.

చంద్రా—(స్వగతము) ఈతడూకడమే తన కూర్మభాషమును
జూపుచున్నాడు ? ఇత నితని శాంతిచిత్తునిజేయుత్సాహ
తోచదు. (ప్రకాశము) పాతాళలోకేశ్వరా ! నిగ్గులు
స్వాంతుడవగు నీకీ నిరపరాధిపై గోపమేటికి ? మీరజ్ఞాన
యాధాన్యము నెఱిగించితిని కాని యితరుల దూషించినానే ?

తక్ష—ఓరీ ! మనుష్యమాత్రులగు నీపూర్వుల నెక్కువగా నామోలఁ
జెప్పట మమ్ము నూషి చుటగాదా ? చాలు నోరుగట్టిపెట్టు
కొనుము. నాయాజ్ఞ లేక బ్రహ్మనులకేని బ్రవేశింపగాని యీ
లోకమున. కరుదెంచి మీఁదుమిక్కిలి నోటికివచ్చినట్లు
వాగెడుగా.

చంద్రా—అయ్యా ! నేనిచ్చటికి రాదలచివచ్చినచో మీయాజ్ఞ
యవసరముగాని నురదృష్టమున వచ్చినదాని కాశ్య గుల ?
స్వజాతికూన్యమగు నీలోకమునఁ బడినందులకుఁ బొత్తి
నన్నేలఁ గఠినోక్తులచేఁ దూలనామదురు ?

తక్ష—ఓరీ ! సరాధమా ! నిరంతర ధనలోభులై యసత్యభాషణశీలురై
యకార్య చరణాసక్తులైన నీచజాతిమనుష్యులఁ బెద్దగఁ జేసి
వేము శిశుముఁచే భూభారమువహించు నాయెదుర నవాచ్యుల
బులఁబల్కు నీనాలుక వేయివక్కలుజేసినను దోషమగునా ?
ఏమనఁచుంటి ?

మ॥ తన పూర్వార్జితమైన పుణ్యమునఁ బా ♦ తాళంబు బ్రాప్తించుగా
కనయం బన్యధనాపహోగులగు మో ♦ హా భోగిధిక మున్న మీ

మనుజువాతము చేరఁగాఁగలుగునే ♦ మాలోకముకా జేరి యి
ట్లసిపల్కుక దలకొఁటివేమిటికి గ ♦ ర్వాంధ్యంబునకా దుర్మతి.

చంద్రా—(స్వగతము) నారద కల్పనాపాశబద్ధమగు వింధ్యాచలము
వలె నీతఁడంతకంతకు మితిమీరుచున్నాఁడు. శాంతవచన
ములచేఁ జక్కఁబడునట్లులేదు. రాతికుండ కినుపఁజెడ్డు గావల
యునుగదా! ప్రాణంబులనేని సరకుఁగొనని క్షత్రియకులంబునఁ
బుట్టి యీవిషధరునకు నమ్రముఁడనై మూఁగవలె నుండుట
పౌరుషమా ? (ప్రకాశము)

తే॥ జక్రగతిఁబూని ద్విజరాజ ♦ వైరమూని
పిషముగక్కు స్వభావంబు ♦ విషవలేక
బుధజనుల నిఁడఁజేయఁగఁ ♦ బూనినావు
నీమొగముఁ జూడనచ్చునే ♦ నీచహృదయ !

(అని ముఖముద్రిప్వను)

మంత్రీ—(రోషముతో) ఆ. దురాత్మా ! యుగాంతసమయ సముజ్జ్వల
భీతి సహసభానుతేజుఁడగు నీ మహారాజునా దూరంచుఁటివి ?

చంద్రా—అధికముగఁ బ్రేలకుము. ఆత్మస్తుతియుఁ పరనిందయు
దోషావహమని తెలియక నిష్కారణజనితకోపావేశమున
నోటికివచ్చినట్లు గూయు నీకర్కోటకుని రాజనిశేష్వకొనుటకు
మీకు సిగ్గెలలేకపోయెనో ?

మంత్రీ—(చంద్రాంగదునిజూచి) మూర్ఖుఁడా ! తక్షక కోపానలంబున
నేలఁబడియెదవు. ఈమహారాజుగానిని శరణముపేడికొనుము.
బ్రతుకఁకలవు.

చంద్రా—ఛీ, మాట్లాడకుము. ఇంతయమానుషముగ జీవింప నన్న
నీవలె ననాధయని తలఁచితివా ?

తే॥ నిరపరాధుల దండించు ♦ నేర్పేకాని
సాపరాధుల శిక్షించు ♦ శక్తిలేక

యనదయగు భుజంగము నిల ♦ నాశ్రయించు
బ్రతుకుకంటెను వేరు పా ♦ పంబుగలదే.
(తక్షకునిహుచి)

శా॥ తానే సర్వజగంబు కర్తయ్యి మి ♦ ధ్యాభూతమౌ భూత ము
తానంబున్ సృజించి తత్పరిచ యా ♦ నందంబునన్ వెల్లు నా
ర్యానాధుండ వతంసహీనుడగునం ♦ చాత్మక్ భయంబయ్యెన్ గా
దేనిన్ మామక ముష్టిభూతముల ని ♦ స్నిచ్ఛోట ముందింపన్ ?
(పండ్లుగొజకును)

మంత్ర—

ఁ॥ జాలిఁదలంచి నీపలు క ♦ సహ్యాముగా మదిదోచినన్ గృపా
శాలి భుజంగనాయకుఁడు ♦ శాంతము నల్లనుచున్నవాఁకికన్
ప్రేలకుమో సరాధమ యు ♦ పేక్ష వహింపఁదలంపఁదేని నీ
కూళతనంబునెల్లఁ గొన ♦ గోరునఁ దుంపగ నేర్చునిచ్చటన్.

తక్ష—ఓరీ ! వాచాటా ! సకల భూభరణ సమర్థుడగు నేపాతాళ
లోకేశ్వరున కెదురాడుటయన్న నిందాది బృందారకులేని
వెనుకంజవేయుదురో యట్టి సహస్రశీర్షుని మోలనా భయము
లేక ప్రేలఁజొచ్చితివి ? ఇంకఁ జాలించి వచ్చినదారిఁబొమ్ము.
నీదుర్మార్గత్వముఁగాంచిన నాకరవాలము చలించుచున్నది.

చందా—(తనలో) ఆహా ! తనప్రభుత్వము నిత్యమని తలఁచికాఁబోలు
నీతఁడిట్టి యజ్ఞాసకూపమునఁ బడిపోవుచున్నాఁడు. (ప్రకాశము)
బాగుబాగు. ఇప్పటికి నీపెద్దరికము తెలసివచ్చినది. (సవ్వచు)
నీకిట్టి యాన్నత్యము గలుగుటకుఁ గారణమైన నూహింప
వలదా ? ఈ రత్నస్థగితమగు సింహాసనము శాశ్వతమని తలం
చితివా ? ఇదివఱకే పాతాళలోకమును నీవంటివా యెందులు
పాలింపలేదు ? ఎందలు నశింపలేదు ? ఈ పాంచభ టికమగు
తనువునై సభిమానమువీడిన నీప్రభుత్వమునకు హానికలుగునని

యెంచితికాబోలు ? సృష్టిసితలయ కారణుండగుఁ బరమేశ్వరుఁడు నీ కీశసనాధికారి మొనఁగినది సాధుజనపీడనమునకేయని యెంచితివా ? జగదాధారుండగు నుమాపతి నీకీ సహస్రశిరములొసఁగినది సజ్జననిఁచారూఁదోషము భరించుటకేయని ధ్రాంతినొందితివా ? నీకీ కళాపాదములు గలుగుటకు శలము పరుల దండించుటయేముని సిద్ధా తముజేసికొంటివా ? చాలు చాలు నీమర్యాదకు గౌతనమైనది. నీవంటి వంకరినడకగలవానిని, సెజ్జగఁ జేసికొనటవలనఁ గగుణామయుండగు నారాయణుఁడు పగిటివేసగాఁడు కావలసెను. నీవంటి కఠినచిత్తు నాభగణముగా దాల్చుటచే రజితాచలవాసుఁడైనను బరమేశ్వరుఁడు దిగంబగుడయ్యెను. నీకీయధికారి మొనఁగిన పరమేష్టి పూజాపీఠాఁడై నెట్లొట్టబడెను. అర్హినై వచ్చిన నన్ను బహూకరించుటకు మారుగఁ దిగస్కరింపఁ బ్రారంభించితివా ? ఇతఁగుల నిందించిన భగవంతుని దూషించుట కాదా ? ఎన్నని యన్యుగహమున నీవీయైశ్వర్యమును చెందితివో యట్టి పరమాత్ముఁడు సర్వభూతాంతర్యామియై సుకృత దుష్కృతములకు సాక్షియై యున్నవాడని తెలియుము. నోరు కలదు గదాయని దుర్భాషలాడిన దానిఫలము కట్టికుడుపునని నమ్ముము. పురిందరాది దేవతావందనీయుడగు నిందు శ్రేణు సర్వంపవలయుఁగాని ప్రయోజన రహితంబులగు బాహుపంక్తిఁ జూచుకొని గర్హింతుటావచ్చునా ?

తత్త్వ—ఛీ దుర్మార్గా ! పాపభీతిచే నుపేక్షించినకొలది ప్రేలఁదొడఁగితివా ? ఇదే నీప్రాణములఁ గాంచికొనుము. (వైకుంఠికి భిక్షముతో బొడువబోవును.)

(వెజ్జణో)

ఓ కుండలీశ్వరా ! శాంతింపుము శాంతింపుము.

తే. పరమపావనమూర్తి కృ ♦ పాసమేతుఁ
 డీశ్వరానాథనానక్తి ♦ నెసఁగునతఁడు
 వధ్యుడే నీకు సకలభూ ♦ భారవహన
 దక్షుడవు నీవు శంకరుఁ ♦ దలఁపవేమో ?

మంత్రీ—(విని) మహారాజా ! శాంతిపుఁడు శాంతిపుఁడు. ఏమహాను
 భాపుఁడు మిమ్ము భూషణముగ ధరించునో యట్టి శశాంక శేఖ
 రున కీతఁడు ప్రియభక్తుడని యశరీరవాణి నివారింపుచున్నది.

తక్ష—(నిర్విణ్ణుడై) ఏమీ, నిజమా ? ఈతఁడు గారీపతికి భక్తుడా?
 అశతా ! నేనెంత యనాలోచితముగఁ ద్వరపడితిని. ఈమహా
 భాగునితత్వ మెఱుఁగక దూరితిగదా ? అమాత్యా !
 (చంద్రాంగదుని గొగలించుకొని) మిత్రమా !

తే. తల ధరింపఁగఁదగిన ర ♦ త్నంబు నొక్క
 గులకరాయిగదాయంచుఁ ♦ దలఁచి కాలఁ
 దన్నితిని నేరమెంచక ♦ దయదలిర్ప
 నన్ను క్షమియించుమా ? నర ♦ నాధ యింక.

చంద్రా—అయ్యా ! నాదురదృష్టమునఁ గలిగినదానికి మీనేరమేమి?
 తెలియక నాచేసినతప్పు క్షమింపును.

తక్ష—ఆభవానీపతి కరుణవలన నీమాధార్థ్యమెఱిగి బ్రతికితిని.

చం—మహాత్మా ! మనుష్యమాత్రుడనగు నాయందు మీరు దయఁ
 జూపుటెంతయు నాతపఃఫలము. నేను తలదండ్రుల వీడి చాల
 కాలమైనది. సెల వొసఁగుఁడు, వెళ్ళి వచ్చెదను.

తక్ష—వెళ్ళవచ్చునులెండు. మాయంట నించుక యాతిభ్యము
 గొనుఁడు. పోవునము రండు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—యమునామార్గము.

(చంద్రాంగదుఁడు ప్రవేశించి)

నేను యమునలోఁ బడి మరణించితినని పౌరులెల్లఁగ్గు దలంచి నట్లు లీపలైవాండ్ర మాటలవలనఁ దెలియుచున్నది. నాయర్థాంగ లక్ష్మి సీమంతినియు మిత్రుఁడు గౌతముఁడు నేమైరో తెలియదు. వాగు మరణించలేదుగదా? (ఆలోచించి) అట్లగునని నేనొక్కఁడనే మృతుఁడనై తినను నర్థముగలమాట లాపలైవాండ్రేలఁ బలుకుదురు? కావున నాప్రాణపదము లిరువురును సజీవులుగ నుండిరనియే విశ్వసింప వలయును. సీమంతిని బ్రతికియేయిన్నచో స్త్రీలకు సహజమైన సహగ మనాచారము పరిభవింపఁబడియుండునా? ఇంత యన్యాయముఁ జేయుట కాసతికి మనసొప్పనా? ఈమహాసందేహ మెట్లు దీరఁగలదు? విచారింపఁగా నొక్క చిన్నయాహ మాత్రము గలుగుచున్నది. సోమంగల్యాభివృద్ధికై తానాచరించు వ్రత మెన్నటికైనఁ దనకు ఫల మొసంగునను నమ్మకముచేతను గురుజన బలాత్కారముచేతను నాదేవి దేహత్యాగము గావించుకొనకుండి యుండును. ఇదియే నూలు విధముల నిక్కము.

చ॥ జరిగిన సత్యమున్ దెలయఁ ♦ జాలక చిత్తమనేక రీతులన్
బరుగిడుచో నెదోయొకటి ♦ భావమునందున నిశ్చయించి య
క్కరణిని సంచరింపఁదగుఁ ♦ గాని క్షణంబున కొక్కతీరుగా
మురియుటఁజింతనొందుటయుఁ ♦ భూరుషధర్మమెయెంచిచూడఁగన్
ఆకనుబడు లతాగృహమున నించుక శయనించి తరువాత
నిజముఁ దెలసికొందును గాక. (నిష్క్రమించును.)

(తరువాత సీమంతిని విచారముతో బ్రవేశించును)

నామనోహరునితో వియోగము గలుగకుండుటకై భక్తిశ్రద్ధ లతో నేనాచరించు సోమవార వ్రతమెన్నటికైన నాప్రాణపతి నొసంగఁగలదను నమ్మకముతోడను గురుపత్నియగు మైత్రేయినీ

జీవితేశ్వరు నాజ్ఞలేక యీశరీరమును ద్యజించుట దోషావహముని చెప్పుటచేతను సహగమనముఁ జేయక వారము రోజులనుండియు మొండికట్టెనె యెట్లోకాలము గడవుచుంటిని. పరమేశ్వరుఁడీ దుర్భర వియోగ సంతప్తహృదయనగు నన్నెప్పుడు కరుణించునో తెలియదు. స్త్రీలకుఁ బతికన్న లోకములో సధికముగలదా? దైవమా! ఎవ్వని పాదరజము సాకిన నేనుధన్య సగుడునని తలంచుచుందునో యట్టి నామనోహరునితోడనే యెడఁబాపుఁ గలిగించితివా? సకలరాజశుద్ధాంత కాంతలు సీమంతినికన్న సదృష్టవంతురాలుగలదా యనికొనియాడ నిగంతర సోమశేఖర పూజాపరాయణురాలనై యున్న నాకా యీ దుఃఖసముద్ర పతనము? (నలుదిక్కులఁ జూచుచు)

సీ॥ కటకటా నానాధు ♦ నెటదాఁచితివా నీవు
యమస హోదరి! చెప్పు ♦ మమ్మనాకు
చంద్రాంగదమహీశు ♦ జాడఁదెల్పిన దిశాం
గనలార! మీకొంప ♦ కాలిపోనా
యంగనాజన మనో ♦ హరుని హరించిన
మీ కేమిలాభమో ♦ నాకులార!
యబలనీరీతిగా ♦ నల్లాడఁ జేయుట
కాలమా! నీకేమి ♦ ఘనతఁయగునొ

తే॥ గహన దేవతలార! న ♦ గంబులార!
తారలార! మహామ హోదా ♦ డారులార!
యవనిపతియేగినట్టి పు ♦ ణ్యస్థలమున
కరసి నను గొనిపోవరే ♦ సరసులారా!

ఆహా

తే॥ ఏమహారాజు జీవించి ♦ యెల్లయెడల
నాకు సంతోష మిడునంచు ♦ నమ్మియుంటి

నతని బలవంతముగఁ దెచ్చి ♦ యమునలోనఁ
గూలఁ ద్రోసితి నాబుద్ధి ♦ కాలిపోను.

ఓయమునా! సకలలోక జీవనాధారురాలవనినమ్మిన మాయెడ
విషముగఁ బరిణమించితివా? ఈభరింపరాని వియోగ దుఃఖ
మెంతకాలమని యనుభవింపఁగలను? ఇంక నైన నాజీవితేశ్వ
రుని బ్రసాదింపఁగూడదా? రక్షింపుము. తల్లీ! (నడచుచుం
డును.)

మైత్రీ—(ప్రవేశించి) నాతీవశఫధ మా లేమకెట్టియిక్కట్లుగల్గించెను.
కోపము తాపము చేటందు రిదియేకాబోలు. సకల లోకోత్త
రుడగుఁ జంద్రాంగదుఁడు తనకు భర్తయగుట సోమవారవ్రత
మహిమవలననే యని నాశఫధ మనుకూలమగునట్లు, తన
వ్రతము విడువకుండుటచేతఁగదా సీమంతిని కట్టిమస్థితిఁ గలిగిం
చితిని. కృత్రిమ దంపతీవేషధారులై నాచేతఁ బంపఁబడిన
సుమేధ సోమవంతులలో సోమవంతునకాజన్మ స్త్రీత్వముఁ
గల్పించినందువలనఁ దనకుఁ బతివియోగము సంభవింపఁజేసి
తిని. చంద్రాంగదుఁడు సమితకళత్రముగ యమునా విహార
ముఁ గావింపనేగునని తెలసి గాలవ్యుడుమున్నగునాశిష్యులచేఁ
బల్లెవాండ్రవేషముఁ దాల్పించి చంద్రాంగదు నొక్కనినే
యమునలో మునిగిపోవునట్లు గావింపుడన వారును నట్లేయొ
నర్చిరి. భర్తృవియోగ దుఃఖితయగు సీమంతినికిప్పుడు నేను
స్వయముగా బోధించి నీకతి నొసంగెడనని వ్రతపరిత్యాగముఁ
గావింపఁజేయుదును.

(పరిక్రమించి చూచి) వెరుకఁబోయిన తీగెకాళ్లకుఁజుట్టికొని
నట్లు విచారముతో నామెయిటేవచ్చుచున్నది. ఈవేళ సోమ
వారమగుటచే యమునానదికి స్నానమునకుఁగాఁబోలు వెడలు
చున్నది. ఆహా.

నీ॥ సతత దీప్తోపవా ♦ స వ్రతంబునఁజేసి
ప్రబలాంగములు వాడి ♦ వత్తలయ్యె
బ్రతివేళ యమునాన ♦ వంతి మున్గుటచేత
భాసిల్లుమోము వి ♦ వణమయ్యె
దైలసంస్కార సం ♦ త్యక్తంబులగుటచే
జక్కఁదీర్చిన కురులో ♦ జడలుగట్టె
కఠినకంటక మార్గ ♦ గమనాగమనమున
మునిగాళ్లు నెత్తురు ♦ ముద్దలయ్యె

తే॥ పతివియోగ సముద్యూత ♦ బహుళదుఃఖ
బాష్పసంతతిచే మోము ♦ భయదమయ్యె
నకట తనసోమవార వ్ర ♦ తాచరణమె
తనకుఁ గష్టంబు లిడునంచు ♦ దలఁపదయ్యె.

పాప మాయబలనుగాంచిన నామనస్సు సీరై పోవుచున్నది. కాని నాయొనర్చిన ప్రతిజ్ఞ యామెనురక్షించుట కవకాశమి యదు. అదుగో నిర్మలమగు హృదయఫలకమునఁ దనజీవితే శ్వరు లిఖించుటకుఁగాఁబోలు మీఁదఁజూచుచున్నది. మిట్టపల్ల ములఁ బాటించుచున్నట్లులేదు. పడదుగదా (చూచి) పడెపడె. లేదులేదు. కాలు సవరించుకొన్నది. ఏమి యాసంతాపము? ఏమి యాసాహసము. దైవిక మానుషికములగుఁ బ్రతిబంధ ములు వ్రతనిష్ఠగలవారిని సాధింపలేవనికాఁబోలు నాసాధ్వీమణి సమ్మకము. కానిమ్ము ఈతడవ వ్రతభ్రష్టురాలగునో కాదో చూచెదను. (సమీపించి)

ఉ॥ ఎవ్వరిదానపీపు జల ♦ జేక్షణ! యీగహనాంతసీమ నీ
కివ్విధి గోడుగోడుమని ♦ యేడ్వఁగఁగారణమేమి? నీమగం
జెవ్వనిచేత్రమందె కుల ♦ మెయ్యది యిచ్చటికేలవచ్చిలో
జవ్వని! తెల్పుమా మది వి ♦ చారముమానుమ ధైర్యమూనుమా.

సీమ—(చూచి) ఈమహానుభావుడెవరు? నాదుఃఖోపశమనముఁ గావించి
పవచ్చిన యీశ్వరుడాయేమి? (ప్రకాశము) ముసీంద్రా!
నేనొక నిర్భాగ్యురాలను. నాపతి యమునలోఁ బడిపోయెను.
సన్న రక్షింపుము.

మైత్రే—సాధ్వీ! విచారింపకుము. మాకు నీచరిత్రమెల్ల బోధపడినది.
నీమనోహరుఁడు పరమేశ్వరుఁడొసఁగిన యాయువు దీరుటవలన
నిందుండ పీలులేక పరలోకమునకేగెను. దానికై చింతించినఁ
బ్రయోజనమేమి? లోకయాత్రయందటకును సహజమేకదా?
చచ్చినవారు దుఃఖించినంతమాత్రమున జీవించురా?

సీమ—(వైశ్యముతో) అయ్యో! నాజీవితేశ్వరుఁడెన్నటికైన జీవించు
ననితలంచితినే? తండ్రీ! ఇట్లనుచుంటిరేమి?

మైత్రే—ఇంకెట్లనుచుందువు. ఎందైనఁ గాలముతీరి యిహసంబంధము
వీడిపోయినవారు మఱల జీవించుటఁగాంచితిమే? నీకీభ్రాంతి
యేటికి? పరమేశ్వరునకైనను నొసటివ్రాత తప్పదన్న మను
ష్యులమాటలెందులకు. ఊరడిల్లుము.

సీమ—తాపసోత్తమా! మీమాటలవలన నాహృదయము దహించు
కొనిపోవుచున్నది. పతియే దైవమనియుఁ బ్రాణమనియుఁ
జరించుఁగాంతలకుఁ బతి వియోగమునకన్న భరింపరానిది
వేఱొందుకలదా? సర్వసమర్థులుగదా మీరు. పతి నెడఁబాసి
కృశించు నాకు మార్గముఁ జూపవచ్చిన సిద్ధపురుషులని
మిమ్మాశ్రయించితినే? ఇట్లునిరాశగలిగింతురే?

మైత్రే—నీవన్నది నిజమేకాని ప్రతిజ్ఞవునకును భూలోకమునఁబుట్టి తమ
తమ పూర్వకర్మముల ననుభవించి వెంటనే యథాస్థానమున
కరుగుట విధియైయున్నది. దానికి విపరీతముగ నమవ నెట్టివాని
కిని సామర్థ్యములేదు. సృష్టికర్తయైనను మృతుడగువాని బ్రతి
కొనవలెనను. కొందఱు స్వార్థపరులు ప్రతములనియుఁ దపము

లనియు నేవియోచిప్పి మూఁగులనమ్మించి తమయందు గురుత్వము కలిగించుకొందురుగాని మావంటి యుదాసీను లట్టి యసత్యముల విశ్వసింపరు. ఒక వేళఁ జచ్చినవారు బ్రతుకుటకు వ్రతములుగాని మఱియేవికాని కారణములేయైన నెవ్వరును జచ్చుటకుఁ బ్రసక్తియే లేకుండును. దానఁజేసి యమాది పితృలోకములు పాడుగా వలసినదే? కావున నీవీ వ్యధఁమగునాశను వదలుకొనుము.

సీమ—(తనలో) ఈ మహానుభావుఁ డిట్లునుచున్నాఁడేమి? హా! పరమేశ్వరా సన్నేమిచేయఁ దలచితివి? గురుపత్నివాక్యము నిగర్ధకమగునా? సత్తార్యములకు సామధ్యములేదని చెప్పచున్నాఁడే. నన్ను బరీక్షఁజేయుటకు రాలేదుగదా? నా పతిభక్తియే నన్ను రక్షింపగలదు.

మైత్రే—అమ్మా! నామాటవినుము. సత్తార్యము లెప్పుడును ముందు రాఁబోవు పాతకముల నశింపఁ జేయునుగాని పూర్వ పాపములఁ బోఁగొట్టలేవు. అనాచారములు మాత్రము నష్టముగలిగింపఁ గలవు.

సీమ—(తనలో) ఈ విషరీతోపన్యాసమెందులకు? (ప్రకాశము) తండ్రి నాకీ వేదాంతాధ్యక్షములు తెలియఁగలవా? మీబిడ్డవంటి దానను. నాకుఁ బతిబిక్షఁబెట్టి రక్షింపుడు. (పదములఁబడును.)

మైత్రే—(తలయూచి) సతీ! నీకథయమిచ్చితిని లెమ్ము. నామాటల వినుము.

సీమ—(అంజలిబట్టి నిలుచును.)

మైత్రే—నీకిట్టి దుఃఖము గలుగుట కనాచారమే కారణము. కావున నేఁజెప్పినట్లు దానిని బరిత్యజింతువేని నీపతి బ్రతుకగలఁడు.

సీమ—తండ్రి! నాకింతకన్నఁ గావలసినదేమిగలదు? నాయందేదియేని యనాచారమున్న సవరించి మన్నింపుఁడు.

మైత్రే—సౌధాంతరముల సువర్ణాదోలికలందుఁ బరిచారికా సహస్రము సేవింప సుఖంపడగిన నీదివ్యశరీరమును తెలియ కెవరో మూఱులు జెప్పినమాట విని సోమవాసరవ్రతమని యుపవాసములచే శుష్కింపజేయుట యనాచారమగునా కాదా? వేళకుఁ దగిన యాహారమిడక జీవుని హింసించుటకన్న వేరొండు మహానరకము గలదా?

సీమ—(తనలో) ఇదేటిధర్మము? ఇదెక్కడిమతము? గురూపదిష్టమగు వ్రతమునే దోషాపహమని పల్కుచున్నాఁడు? (ప్రకాశము) మునీందా! సద్వ్రతములు లొకరి కాచరణీయములనియు మఱియొకరికి నిషేధములనియు నెందైనఁ గలదా? దేని యభివృద్ధికై మానవతులు ప్రాణ త్యాగమునకైన వెనుదీయరో యట్టి మాంగల్యమునకును వ్రతాచరణమునకును సంబంధము గలిగింతురేల?

మైత్రే—ఆదుదానవు నీవు ధర్మసూక్ష్మము నెఱుంగఁగలవా? అనాచారదోష మెంతటిపనినైనఁ జేయఁగలదు. కావున నామాట విని వ్రతమును బహిష్కరింపుము. నీమేలుగోరిచెప్పు నన్ను విశ్వసింపుము. వ్రతాచరణము దోషముగాదేని యిట్టి యవస్థ నీకెందులకు గల్గెనో యాహించుకొనుము.

సీమ—(తనలో) నిక్కముగా నీతఁడు నన్ను వ్రతభ్రష్టురాలుగఁ జేయ నెంచి వచ్చిన వంచకుడే? లేదేని యీవింత యెందైన నుండునా? (నిదానించి) ఎట్టివాడైన నేమి. ఈతని వలన నా పతి జీవించునుగదా, కాదుకాదు. నేను నావ్రతమును బరిత్యజించినచో నామనోహరుఁడు జీవించుననిగదా యీతఁడు జెప్పునది. వ్రతభ్రష్టులకు మనోరథసిద్ధి యగునా? కావున నామనోహరుని దశానము లభించుటకై వ్రత మొనర్పవలసినదే కాని విడువఁగూడదు. వ్రతాచరణ మనర్థక మగునా? వ్రతదేవత

లసమద్ధులా? (ప్రకాశము) మహాత్మా! నిష్కారణముగ నన్నేల వ్రతభ్రష్టురాలిని జేతురు. దాన మీ కేమిఫలము. నన్ను రక్షింపుడు.

మైత్రే—కాంతా! సతులకుఁ బతికన్న నెక్కువకలదా? పతి సహా గమమునకన్న నీవ్రతమధికమగు ఫల మొసఁగఁగలతా? తెలియక చెడిపోకుము.

సీమ—(తనలో) ఈతనిమాటవిన్నచో నుభయభ్రష్టుత్వము సంభవింపఁగలదు. ఎన్నటికైన నావ్రతమే నన్ను మన్నించునుగాక. (ప్రకాశము) అయ్యా! ఎన్నికష్టములు గల్గినను సహింతునుగాని పట్టినవ్రతము విడుచుట నాకిష్టములేదు. తుదకు నా ప్రాణమైన పరీత్యజించెదను. నన్ను మన్నించి పతిభిక్ష మొసఁగుడు.

మ॥ తన సాంబ్రాజ్యమునెల్లఁ గోలుపడి కాం ♦ తారత్నమున్ బల్కి నొక్కనికై దాసిగనమ్మిపంచమునిమా ♦ జ్ఞాన్ దాస్యమున్ సల్పుచున్ దనయుం డెస్త మయాబు నొందినను స ♦ త్యస్తైర్యమన్ సద్వ్రతం

బును సాధింపఁడె యాత్రిశంకుసుతుఁ డం ♦ భోతాశి గంభీరుడై. మీవంటి సమద్ధులిట్టి యకార్యమునకుఁ బూనుట తగునా? తండ్రీ! ఈజీవచ్ఛవమును దరింపఁజేయుడు. (పదములబడును)

మైత్రే—(స్వగతము) ఆహా! ఏమి యీమెవ్రతనిష్ఠ. పతివియోగము గలిగినను, రాజ్యము శత్రువులపాలైనను, కలుగరాని యిడుమలు గలిగినను తన నిశ్చలత్వమునకు భంగమురానీయక సోమవారవ్రతమే తనను రక్షించునని నమ్మియున్నది. ఇఁక నా శపథమెట్లు దీరఁగలదు. ప్రళయాగ్నినిఁ దావఁగోరిన మిడుతవలె నావినాశము నేనే గావించుకొంటినే? (ప్రకాశము) ఓసీ! అనాచారశీలా! నీమేలుగోరి సదుపదేశముజేసిన నామాటఁ దిరస్కరింతువా? ఛీ. నీముఖముజూడరాదు. తొలఁగుము.

ఇంకను నీకుమంచిరోజులు రానట్లున్నవి. (కాలితోదన్నిపోవును)

సీమ—(మెల్లనలేచి) ఈవంచకుడు నాకు మేలుచేయకున్నను గీడొనర్పలేదు. ఇక్కడికి నేనదృష్టవంతురాలనే? ఈతఁ డెవరో నావ్రతము భంగముజేయఁ గంకణముదాల్చి వచ్చినట్లున్నాఁడు? నాపతియే యెన్నటికైన నాకు దర్శనమొసఁగఁ గల యదృష్టమున్నవో నెందఁబదుర్మార్గులైనను నావ్రతమును భంగముఁగావింపలేరు. (నడచుచు ముందుజూచి) అదేమీ నిరంతరవివిధతరుపలాశపరిచ్ఛన్నమై సూర్యకిరణములనైనఁ జూరనీక గాఢాంధకారపూరితమైన లతాగృహంబున నలు దిక్కులను బంగరుకాంతుల వెదజల్లుచు మనోహర పుష్ప సౌగంధ్యయుక్తమై వెలుగు గానవచ్చుచున్నది? ఆహా! యెన్నడును గానలేదే? పరిశీలించి జూచెదను. (నడచుచుండును)

చందా—(మెల్లగాలేచి) అబ్బా! ఇప్పటికి నా మార్గాయాసము తీరినది. ఎక్కడ పాతాళలోకము? ఎక్కడయమునాతీరము? ఏమి యాతక్షకునిమర్యాద? నాకీజన్మములో మఱుపునకు వచ్చునా? (ఒడలు విరచుకొని) ఆహా!

సీ॥ కలనై న ననుబాసి ♦ నిలువలేదు నెలంత

యూ వియోగంబు న ♦ హించుటెట్లు

కడువార్ధకమున న ♦ న్నాంచి ప్రేమించిన

తలిదండ్రులేవంతఁ ♦ దగిలినారొ

ఏదిక్కులేక న ♦ న్నే యాశయించిన

స్నేహితుండేవంకఁ ♦ జేరినాఁడొ

ఇదిగో వచ్చెదనంచు ♦ నిల్లెతి నైషధ

శ్రీ యేదురాత్ముని ♦ చేతఁబడెనొ

తే॥ పరిణయంబైనదాదిగా ♦ బట్టణమున
కరుగఁ బయనంబొనర్చిన ♦ యప్పుడెల్ల
మమ్ము నిలపెడి యత్తమా ♦ మలకు నెట్టి
యిడుమలునుగల్గెనో యెట్టు ♦ లెఱుఁగువాడ.

ఇదే నగరమార్గమున్నట్లున్నది. ఎవరేని మార్గస్తు లగుపడిన
పురివిశేషము లడిగి తెలసికొనెదను. (నడుచుచు సీమంతిని
గాంచి) ఆకన్యయెవరు? నాహృదయేశ్వరియా? ఆహా!
ఎంతటిపుణ్యము (చూచుచు నిశ్చేష్టుడై నిలచియుండును)

సీమం—(చంద్రాంగదునిజూచి) ఈమహారాజెవరు? (సంతోషముతో)
ఆహా! నావతము ఫలించినది. నామనోహరుడే? అభ్రను.
హా! హృదయేశ్వరా! (కొగలించుకొనును)

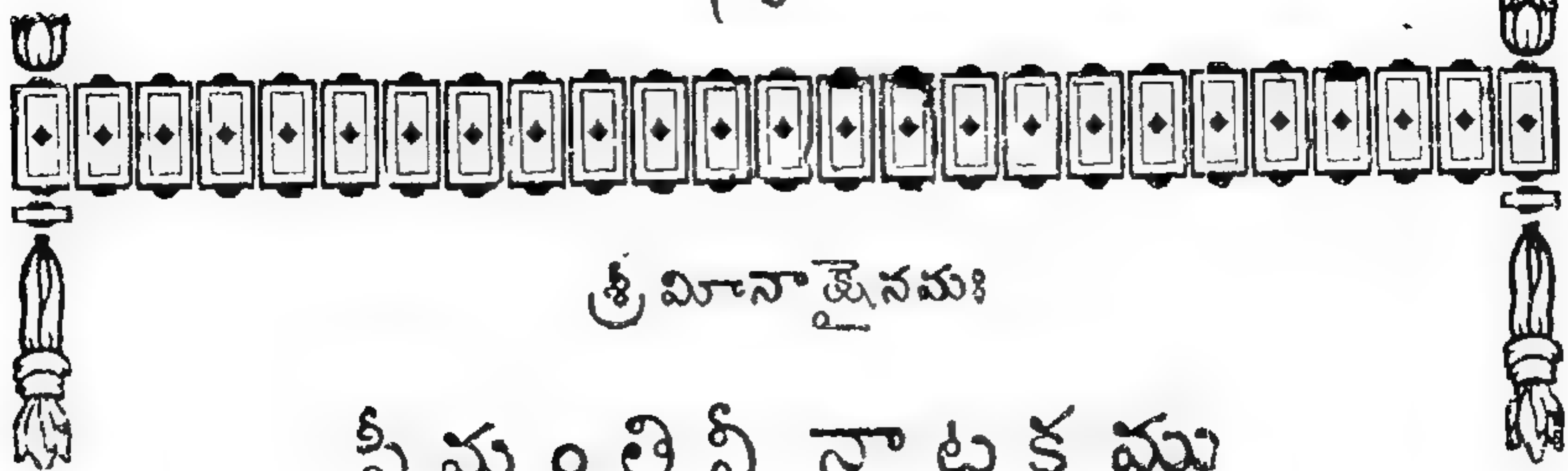
చంద్రా—హా మనోహాన్!

తే॥ సతత మస్మద్భుజాంతర ♦ స్థాయివగుచు
మామక సమస్తసుఖజన్మ ♦ భూమివగుచు
స్వప్నముననైన నన్నెడఁ ♦ జాయనట్టి
యువిద నినుబొసితిని దైవ ♦ యోగమునను.
కాంతా నీశరీరమిట్లు గృశించినదేమి?

తే॥ పోతబోసిన బంగారు ♦ బొమ్మకరణి
దెఱవ! మిరుమిట్లుగొల్పు నీ ♦ దేహమెల్ల;
మంచులోనున్న పద్మంబు ♦ మాడ్కి చెన్ను
దఱిగియున్నది యేమిటి ♦ కెఱుకబఱిపు.

య వ ని క జా రు ను

ఇదిషష్ఠాంకము.

శ్రీమీనాక్షనమః

సీమంతినీనాటకము

సప్తమాంకము.

(రంగము- యుద్ధభూమి- గౌతముడు ప్రవేశించి)

అబ్బా! ఇట్టిఘోరయుద్ధమును నాజన్మములో నెన్నఁదై నఁగాంచితినే? నిశితశరసంఘాతములచేతఁ బ్రత్యథిఁ సైన్యములఁ బీనుఁగుబెంటఁ గావించుచు శాత్రవప్రయుక్త బాణపగంపరల నుగ్గాడుచుఁ జంద్రదాంగదమహారాజు తారకసంహారోన్ముఖుడగు గుమారస్వామివలె రణరంగమున నెట్లుబ్రకాశించుచున్నాఁడు? ఆహా! సీమంతినీదేవి యదృష్టమేమని చెప్పవలయును? కనుక నే యమునలోఁబడియఁ మాచెలికాఁడు పాతాళలోకేశ్వరుడగు దక్షకునివలన గౌరవింపబడి రాఁగలిగెను. కానిఁ యెప్పుడో సోమేశ్వరుడు నామనోహరుని దర్శనముగలిగించునా యని యనేకవిధముల నిద్రాహారముల విడచితపించు సీమంతినీకిఁ జంద్రదాంగదుడు కన్ఱబడుటయే తడవుగ నీపాడుయుద్ధమొకటి సంభవించెను. చంద్రదాంగద మహారాజురుణాస్పదపురమునుండి సైన్యములతో యుద్ధమునకువచ్చుచుఁ జిత్రవర్మమహారాజుగారి కుటుంబమును సీమంతినీదేవిని నీవెంటగొనిరమ్మని చెప్పటచే వారినందఱను దీసికొనివచ్చి యీనైషధపురమందలి యొకసత్రములోనుంచి మీయాజ్ఞ నెరవేర్చితిని చెప్పటకై యిచ్చటికి వచ్చితిని. (తెఱిలో) చాపబాణగదాశక్తి భిండిచాలతోమరిము

సల్పాసపరిహాపట్ట సాద్యాయుధపాణులగు నోమహామోధు
లారా! పరమాంతాండమండల కబళనపాండిత్య రాహువగు
నైషధాధిపతి యిదె శత్రురాజమత్తేభంబుల మీదికుగుతుచు
న్నాఁడు. మీమివ్యూహములఁ జక్కఁగాఁ గాపాడుకొనుఁడు.

గౌత—(వినుట నభినయించి) అదిగో మాచెలికాఁడు గర్వోద్విగ్ధులగు
శత్రుచమూపతుల మార్తాండుని రక్షింపకొనుఁడని నీరంబులఁ
బల్కుచున్నాఁడు.

(మఱలఁదెఱలో)

మ॥ సకలారాతిభయంకరంబయిన య॥ స్మద్యాహు శౌర్యాన్నికో
ర్వక సుక్షత్రయవీరయోగ్యమగు మ॥ ర్యాదన్ విసర్జించి మా
మకరాజ్యంబను ముట్టడించితె యహం॥ భావంబునన్ శూరయో
గ్యకలానుర్యుడితండు లేనియెడ నీ॥ వయ్యర్ధరాశ్రంబునన్.

గౌత—(విని) పరసైఖ్య వినాశనముఁ గావించి యదిగో యిందనేన
కుమారుఁడు కమలాపురీశుని వెన్నంటి యిటేవచ్చుచున్నాఁడు.
ఆదుర్మార్గునకదియే తగినశిక్ష. ఇత నేనిందుఁడరాదా. ఆవీరుని
బాణ మొక వేళదురదృష్టవంతుడనగు నాపైఁబడియెనా చావవలసి
వచ్చును. ఈవేళ బాహ్మణార్థముఁగూడ నియమించుకొంటిని.

(నిష్క్రమించును)

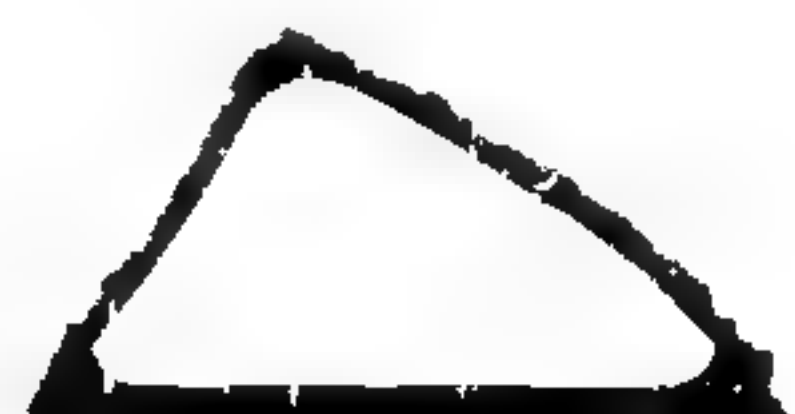
(ఇది యంకావతరణము)

(తరువాత శరాసనహస్తులై చంద్రాంగ మార్తాండులు ప్రవేశింతురు)

మార్తాం—క్షత్రయకులాపశద! ఇదుగో నీపాలటిమృత్యువగు మదీయ
శరప్రహారమున కోర్చుకొనుము.

చంద్రా—(తప్పించుకొని) దురాత్మా! నోరికివచ్చినట్లేల వాగెదవు.
నీపరాక్రమ మొక్కబాణ ప్రయోగముననే గాంచితిని. నాకు

శిక్షిం

బ్రత్యర్థివై నీవు ప్రాణంబులతోఁ బోగలుగుదువేమో చూచు
కొనుము.

మాతా—

శా॥ ఓరీ రాజకులాధమా ! యిటుల గ డ గోవుత్తుల్ బ్రసంగింప నీ
కేరీతిన్ మది సిగ్గులేదు సతతం డ బిష్టాన్న సంతృప్తి చే
నారీమండల మధ్యవర్తి వయి యా డ నందించు నీవేడ దు
ర్వారాభీల శరప్రపూర్ణమగు సం డ గ్రామం బిదేక్షణఖలా !
చాలు నీగంభీరోత్తులు. నీవు మహాయోధుడవు గనుక
మదీయ దండయాత్రా ప్రహసమెఱిగి శ్వశురాలయమున
దాగితివి.

ఆ॥ బాలకుండవీపు డ బాలడు యుద్ధంబుఁ
శేయా వయసునీకుఁ డ జెనుగయొకఁ
గొడుకులేని కొఱతఁ డ యడకనీపితరుల
కౌశల్యంపు మనద డ యటుల నన్ను.

చందా—ఛీ! దుష్టా ! దొంగవలె సంధకారబంధురమగు నర్థరాత్ర
మున నగరమునఁ బ్రవేశించిన నీపరాక్రమము నాకుఁ
గొత్తయా ?

శా॥ చాలుంజాలును నోరుమూయుమిక నీ డ చా! యింద్రసేనక్షమా
పాలుండాహవసీమఁ దావక పుర డ ధ్వంసంబు గావించుచో
నాలీలన్ బ్రతిమాలి నిల్పికొని రా డ జ్వం బిష్టాడీలాగునన్
ప్రేలంజొచ్చితివీవు నవ్వుదురు నీ డ బీరంబుగన్నకజనుల్.

మాతా—ఓరీ ! గుడ్డువచ్చి పిల్లనెక్కిరించినట్లు నాకన్నలముందర
బుట్టిన నీవా నన్నెదరించువాడవు.

చందా—(మాతాండుని గేశములబట్టి పడగోసి మీఁదగూర్చుండి
కత్తి నెత్తి)

మ॥ ప్రతిపక్ష ప్రకరప్రతాప వనశుఁ ♦ భద్వీతి హేమాత్రం బకుం
తత మస్మత్కరవాలమియ్యది యవం ♦ తీనాథ ముఖ్యావసీ
పతిగర్వంబు హరించినట్టుల భ ♦ వత్సాణంబులకా గోరి యం
చితరీతికా జెలువారు గన్గొనుము దు ♦ శీలాకులధ్వంసకా !

సంకల్పమాత్రవినమితసకలశాత్రవ శిరోమండలుండగు నిండ
నేన మహారాజుగారి సింహాసన మెక్కునాతటివాడవా ?

చ॥ కలిగినమాత్రఁ దృప్తిబడి ♦ కాలముఁబుచ్చఁగలేక తస్కగుం
బలె నగరంబుఁజొచ్చి పరి ♦ పంథియుతండు సశించెనంచు లో
దలఁచి యకారణబ తలి ♦ దండుల బాధనొనర్చుదానికై
ఫలమిదెసీకు నేడనుభ ♦ వంబగుచున్నది గాంచుచున్నతీ !

తే॥ తావక స్రాణహారణ వి ♦ ద్యాగునుం డి
తండు లేకుండునెడ నైష ♦ ధంబుఁగొంటి
విపుడు నామోలనే పరి ♦ యింపు మింక
శమన పురరాజ్యలక్ష్మి సం ♦ శయము విడచి.

ఇదిగో నమయంతి మనోవల్లభ శిరోవిరాజితంబగుఁ గిరీటము
ధరింపఁగోరు నీమస్తకమునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తము. (శిరము
గోయును)

య వ ని క జా రు ను

రంగము—పట్టాభిషేక మందిరము

(చంద్రాంగదుఁడు, చిత్రనర్మమాత్ర, గౌతముఁడు, ఇందుకళ,
సీమంతిని ప్రవేశము)

చిత్ర—(తనలో)

ఉ॥ గోవధమున్ బ్రధానముగఁ ♦ గోరియొనర్చెడి మేచ్చుఁడునె బలె
జీవునకొక్కవేళ బలు ♦ చితలఁగూర్చు మతోక్కవేళ సం
భావనఁజేసి యాతనికి ♦ స్వర్గసుఖంబు నొసంగుచుండు నౌ
రా విధిచిత్రముల్ దెలియ ♦ రావుగదా యెటువంటివారికిన్.

(ప్రగాళము ఇందుకళనుగాంచి) ప్రాణేశ్వరీ! మనయమ్మాయి సౌశీల్యమును గాంచితివిగదా? అవ్యాజానురాగమునఁ గోరి కొనిననాథునితో వియోగముగలిగినను దన నియతవ్రతమునకు భంగమురానీయక మృతుడైన పతినిబడయఁగలిగినది.

ఇందు—అందువలననేగదా మనకిట్టిసంతసము గలుగనైనది. యమ లోకంబునకఱిగిన సత్యవంతుని సావిత్రియు, బాతాళమున కరిగిన చంద్రాంగదుని సీమంతినియు సాధించుకొనిరిని భవిష్య ల్లోకము వేనోళ్లఁ బొగడఁగలుగుభాగ్యము వీరిరువుర కే.

తే॥ ఏతపం బొనరించితి ♦ మేవ్రతంబు
నాచరించితి మీ ధన్య ♦ యైనపుత్రిఁ
బడసి యుభయాన్వయముల బా ♦ వనముగాగ
నధిక సంతోషవార్ధిలో • నలరమనకు.

చంద్రా—మామగాగూ! పూజ్యులగుఁ దలిదండ్రులయొక్కయు మహానుభావులగు మీయొక్కయు నాశీర్వాచన ప్రభావమే ఇది.

మధు—(ప్రవేశించి) అయ్యో! ఎంతయన్యాయ మెంతయన్యాయము.

సీమ—అదేమి అట్లుబలుకుచుంటివి?

మధు—అమ్మా ఏమనికెప్పుఁగలను. ఎవరో దుర్మార్గులు నీవ్రతమును భంగముఁజేయుటకై కృత్రిమదంపతీవేషమున నీచేఁ బూజింపఁ బడిరఁట.

సీమ—(ఆతురతతో) ఆ! నీకెట్లుదెలిసెన?

మధు—వీధిలో నందఱు ననుకొనుచుండిరి.

సీమ—(స్వగతము) ఆహా! ఎంతయన్యాయము సంభవించెను. ఎన్ని కష్టములు గల్గినను దేనిని విడనాడక యాచరించుచుంటినో యేయమోఘమగు ప్రతాచరణమువలన మృతప్రాయుడైన నాపతిని బడయగలిగితినో శత్రుగతమగు సర్వరాజ్యము దేని వలనఁ జేపడెనో యట్టి నావ్రతమే భంగమయ్యెనా? ఇప్పుడే

కదా నాకష్టములు తీరెననితలచితిని? ఇంతలోనింతవిరుద్ధమా
(చంద్రదాంగదుని జూచి ప్రకాశముగ) జీవితేశ్వరా! నేనీతొ
నాకు మీదాస్యముఁ జేయుభాగ్యము తీరినది. నాకాజ్ఞయిదుడు.
తలిదండ్రులారా! నాకైమీరు దుఃఖింపకుఁడు. ఓదైవమా!
నాకురాఁగల జన్మమునఁగూడఁ జంద్రదాంగద మహారాజుకే
పరిగను మైత్రీయినే గురుపత్నినిగను దయసేయుము. నేనీశశిగ
మునకు విశ్రాంతి యొసఁగెదను. వ్రతభ్రష్టురాలను నిందభరింప
జాల. (జడతో నురివేసికొన బోవును.)

ఇందుకళ—అయ్యోతల్లీ నీకెట్టి చుర్దశగల్గెను. హాదైవమా మాయా
దింత కఠిన్యమా. (సీమతినిని గొగలించుకొని)

సీ॥ పాతాళమునకేగి ♦ బ్రతికివచ్చెను నీదు
పతియంచు సంతోష ♦ పడితిమమ్మ
అంధులై యల్లాడు ♦ నత్తమామలఁగొల్వ
గలిగితివని హాళి ♦ గంకిమమ్మ
శాత్రువుల గొనిన రా ♦ జ్యంబు సర్వమునొనఁ
గూడెనంచును వేడ్క ♦ గొంటిమమ్మ
సోమవార వ్రతం ♦ బే మాకు శుభములఁ
నొసరించునని నమ్మి ♦ యుంటిమమ్మ

తే॥ కటకటా యిప్పుడే కడ ♦ గండ్ల బాసి
నారమని సంతసముజెంది ♦ నారమమ్మ
యిట్టివెతఁగల్గుననుచు మే ♦ మెంచమమ్మ
మమ్మువిడనాడిపోవ ధ ♦ ర్మంబెయమ్మ.

చిత్ర—హా!తనయా నీకింతసాహసమేల?మా కేమిగతిజ్ఞాపితివి?అయ్యో!
మాపాణములన్నియు నీమీదనే బెట్టుకొంటిమే?

మ॥ చిరకాలగిబును సంతితిఁబడయఁగాఁ ♦ జింతించి మైత్రీయి స
క్కురుణఁ గల్గితివంచుమాకు గతులఁ ♦ గల్పింతువంచాసతో

సరివారికదలలెత్త గల్గితిమి మా ♦ సంతోషమున్ నేలఁగూ
ల్చి రయంబీగతి దేహమున్ విడువఁగా ♦ సీమంతినీ చెల్లునే.

ఆహా! నాజన్మము దుఃఖములతోడనే గడచుచుండెదా?

మైత్రేయుఁడు—(పరుగెత్తుకొని వచ్చి) సుమంగలీ! ఆగుమాగుము.
నీవ్రతము చెడలేదు నా కేపగాభవమయ్యెను. (అందరునివ్వెర
గంది చూచుచుందురు).

సీమ—నన్ను నివారింపకుఁడు

మైత్రే—(స్వగతము) హా! వైవమా!

చ॥ నలుగురిలోనఁ గెల్తునని ♦ నావచియించినమాట రిత్తగా
వలసెను సోమవంతునకుఁ ♦ బాయని స్త్రీత్వము సంఘటిల్లె దు
ర్బలుఁడగు వైరిమోల ♦ దలవఁపులుగల్గె నికేమిసేయఁగా
దలఁచెదు ప్రాణముల్ విడువ ♦ ధైర్యమొనర్చెడి గాంతయక్కటా.
నాకీభరింపరాని స్త్రీహత్యయు మెడఁగట్టెదవా?

సీమ—(అంజలిబట్టి)

దండుకము.

శ్రీశాదిముఖ్యామర శ్రేష్ఠులైనన్ భవత్పాద పద్మంబులన్
భక్తితోనిత్యమున్ గొల్చియుష్మద్వ్రతంబాచరింపంగలేరన్నచో
నిష్ట మృష్టాన్నసంతృప్తి దేహాభిమానంబునన్ బాపముల్
జేయుచున్ సౌఖ్యమే ముక్తిగానొచుచున్ మాయచే బద్ధులై
పూర్వ జన్మార్జితంబైన పాపంబుచే దుఃఖమున్ గొందుచున్
రెంటికిన్ గాకయంత్యంబునన్ గాలపాశంబుగంఠంబుబంధించి
ఝాడ్వంగ మొర్రోయటంచేడ్చు మావంటి వారెంతవారో
మహాదేవ! ఏమైనఁగానిమ్ము నీసేవయే నాకుగర్తవ్యమంచెంచి
యున్నట్టి నీబాసురాలిన్ గటాక్షించి మన్నింపకీరీతిగా మద్రవ
శంబున్ బరీక్షింపనేస్త్యమున్ దాల్చగానేర్తునే? భావిజన్మం

బునకాగూడ నీసోమవారవ్రతంబే వ్రతంబొనరుల్ నైషధానీ
శుడే జీవితేహండుగాఁజేసి నన్నింకనీసన్నిధానంబునకా శ్మశానా
మాయుమా చిత్తవాసా నమస్తేనమస్తే

శంకరుఁడు నందివాహనారూఢుడై ప్రవేశించి)

సాధ్వీ! ఈసాహసమేమి

తే॥ వ్యర్థముగనేల నీతను ♦ త్యాగమునకుఁ
బ్రతినబూనెను వలదు స ♦ ద్వితముచెడునె
మనుజమాత్రులొనర్చెడి ♦ మాయచేతఁ
జంద్ర సూర్యులు గతిదప్పి ♦ చనినఁగాని.

సీమ—(చూచి) ఆహా! నావ్రతాధిదేవతసోమశేఖరుడే! నేనెంతభక్త్య
రాలను, (శంకరుని పాదములబడి) తండ్రి! రక్షింపుము
రక్షింపుము. నీదాసురాలను బ్రహ్మాదులకేని గోచరింపని నీదివ్య
మంగళస్వరూపమును నాపూర్వపుణ్యమునఁ గాంచిధన్యనైతిని.
(అందరు శంకరునకు నమస్కరింతురు)

శంక—సాధ్వీ నీవ్రతముఫలించినది. నిన్నువంచింపఁబూనిన సుమేధ
సోమవంతులకే పరాభవముగలిగెను. ఆయుష్మంతులయిన
యెనమండ్రు బుత్తులనుగాంచి వర్ధిల్లుము. (చంద్రాంగదుని
గాంచి) వత్సా! పరంపరాగతమయిన సింహాసనమధిష్టించి
సహస్రవర్షములు రాజ్యమేలుము. సోమవారవ్రత వ్రతావమున
నన్నియు సమకూడెనుగదా! మఱియు నేమికావలయును.
అయిన నిట్లగుగాక.

సీ॥ యమునాజల నిమగ్నఁ ♦ డగు ప్రాణపతి జీవ
ముల నిల్పగల్గె నే ♦ లలన చరిత
యగధులై కానల ♦ నల్లాడు నత్త మా
మలఁ బ్రోవఁగలిగె నే ♦ కలికి చరిత

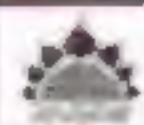
వంశద్వయంబు బా ♦ మమమొనర్చి జగాన
 శాశ్వతంబయ్యె నే ♦ సాధ్య చరిత
 కష్టంబు లెన్నేని ♦ గల్గిన గురువాశ్య
 మాదలఁ దాల్చె నే ♦ యతివ చరిత
 తే॥ భోగ మోక్షప్రదంబునై ♦ పూతమగుచుఁ
 సకలశుభముఁ లొసర్పంగ ♦ జాలినట్టి
 తనరు సీమంతినీ చరి ♦ తము సతంబు
 ధరణి పెలసెడి నాచంద్ర ♦ తారకముగ.
 మఱియును—

చ॥ సతతము భూమిపాలకులు ♦ క్షత్రియధర్మము వీడకుండు గా
 వుత సతులై లతాంగులు ప్ర ♦ భూతయశంబు గణేంద్రుగావుతన్
 క్షితిపయి నీతిబాధలు న ♦ శించుతమెప్పుడు సోమవాసర
 వ్రత మొనరించి యెల్లరును ♦ వారని సౌఖ్యము లొందుగావుతన్.
 అందరు—తథాస్తు. తథాస్తు.

—* గ ద్య ము *—

సీ॥ ఏమహామహుఁడు శ్రీ ♦ వేమనారాధ్య వం
 శాబ్ధికఁ బూర్ణ శ ♦ శాంకుడయ్యె
 నేతల్లి సావిత్రి ♦ కెనయై సతుల్ మెచ్చ
 మహినిఁ బాతివ్రత్య ♦ మహిమఁగాంచె
 నట్టి నందయకు గా ♦ రమకు ద్వితీయ పు
 త్రుండఁ గాండిన్య గో ♦ త్రుండ దక్షి
 ణామూర్తి కిని శివా ♦ నందునకును సోద
 రుండఁ గూరిమి యగ్గ ♦ జుండ సుబ్బ
 తే॥ నార్యునకుఁ బౌత్రుడను మదీ ♦ యమగు మోక్ష
 దంబు సీమంతినీ నాట ♦ కంబునందు
 నమలమైయొప్పు నేడవ ♦ యంకమయ్యె
 సతము దీనినిరక్షించుఁ ♦ జందమాళి.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ಕುಟುಂಬ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ಮನವಣಿಗೆ ಪರಿಶೀಲನಾಪಟ್ಟಿ

ಪುನರ್ಮನವಣಿಗೆ ಸಂಖ್ಯೆ	TPLA124B195
ಪುನರ್ಮನವಣಿಗೆ ಹೆಸರು	ಸುಮಂತಿ ಸಾಹು
ತಾರೀಖು	29/10/24
ಮುಂದು ಅಂಶ	NO
ವಿಶೇಷ ಅಂಶ	NO
ಮೊತ್ತದ ಹೆಸರು	121
ವಿಶೇಷ ಸೇವೆ ಹೆಸರು	NO
ಭಾಷೆ ಹೆಸರು	NO
ಲಿಂಗ ಹೆಸರು	NO
ತಾಯ್ನಾಡು ಹೆಸರು	Kasimbi
ಹೆಸರು ವಿವರಿಸುವುದು	Kasimbi
ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಹೆಸರು	Ch. Ramya
ಪರಿಶೀಲನೆ ಹೆಸರು	DAVEED
ಹೆಸರು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು	
ಲಿಂಗದ ಹೆಸರು	
ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಹೆಸರು	
ಪರಿಶೀಲನೆ	Good